

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Česká portrétní medaile minulosti a současnosti

Czech portrait medal of the past and present

Bc. Kristýna Seidlová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.

Studijní program: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a
střední školy

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělání – Francouzština se zaměřením na
vzdělání

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Česká portrétní medaile minulosti a současnosti* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19.4. 2021

.....

Kristýna Seidlová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Vítu Vlnasovi, Ph.D. za poskytnutí prostoru vytvořit tuto diplomovou práci o české portrétní pamětní medaili minulosti a současnosti a dále také za cenné rady a konzultace.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá českými portrétními medailemi v minulosti a současnosti. Cílem bylo zmapovat českou medailérskou portrétovou tvorbu od vzniku v době renesance až po současnost. Na začátku je práce zaměřena na drahé kovy, ze kterých medaile vznikají, tedy zlato a stříbro. V rámci teorie je zařazena historie zlata a stříbra. Jsou vyjasněny pojmy, co je to numismatika či pamětní medaile ze zlata a stříbra jako investičního uchovatele reálné hodnoty. Zajímá nás celkový umělecký proces výroby portrétní medaile po finální produkt. Následoval historický vývoj medaile v českých zemích. V každém období jsou uvedeni významní umělci, medailéři a jejich tvorba. Veškeré kapitoly obsahují obrazové materiály. Praktická část je věnována všem dosavadním ražbám Karla Gotta, u kterého se jedná o medailérský investiční unikát. Společně s ním jsou blíže charakterizováni současní medailérští umělci. V závěru jsou shrnuty dřívější poznatky o portrétní medaili. Práce přináší celkový pohled na portrétní medailérskou tvorbu. Medailérství představuje specifickou oblast výtvarného a sochařského umění. Jedná se o umělecký artefakt, v němž se odráží naše historie.

KLÍČOVÁ SLOVA

medaile, zlato, stříbro, portrétní medaile, pamětní medaile, numismatika, umělecká ražba, sběratelství

ABSTRACT

This diploma thesis deals with Czech portrait medals in the past and present. The aim was to map Czech medal portrait work from its origins in the Renaissance to the present. At the beginning, the work is focused on the precious metals from which the medals are made, gold and silver. The history of gold and silver is included in the theory. The concepts of numismatics or commemorative medals made of gold and silver as investment preservation of real value are clarified. We were interested in the overall artistic process of producing portrait medal into the final product. The historical development of medals in the Czech lands followed. In each period, important artists, medalists, and their work are mentioned. All chapters contain pictorial materials. The practical part is devoted to all existing mintages of Karel Gott, which is a unique medal investment. Along with him, contemporary medal artists are characterized in more detail. In the end, the first findings about the portrait medal are summarized. The work brings an overall view of portrait medal work. Medal making represents a specific area of fine and sculptural art. It is an artistic artifact that reflects our history.

KEYWORDS

medal, gold, silver, portrait medal, commemorative medal, numismatics, art mintage, collecting

Obsah

1	Úvod	7
2	Drahé kovy: Úvod do problematiky	12
2.1	Zlato, první mezi kovy	12
2.1.1	Starověk – Kultyry Přední Asie a kultyry Středomoří od 4. tisíciletí př. n. l.	14
2.1.2	Středověk a novověk	24
2.1.3	Moderní doba a současnost	28
2.2	Stříbro	31
2.2.1	Stříbro ve středověku	34
3	Numismatika.....	37
3.1	Medailérství	39
3.2	Pamětní medaile.....	41
3.3	Ukázka kvality – puncovní značka	42
3.4	Medaile versus mince	44
4	Umělecké ražby pamětních medailí jako vrchol numismatiky	46
4.1	Popis mince a medaile	46
4.2	Od střížku k pamětní medaili.....	48
4.3	Od první umělecké kresby k finálnímu produktu	52
4.4	Práce medailéra	59
4.5	Hlavní výrobní postupy medailí	60
5	Motivy a náměty pamětních medailí	65
6	Úloha zlatých a stříbrných ražeb v dějinách.....	69
6.1	České země	73
6.2	Renesance	81

6.2.1	Krušnohorská tvorba portrétních medailí	88
6.3	Baroko.....	96
6.4	Vídeňská rytecká škola	101
6.5	Francouzská rytecká škola	107
7	Portrétní medaile za Rakouska-Uherska (1867-1918).....	114
8	Česká portrétní medaile 19. a 20. století	118
8.1	Umělecké, politické a kulturní tendence 19. a 20. století	118
8.2	Osobnost Josefa Václava Myslbeka.....	132
8.2.1	Nejvýznamnější medailéři – žáci Josefa Václava Myslbeka.....	136
8.2.2	Česká portrétní medaile po druhé světové válce	154
9	Česká portrétní medaile v současnosti.....	163
9.1	Medailérský unikát s portrétem Karla Gotta, současná tvorba a její umělci	171
9.2	Zpěvák, malíř, fenomén	180
	Závěr.....	190
	Seznam použitých informačních zdrojů	194
	Seznam obrázků.....	204

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá českými portrétními pamětními medailemi. Aby mohl umělec vytvořit na medaili umělecký portrét, potřebuje k tomu model v podobě konkrétní tváře a drahý kov, v tomto případě se bude jednat o zlato a stříbro. V diplomové práci chci obsáhnout jak hlavní technologický postup vzniku medaile, tak i zachytit a charakterizovat všechny dějinné epochy od prvního užívání medailí do současnosti. V každé době charakterizuji medailérskou tvorbu a vyjmenuji jednotlivé medailéry. Práce bude rozdělena na devět hlavních kapitol.

V první kapitole diplomová práce objasňuje historii drahých kovů, z kterých medaile vznikají, tj. zlata a stříbra. Zaměřím se na drahé kovy a jejich vývoj využívání ve společnosti. Zlato a stříbro je s člověkem spojeno už od nepaměti. Kousky přírodního zlata byly nalezeny ve španělských jeskyních, které 40 000 let př. n. l. obýval pravěký člověk. Doprovází ho i dnes, například v podobě uměleckých medailí nebo zlatých cihel. Dále se věnuji dějinám zlata od starověku až po současnost.

Ve druhé kapitole, kterou jsem pojala teoreticky, budou vysvětleny pojmy jako numismatika, medailérství, pamětní medaile, mince, puncovní značka, trojská unce nebo bude nastíněn vývoj ceny zlata v minulosti i dnes.

Ve třetí kapitole bude popsána úloha zlatých a stříbrných ražeb v dějinách českých zemí od doby renesance až po současnost. Jak vypadá celý proces výroby medailí od střížku po finální medaili.

Ve čtvrté kapitole budou vyjmenovány motivy a náměty pamětních medailí.

Pátá kapitola zachytí úlohu zlatých a stříbrných ražeb v dějinách. Důraz je kladen na jednotlivé historické etapy a medailéry. V této části se budu zabývat obdobím renesance a baroka. Podrobněji se zaměřím na jáchymovskou portrétní medailérskou produkci a jáchymovskou mincovnu hrabat Šliků. Bádání je soustředěno i na vlivy ze zahraničí. Jsou zde popsány vídeňská a francouzská rytecká škola, které ovlivnily českou tvorbu.

Šestá a sedmá kapitola bude věnována portrétní medaili za Rakouska-Uherska a české portrétní medaili v 19. a 20. století. Na konci práce jsou představeni nejlepší současní medailéři a jejich medaile. Například Luboš Charvát, Vladimír Oppl, Jiří Dostál nebo Petr

Horák. Společně s nimi je představena historie České mincovny a důležitost České národní banky pro současnou medailérskou činnost. Popisuje dnešní významné autory a jejich umělecké ražby. Praktická část se zabývá veškerými uměleckými ražbami s motivem Karla Gotta.

Na začátku psaní práce jsem si položila badatelské otázky, jak medaile vznikají, jak se zpracovává zlato a stříbro, kdy vznikaly první portrétní medaile v českém prostředí, kde se čeští medailéři inspirovali, jak se česká medaile vyvíjela v 19. a 20. století, jaké jsou motivy a náměty medailí nebo kteří čeští umělci se zasloužili o rozvoj medailérského umění.

Při vypracování této práce budu vycházet z primárních pramenů, odborné a sekundární literatury. Základním dílem pro mé téma je například práce významné české historičky a numismatičky PhDr. Emanuely Nohejlové-Prátové, CSc. (1900-1995). Je považována za zakladatelku moderní vědecké numismatiky. Pracovala v numismatickém oddělení Národního muzea v Praze. Mezi její významné práce patří knihy *Poznámky o ražbách pražské mincovny (1930)*, *Základy numismatiky (1975)* nebo *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (1956)*. V díle *Základy numismatiky* autorka definuje pojem numismatika, metody numismatiky, organizaci a techniky ražby nebo historický vývoj numismatického bádání. Zabývala se především starším českým mincovnictvím. Druhou ženou, která se zasloužila o rozvoj numismatické a medailérské vědy, je historička umění a specialistka na medailérství PhDr. Juliana Boublíková-Jahnová (1954). Informace budu čerpat především z jejích odborných prací na jáchymovské portrétní pamětní medaile. Například z díla *Počátky medailérství v Čechách (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Ve sborníku autorka popisuje možnosti vzniku medailérství u nás, jáchymovské portrétní medaile nebo například význam počátků medailérství pro výtvarné umění v Čechách v 16. století. Autorka se zaměřuje i na současnou tvorbu. Budu vycházet například z díla *Současné české medailérské umění 1997-2007: rozmanitost materiálů, technik, forem a významů*. Jsou zde uvedeny nejen pamětní medaile, ale i krátké medailony autorů a charakteristiky jejich tvorby. Další numismatik a sběratel, který se zapsal do povědomí, byl Viktor Katz (1880-1940). Viktor Katz psal rozsáhlé numismatické studie a tvořil medailérské katalogy. Budu vycházet například z jeho odborné práce na Alessandra Abondia (kol. 1580- 1648) - *Alessandro Abondio: studie o jeho medailérské činnosti v Praze*

se zvláštním zřetelem na jeho vrstevníky Paula van Vianen a Jana des Vos. Alessandro Abondio tvořil portrétní medaile s Rudolfem II. nebo Ferdinandem II.

Ze sekundární literatury mi budou pomáhat slovníky či encyklopedie. Mezi nejobsáhlejší řadím *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Autor Petr Haimann zde představuje rytce, medailéry, sochaře od dob renesance až po současnost. V práci se zaměřuje i na zahraniční umělce, kteří měli k českému prostředí vztah. Například Antonio Abondio (1538-1591). U každého autora uvádí jeho životopis, přehledy ocenění a výstav. Cituje zde také nejvýznamnější medailérské instituce – mincovny a soukromé ražebny. Nechybí ucelený přehled medailí včetně uvedených průměrů, velikostí medailí a z čeho byly medaile vyrobeny. Numismatická encyklopedie, z které budu čerpat informace se jmenuje *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. Autorem je český numismatik a lékař Zdeněk Petrů (1953). Nachází se zde úvodní zamyšlení nad numismatikou jako vědou nebo zde autor popisuje mince v českých dějinách. Text je doplněn obrazovými přílohami mincí a medailí. Je na místě vyzdvihnout zde rozsáhlý katalog českých a moravských denárů a brakteátů na konci publikace.

Dále budu pracovat s numismatickými periodiky. Mezi ně řadím *Numismatické listy* nebo *Numismatický časopis historický*. Časopis *Numismatické listy* založila v roce 1945 Československá numismatická společnost. Od roku 1963 jej vydává Národní muzeum. Časopis uveřejňuje delší odborné a vědecké studie z oblasti numismatiky, hospodářských dějin a archeologie. Vydává katalogové a tematické soupisy, publikaci nálezů a materiálu. Přináší i kratší články o medailích, mincích, bankovkách i vyznamenáních jak z domácího, tak zahraničního prostředí. Jsou zde recenze a aktuální zprávy z oboru. *Numismatické listy* vychází 4x ročně. Od roku 1925 vycházel *Numismatický časopis československý*, který byl v roce 1953 přeměněn v *Numismatický sborník*, z něhož budu také čerpat odborné informace. Další odborné periodikum, z kterého budu vycházet, je *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Periodikum je zaměřeno na studium peněžních dějin na Moravě. Časopis ale zároveň shromažďuje nové poznatky v oblasti numismatiky, tj. v oblasti mincí a medailí.

Co se týká novodobých medailérů, tak budu primárně vycházet z jejich katalogů a literatury, které sami vytvořili. Příkladem může být medailér Milan Knobloch (1921), který napsal knihu *Milan Knobloch: medaile, mince, plastiky*. Zde nejen popisuje své začátky v umělecké sféře, ale je zde i katalog jeho medailí a jeho sochařské práce. Druhým příkladem knihy, z níž budu čerpat informace, je kniha českého profesora, řezbáře, sochaře a medailéra Otakara Španiela (1881-1955). Kniha *Otakar Španiel* přináší ucelenou studii na jeho život a jeho sochařskou a medailérskou práci. Obsahem knihy je i ucelený katalog soch a medailí. Třetím příkladem je kniha Jiřího Boháče, která se jmenuje *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Jiří Boháč zde zmapoval veškerou medailérskou tvorbu Josefa Šejnosta a jeho syna Zdeňka. Technologické a terminologické informace o tvorbě medailí budu primárně čerpat z knihy Jana Vízka (1946) *Jak se dělá mincovna* a z knihy Jaroslava Moravce - *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. Jan Vízek založil Českou mincovnu. V knize popisuje historii a vznik České mincovny nebo jak se razí pamětní medaile či mince. Větší technologické detaily jsou uvedeny v knize Jaroslava Moravce. Budu čerpat z kapitol jako například hlavní výrobní postupy mincí, některé povrchové úpravy mincí nebo popis mince.

Co se týká dalších pramenů, budu především zkoumat numismatické katalogy. Například ze sbírek Moravského zemského muzea. Příkladem je autorka Jana Čižmářová, která ve spolupráci s Moravským zemským muzeem vytvořila katalog a soubor doprovodných textů k výstavě s názvem *Zlato-symbol moci a bohatství*. Odborný katalog přináší studii o zlatu. Jsou zde kapitoly jako zlato a jeho role v mincovnictví, zlato v přírodě a ve společnosti, zlato a medaile, vyznamenání a pamětní ražby. Z katalogů také budu čerpat obrazový materiál. Sekundární zdroje a obrazové přílohy budu také brát z internetového prostředí. Česká mincovna má detailně vyobrazené medaile a informace o svých medailérech a umělcích pouze na webových stránkách. Budu čerpat i z videí. Jako příklad mohu uvést podrobnou reportáž na YouTube o *České vysokohmotnostní minci*. Mince je unikátní v celé Evropě.

Co se týká možností bádání, v dnešní pandemické krizi je prakticky nemožné zkoumat jednotlivé katalogy a primární prameny fyzicky, a proto byl veškerý výzkumný proces soustředěn v online prostředí, například v digitálních knihovnách. Konkrétně se jedná

o Národní digitální knihovnu, Digitální knihovnu Akademie věd České republiky, Moravskou zemskou knihovnu a Historický ústav Akademie věd České republiky. Zde je možnost studovat veškeré materiály, knihy a katalogy v naskenované formě. I přes všechna omezení se mi podařilo navštívit Národní muzeum v Praze (numismatické oddělení) nebo muzeum České mincovny v Jablonci nad Nisou. Zde se nachází unikátní výstavní prostor, kde je vyobrazena veškerá medailérská tvorba České mincovny. Na medailích jsou historické osobnosti, prezidenti, sportovci, zahraniční osobnosti, spisovatelé, umělci, zpěváci. Jsou zde také repliky historických medailí a mincí a medaile vytvořené k výjimečným událostem apod. Diplomová práce je obohacena obrazovými přílohami přímo v textu, aby si čtenář lépe představil viditelné rozdíly a změny na jednotlivých medailích, které jsou patrné od dob renesance až po současnost.

V současnosti lze využít i vysokoškolské práce. Jedná se o specifické téma, ale i přesto vznikla již dříve bakalářská práce na portrétní medaile. Autor práce Milan Obrdlík se zde zaměřil pouze na medaile na Moravě. Název práce je *Portrétní medailérství na Moravě – od renesance po druhou světovou válku*. Mým cílem je zaměřit se nejen na oblast Moravy, ale na celý český prostor. Dále vznikly numismatické práce, ale spíše z investičního a ekonomického hlediska.

Za metodu práce jsem si zvolila proces analýzy a komparace. Na začátku jsou analyzovány dokumenty a prameny, které jsou spojeny s tématem portrétních medailí a numismatikou. Na základě dokumentů jsem vytvořila teoretickou část diplomové práce, která seznámí čtenáře se základními pojmy, teoriemi a postupy v mém tématu. Po přečtení teoretické části by měl být čtenář schopen aplikovat uvedené teoretické znalosti v praktické části, tak jak jsem dále v práci postupovala já. Například detailněji analyzovat reliéfy medailí nebo jednotlivé motivy a náměty, které umělec použil ve své tvorbě. Důležitá je rovněž komparace, na které lze ilustrovat historický vývoj tvorby medailí.

2 Drahé kovy: Úvod do problematiky

Pamětní medaile se vyrábí z drahých kovů. Nejčastěji se jedná o zlato a stříbro. Můžeme ale objevit i medaile z olova či mědi nebo ze slitin mědi, tedy z bronzu nebo mosazi. Nás budou zajímat medaile nejcennější, nejdražší a nejkvalitnější, tedy ze zlata a stříbra.

2.1 Zlato, první mezi kovy

Než se podíváme na dějiny zlata, položme si úvodní otázku. Kolik je vlastně na světě zlata? Je to několik plných vagónů, bazénů nebo fotbalových hřišť? Instinktivní odpověď zní málo, proto je přece tak vzácné. Všechno zlato vytěžené od pravěku až dodnes by na základě odhadů vytvořilo krychli o hraně něco málo přes 22 metrů, která by se ještě stále vešla pod oblouky Eiffelovy věže v Paříži. V roce 2001 činil odhad produkce zlata za celou dobu lidské historie 145 000 tun. Jen za rok 2001 bylo vytěženo necelých 2 575 tun zlata.¹ Do roku 2014 bylo vytěženo přibližně 175 000 tun zlata.²

Zlato je kov s chemickou značkou Au. Čisté zlato má sytě žlutou barvu. Zlato je velmi stálé a lze ho rozpustit pouze v „lučavce královské“³ (Agua Regia).⁴ Zlato bylo první, co naše předky upoutalo nejdříve. Fascinovaly je hlavně jeho barva a lesk.^{5,6} Čisté zlato je velmi měkké a dá se poškrábat pouhým nehtem, a tak jej lze zpracovávat

¹ ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství*: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 7. ISBN 978-80-7028-392-9. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ae85a041-2caf-11e5-b57a-005056825209>

² *World gold council: History and facts* [online]. 2014 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20141010025450/http://www.gold.org/history-and-facts/facts-about-gold>

³ Lučavka královská je směs kyseliny chlorovodíkové a dusičné.

⁴ ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství*: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 4.

⁵ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 02.1990, 45(1). s. 2. ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0a8caa30-a771-11e2-9592-5ef3fc9bb22f>

⁶ *Památky archaeologické*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913, 25(1). s. 27.

i za studena.⁷ V přírodě se zlato nachází často jako ryzí kov nebo s malou příměsí stříbra, olova, platiny, vizmutu či rtuti. Bývá ve formě šupinek nebo zrněk. Malým částčkám zlata říkáme *zlatinky*. *Zlatinky* nacházíme v křemenných žilách nebo v náplavech vzniklých zvětráním a odplavením zlatonosných hornin. V přírodě můžeme najít i větší částčky zlata, tzv. *nuggety* o hmotnosti několika kilogramů. Největší známý nugget (*Welcome Stranger*) byl nalezen v roce 1869 v Austrálii. Měl hmotnost 64,296 kg.⁸

Prvním drahým kovem, který je od pradávna symbolem bohatství, nesmrtelnosti, věčné slávy a slunce, je zlato. Zlato znamená víc než pouhé bohatství. Ztělesňuje moc, je symbolem života a nesmrtelnosti. Žádná jiná látka, žádný jiný kov neoplývá podobnými vlastnostmi. Z geologického hlediska je zlato přítomno již miliardy let, avšak jako věrný průvodce lidského pokolení se vyskytuje až od pravěku. Kousky přírodního zlata byly nalezeny ve španělských jeskyních, které 40 000 let př. n. l. obýval pravěký člověk. 3 000 let př. n. l. se objevují kopie zbraní ze zlata a stříbra určené jako votivní dary, jež byly dávány do hrobů anebo věnovány bohům.⁹ První zlato, které začal pravěký člověk využívat, pocházelo z povrchového sběru a zprvu sloužilo jako materiál k výrobě nástrojů. Lidé však brzy zjistili, že žlutý kov se pro svoji měkkost k tomuto účelu nehodí. A tak se zlato zapsalo do dějin jako ozdoba, nástroj směny, předmět teaurace a také – jako příčina válek a konfliktů. Zlato žije mezi námi ve formě šperků, mincí, medailí nebo chrámových pokladů. Dnes je nedílnou součástí moderních technologií, které nás obklopují každý den. Zároveň je zlato i součástí bájí a mýtů, kosmologických, náboženských a filozofických teorií. V Bibli samé je instituce původního „pozemského ráje“ se zlatonosnými řekami lidem odepřena pro prvotní hřích- poznání/vědění. Vzpomeňme si dále na společenskou aluzi „zlatý věk“, který byl nahrazen stříbrným a potom věkem železným. S objevy v Novém světě pak zlatá země byla vždy spojována s Eldorádem – tj. zemí krále zlata El Dorada, tedy „pozlaceného“. Objevení Ameriky a s ním související využití jejího nesmírného nerostného bohatství

⁷ PLESKOTOVÁ, Petra a GIL, Ivo. *Zlato!*. Praha: Albatros, 1983. s. 10. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:05a60fb0-0e92-11e3-9439-005056825209>

⁸ Tamtéž, s. 12.

⁹ BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří. 1 díl*. Praha: Arista Books, 2015, s. 52.

zapříčinilo v šestnáctém století mohutný rozvoj klenotnictví.¹⁰ Kryštof Kolumbus v dopise králi Ferdinandovi popisuje:

„Zlato je ze všech kovů nejkrásnější. Má-li člověk zlato, může konat co ho napadne, s jeho pomocí může vysvobodit i duše z očištění a otevřít jim brány ráje.“¹¹

Se zlatem je spojen i termín „zlatá horečka“. S historicky první zlatou horečkou je spojováno Rusko. Zlaté zásoby na Urale byly objeveny v roce 1744. Celých osmdesát let nebyla těžba nějak zásadní. Zlom přišel ve chvíli mechanizace těžby. Kolem roku 1840 se objevila i zlatá žíla na Sibíři. V roce 1847 již dosahovala 60 % celkové roční těžby zlata ve světě.¹² Další zlatá horečka vypukla v Africe. V roce 1886 dosáhla vrcholu. Tehdy byla nalezena Witwatersrandská pánev – bohatá oblast na drahé kovy a minerály, tzv. Kaapvaal Craton s největším nalezištěm zlata na světě. Za jedno století oblast poskytla okolo 45 000 tun zlata, tedy téměř jednu třetinu dosavadní celosvětové těžby.¹³

2.1.1 Starověk – Kultury Přední Asie a kultury Středomoří od 4. tisíciletí př. n. l.

Nejstarší nálezy zlata pocházejí ze 4. tisíciletí př. n. l. Přibližně 4 000 př. n. l. začínají lidé používat zlato v oblasti střední a východní Evropy.

Egyptská říše

3 000 př. n. l. začínají používat zlato ve starověkém Egyptě a v Sumerské říši. Pro faraony z období Nové říše (1580-1090 př. n. l.) byly typické územní výboje, které Egyptu

¹⁰ BÁKULA BUDGE, Cecilia, Stříbro z Peru (2001-2002: Praha, Česko). *Stříbro z Peru: 2000 let umělecké výroby: 30.11.2001-31.1.2002*, Císařská konírna Pražského hradu. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 8. ISBN 80-86161-55-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2cc79d10-3779-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>

¹¹ ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 5.

¹² REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. Praha: Management Press, 2010. s. 46-47. ISBN 978-80-7261-214-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a5777de0-46eb-11e7-9277-005056825209>

¹³ MORÁVEK, Petr. *Zlaté doteky pěti kontinentů: zlato, příroda a lidé v příbězích geologa*. Praha: Mladá fronta, 2008. s. 174. ISBN 978-80-204-1744-2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d33f4ed0-6575-11e7-89ee-5ef3fc9ae86>

přinášely materiální zdroje a levnou pracovní sílu – otroky. Samozřejmě také množství zlata a stříbra. V době Nové říše dosáhl Egypt největšího bohatství.

Egypt patří mezi oblasti, kde nejvíce kvetlo zlatnické umění. Zlatnictví se v Egyptě vyvinulo ve velmi vážené umělecké řemeslo, které bylo předáváno z generace na generaci. Egypt měl vlastní bohatá naleziště zlata. Důležitou lokalitou, kde se těžilo zlato, byla oblast mezi Nilem a Rudým mořem. Druhou oblastí bohatou na zlato byla jižně položená Núbie, která doslova zlatem oplývala. Užívání zlata k výrobě náhrdelníků bylo tak všeobecné, že obraz korálového náhrdelníku se stal hieroglyfickým znakem pro zlato.¹⁴

Během egyptských vykopávek se našly i celé zlaté rakve. Nejzachovalejší zlaté rakve se našly v proslulé hrobce jinak neznámého faraona Tutanchamona. Hrobka byla téměř v neporušeném stavu. Ve starověku byla sice již částečně vykradena, avšak dbalými strážci byla znovu zapečetěna a v tomto stavu se zachovala až do roku 1922.^{15,16} Dalším významným nalezištěm bylo město Tanis. V roce 1939 objevil Pierre Montet poklad.¹⁷

¹⁴ PETRIE, W. M. Flinders (William Matthew Flinders). *Umění a řemesla starého Egypta*. V Praze: Jan Laichter, 1914. s. 78. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e01b20a1-4230-934d-b415-798d1e9dd8f8>

¹⁵ K objevu Tutanchamonovy hrobky došlo zcela náhodou dne 5. listopadu 1922. Archeolog a egyptolog Howard Carter (1873-1939) po 30 letech kopání v Údolí králů našel svůj vysněný poklad. Vedl vykopávky lorda Carnarvona. Našly se například nádherné zlaté masky, prsteny, náramky, zlaté sošky bohů, trůn ozdobený zlatem a zlaté nádoby. Dnes zaplňují dvanáct síní Egyptského muzea v Káhiře.

Podrobněji viz.: VANDENBERG, Philipp a Běla DINTROVÁ. *Zapomenutý faraón: objev Tutanchamonova hrobu – největší dobrodružství archeologie*. Praha: Vyšehrad, 1987. s. 105-106. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4b21dd1a-5df4-ca1e-ae64-970f7978219a>

Podrobněji viz.: BRUCKNER, Karl. *Zlatý faraón*. Praha: SNDK, 1966. s. 239. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:09219210-3dca-11e3-ae53-5ef3fc9ae867>

¹⁶ Tamtéž, s. 255.

¹⁷ Největší zásluhu na poznání Tanidy má francouzský egyptolog Pierre Montet, jemuž se zde v letech 1939 a 1940 podařilo objevit neporušené královské hrobky. Celé své egyptské dobrodružství pak popsal v knize *Královská nekropole v Tanisu*. Šlo o jednoduché malé podzemní prostory překryté kamennými deskami, z nichž některé váží až 12 tun. Byla zde vidět vysoká kvalita zpracování zlata a stříbra použitého ke zhotovení předmětů tvořících nezbytnou pohřební výbavu. Vzhledem k malým rozměrům hrodek a značné vlhkosti půdy se výbava omezovala právě na předměty z drahých kovů, drahokamů a fajánse. Zcela chyběl nábytek, dřevěné sochy, válečné vozy, papyry či textilie. Podrobně viz.: VACHALA, Břetislav. *Egypt*. Praha: Libri, 2003. s. 94-

Kromě různých předmětů byly nalezeny zlaté i stříbrné rakve a masky. Z nich uvedeme například stříbrnou rakev krále Šešonka. Tato rakev má vykovanou hlavu sokola s přimontovaným zobákem. Rakev s královskou Pasbachaenniutovou¹⁸ hlavou má ryté víko a cizelovanou výzdobu.¹⁹

Pokud jde o technické postupy, musíme zdůraznit, že dovednost zlatníků byla na velmi vysoké úrovni. Proslavili se především jako zlatotepci. Hojně se využívalo tavení, spájení, odlévání a kování (tvarovali drahé kovy pomocí kladiva). Při výzdobě pak využívali cizelování²⁰, rytí, zlacení ražením, inkrustace²¹, tepání, granulace, barvení a moření.²²

Mezopotámie

Další oblastí, kde se zpracovávalo zlato, byla Mezopotámie. I když se v oblasti Předního východu zlato téměř nevyskytovalo, místní národy se významně podílely na jeho historii. Tyto místní národy byly natolik produktivní a bohaté, že si mohly tento drahý dovoz dovést. Zlato se sem dostávalo především z Egypta. Zlatnictví bylo v Mezopotámii špičkovým a vysoce ceněným řemeslem. Mimořádnou náhodou byl objev ze sumerské doby. Jednalo se o hrobku v Uru, kterou prozkoumal Sir Leonhard Woolley a jež obsahovala velkolepý soubor zlatých předmětů. Roku 1927 byla v první královské hrobce nalezena dýka se zlatou čepelí a s rukojetí z lazuritu a zlatých zrněk. Z klenotů, jež zdobily zemřelé, bylo možno rekonstruovat čelenku jedné z královniných průvodkyň. Obepínala hlavu sítkou

95. ISBN 80-7277-138-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:52d62ee0-9480-11e3-8b69-005056825209>

¹⁸ Faraon Pasbachaenniut I. vládl ve starověkém Egyptě přibližně 1039–991 př. n. l.

¹⁹ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 164-166. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:20cb6839-1e71-1a30-ac49-cdad2f42089b>

²⁰ Cizelování neboli tepání. Cizelováním se rozumí modelování v plechu. Zdobíme kovové předměty rytím nebo tepáním. Podrobněji viz.: TÄUBL, Karel. *Zlatnictví*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1975. s. 82. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a9d2ff60-f513-11e6-bf7e-005056825209>

²¹ Inkustace – taušírovnání. Je to stará technika. Je to proces, kdy vkládáme měkčí kov do kovu tvrdšího. Například ryzí zlato do stříbra nebo oceli. V užívání této techniky velmi vynikali Číňané a Japonci. Podrobněji viz.: TÄUBL, Karel. *Zlatnictví*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1975. s. 86. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:aa68fdd0-f513-11e6-bf7e-005056825209>

²² MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 167.

z lazuritových perel a zlatých bukových a vrbových lístků. Na čelence jsou tři zlaté květy. Kromě toho našli zlaté náhrdelníky například i u královny Pu'abi. Dále se našly těžké zlaté náušnice ve tvaru půlměsíce. Byly doplněny zlatými spirálovými dráty na spáncích. Král Meskalamdug měl prilbu v podobě paruky z elektronu, vykované z jednoho plátku kovu. Všechny nálezy pocházejí z 1. poloviny 3. tisíciletí.²³ Zlato a stříbro bylo dováženo patrně z Arménie či možná z již zmíněné Núbie.²⁴

Další říší, kterou můžeme spojit se zlatem, byla Perská říše. Perský král Dareios I. (kol. 550 př. n. l. – 486 př. n. l.) začal razit mince ze zlata tzv. dareiky (8,3 g, zvané „lučištníci“ podle obrazu krále s lukem) a menší mince šekely (5,6 g), ty byly stříbrné.²⁵ Perská říše oplývala zlatem, o čemž podal svědectví tzv. otec historie Hérodotos. Při líčení řecko-perských válek popsal nadstandardní vybavení Peršanů, kteří prý s sebou vozili mnoho zlata a zlatých předmětů.

„Vypravuje se také, že Xerxés (perský velkokrál) na útěku z Řecka zanechal Mardoniovi (perský vojevůdce) své polní vybavení. Když viděl Mardoniovo zařízení se zlatem a stříbrem a s pestrými pokrývkami...a když Pausaniás (spartský král) viděl zlatá a stříbrná lehátka s krásnými pokrývkami, zlaté a stříbrné stoly a velkolepou přípravu oběda, užasl nad bohatstvím, které před ním leželo, a se smíchem poručil svým služebníkům, aby připravili oběd po spart'ansku“²⁶

Egejská oblast a Řecko

Znalost zpracovávání drahých kovů se postupně šířila z Předního východu i do oblasti Egejského moře. Již od 3. tisíciletí př. n. l. se rozvíjela kykladská kultura. Snad již v této

²³ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 182-183.

²⁴ BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří. 1díl*. Praha: Arista Books, 2015, s. 55

²⁵ TICHÝ, Radomír. *Dějiny starověku pro učitele dějepisu I: Egypt a Přední východ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. s. 79. ISBN 80-7041-427-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2356dfa0-5381-11e4-97e9-5ef3fc9bb22f>

²⁶ HÉRODOTOS, Jaroslav ŠONKA a Bořivoj BORECKÝ. *Dějiny*. Praha: Academia, 2004. s. 512-513. ISBN 80-200-1192-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:37751c40-ed3c-11e4-a794-5ef3fc9bb22f>

době začala těžba v kykladských stříbrných a zlatých dolech. Hojně se zde našly nádoby z drahých kovů.²⁷

Jako ukázkou minojského umění můžeme uvést například tzv. včelí přívěsek nalezený v Malii v jedné ze starověkých hrobek. I mykénská kultura se může pyšnit zlatým pokladem – zlatým portrétem krále Agamemnóna. Tzv. Agamemnónova maska (16. století př. n. l.) byla objevena Heinrichem Schliemannem v jedné z mykénských hrobek.²⁸

Zlatnictví starověkého Řecka a Říma položilo základy oboru pro celou Evropu. Z jeho odvětví jsou významná řecká toreutika, která se používala při výrobě kovových nádob a jiných předmětů ze zlata, stříbra či elektu.²⁹ Toreutika³⁰ se rozvíjela nejdříve na Krétě a v Mykénách, kde v 7. století př. Kr. dospěla k velkému mistrovství.³¹ Na Krétu bylo zlato dováženo z Egypta. Bylo zde nalezeno velké množství předmětů egyptského původu. Krétská zlatníci a šperkaři potřebovali na svou práci egyptskou slonovinu, zlato a stříbro.³² Za zmínku stojí i lýdský král Kroisos (doba vlády 595 př. n. l. – 547 př. n. l.). Za jeho vlády

²⁷ BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří*. Praha: Svoboda, 1984. s. 241.

²⁸ Zlatá pohřební maska, zachycující ve zjednodušené podobě rysy zemřelého, je ve skutečnosti o tři staletí starší, než Schliemann předpokládal, a proto nemohla patřit tomuto legendárnímu mykénskému vládci. Dnes můžeme masku vidět v Národním archeologickém muzeu v Athénách. Podrobněji viz.: *Zlato světa: nejkrásnější a nejzajímavější*. Praha: Fortuna Print, c2005. s. 144. ISBN 80-7321-159-9. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ed5e37f0-195c-11e7-94e5-001018b5eb5c>

²⁹ Élektrum je odrůda přírodního zlata. Obsahuje přes 20 procent stříbra. Od čistého zlata se liší bledší barvou. Tuto odrůdu zlata označil již římský historik, filozof a válečník Gaius Plinius Secundus (23-79).

„Elektronem se nazývala přírodní slitina stříbra a zlata.“ dále viz kapitola **Stříbro** Podrobněji viz.: PLINIUS SECUNDUS, Gaius a František NĚMEČEK. *Kapitoly o přírodě*. Praha: Svoboda, 1974. s. 259. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4336f090-ce5a-11e4-b880-005056825209>

³⁰ Toreutika v širším slova smyslu znamená umění zpracovávat kovy (zlato, stříbro a bronz). V užším slova smyslu toreutika znamená zpracovávat kovy ostrým nástrojem – pilníkem, rydlem nebo dlátem. Umělci, kteří kov opracovávají, se nazývají toreutové.

Podrobněji viz.: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1906. sv. 25. s. 585. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f29c0df0-1454-11e5-a599-5ef3fc9bb22f>

³¹ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 32. ISBN 80-85983-90-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4f232be0-523b-11e3-9ea2-5ef3fc9ae867>

³² BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří*. Praha: Svoboda, 1984. s. 243.

dosáhla Lýdie^{33,34} největšího rozmachu. Ovládal celou západní část Malé Asie (s výjimkou Lykie na jihozápadě) a vládl i řeckým obcím na maloasijském pobřeží, i když si nadále udržovaly vnitřní autonomii. Kroisos údajně posílal štědré dary do Apollonových svatyní v Delfách a Didymech u Miletu. Patrně za Kroisa byl zaveden bimetalismus, ražba zlatých i stříbrných mincí.³⁵ Podle Hérodota svědectví se Řekové od Lýdů naučili razit mince.^{36,37}

Středomoří

Obyvatelé evropského Středomoří neměli velké štěstí na naleziště „božského“ kovu. Hojněji se zlato vyskytovalo pouze na Kypru. Několik málo nalezišť se nacházelo v Lombardii ve Val d'Aosta, ale i tak se zde v dobách Etrusků a starých Římanů nevytěžilo více než 200 tun zlata.

Zvláštní pozornost si zaslouží Etruskové.^{38,39} Můžeme je hrdě označit za národ zlatníků. Nejenom, že Etruskové byli výbornými umělci, byli výjimeční i v oblasti stavitelství či obchodu. Zlatnickým centrem Etrurie byla přímořská Caere (dnešní Cerveteri), později vznikla i střediska ve vnitrozemí – například ve Volsiniích. Výrobky etruského šperkařství byly určeny především ženám z nejvyšších vrstev společnosti.

³³ Lýdové byli indoevropského původu. Sídliili v západní vnitrozemské oblasti Malé Asie, v těsném sousedství s aiolskými a iónskými obcemi.

³⁴ Tamtéž, s. 243.

³⁵ Tamtéž, s. 244.

³⁶ HÉRODOTOS. *The Histories*, with an English translation by A. D. Godley. Cambridge. Harvard University Press. 1920. Hdt. 1.94

Dostupné také z: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Hdt.%201.94&lang=original>

³⁷ BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří*. Praha: Svoboda, 1984. s. 244.

³⁸ Etruskové sídlili v oblasti dnešního Toskánska, v severní Itálii. Etruská města vznikla patrně synoikismem (spojení několika malých osad v jeden celek). Tradiční počátek etruské kultury je datovaný do roku 986 př. n. l. Mocenského vrcholu dosahovali do 4. století př. n. l. Etruskové dováželi ve velkém množství athénské vázy a rozvíjeli nástěnné malířství. Vynikali v produkci architektonických terakot a vyráběli předměty z drahých kovů. Disponovali velkým bohatstvím kovových rud. Byli velmi dobří mořeplavci, ovládající Tyrhénské moře. Měli rozhodující politickou sílu v rozsáhlých oblastech Itálie – od Pádské nížiny až po Kampánii. Podrobněji viz.: BOUZEK, Jan. *Etruskové: jiní než všechny ostatní národy*. Praha: Karolinum, 2003. s. 10.

³⁹ Tamtéž, s. 21.

K typickým etruským šperkům patří bohatě zdobené *fibuly* (oděvní spony), neobvykle velké brože s figurami lidí nebo bájných zvířat či skvostné náhrdelníky. Etruské šperky bývají propracované do nejmenších detailů, což by nebylo možné bez vysoké technické úrovně a preciznosti etruských zlatníků. Etruskové ovládali všechny technické postupy jako kování, rytí, tepání, a především filigrán a granulaci.⁴⁰ Římskému zlatnictví položili základy právě Etruskové. Technické znalosti antického zlatnictví shrnul Gaius Plinius Secundus ve svém spisu *O přírodě*.⁴¹

Římská říše

„Lakota se zmocnila i otroků, ač první Římané žili velmi skromně, což je doloženo několika příklady. Začali s tím vojevůdci z válek punských, najmě Scipio Africký, od kdy se lakota rozbujela. I vítězství nad Achaiou (Řeckem) mělo vzápětí...že s obrazy a uměleckými předměty se Řím naučil milovat přepych. Anály by se však měly červenat nad proskripce občanských válek, kdy k udání stačila touha po stříbrné míse. Zkrátka, mravy se kazí i u žen a u mládeže.“

Gaius Plinius Secundus⁴²

I Římané hojně používali zlato a stříbro jak v umění, tak v ekonomice. Původní měděná římská mince se později doplňovala o ražbu mince stříbrné a krátce před změnou letopočtu došlo i k ražbě mince zlaté. Reformami Konstantina Velikého v letech 309-324 bylo postaveno římské mincovnictví na bázi zlatého monometalismu, který přežíval např. v Byzanci až do 15. století, v ostatní Evropě do 7. století.⁴³ Příliv zlata z expanzivních zdrojů

⁴⁰ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 221.

⁴¹ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 32.

⁴² PLINIUS SECUNDUS, Gaius a František NĚMEČEK. *Kapitoly o přírodě*. Praha: Svoboda, 1974. s. 260. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:434a0360-ce5a-11e4-b880-005056825209>

⁴³ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002.s. 411 ISBN 80-7319-004-4.

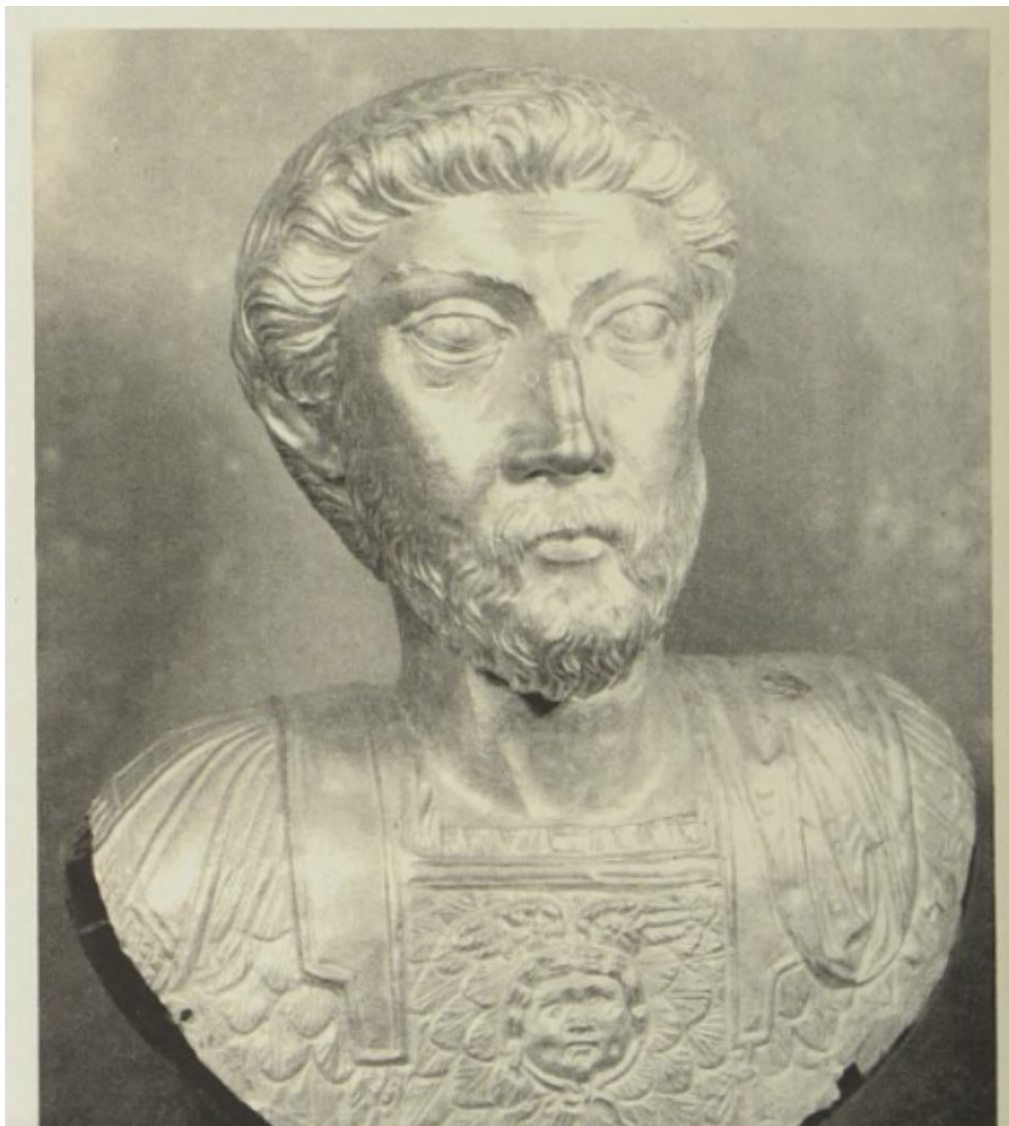
překonal všechna soudobá srovnání a Řím se stal nejmonumentálnější městem tehdejšího světa.

V oboru zlatnictví se dochovaly především jen šperky, jinak se nezachovalo mnoho děl. Římané se inspirovali u Etrusků a u helénistických Řeků. V císařské době se nám zachovaly vázy ze stříbra. Ze zlata se vyráběly hojně i medaile.⁴⁴ Ze šperků můžeme zmínit zlaté a stříbrné prsteny zdobené portréty nebo zlaté náramky ve tvaru hadů. Z klasického období můžeme uvést bystu Marca Aurelia v pancíři (**Obr. 1**), tepanou ze zlata, kterou našli v *Avenches* (dnešní Švýcarsko), a pocházející z 2. století (dnes bystu můžeme vidět v Římském muzeu v *Avenches*). Tento jedinečný předmět je příznačný pro římskou zálibu v portrétu.⁴⁵

⁴⁴ MRÁZ, Bohumír, Marie ČERNÁ a Václav RYTINA. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 1995. sv. 1. s. 60. ISBN 80-85970-01-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:feb522e0-a768-11e6-adc9-5ef3fc9ae867>

⁴⁵ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 229.

Obrázek 1 Zlatá busta Marca Aurelia, která byla nalezena v Avenches ve Švýcarsku.

Zdroj: MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 231.

Do dnešní doby jsou nejasné římské císařské mincovny. Badatelům chybí písemné prameny a často se musí spoléhat pouze na archeologické poznatky. Postupně se začaly na mincích objevovat značky mincoven. Na začátku nebyly značky potřeba, protože byla v provozu pouze jedna jediná centrální mincovna v Římě. Za republiky mincovna sídlila „in arce“ („na hradě“), na Kapitolu, u chrámu bohyně Junony Monety. Za císařství mincovna sídlila u zlatého domu Neronova.⁴⁶ Spravovali ji úředníci. Jejich titul se objevuje od poč. 1. stol. př. n. l., na mincích pak od roku 72 př. n. l. Z mincí byla odstraněna titulatura úředníků za císaře Augusta, ale úřad se udržel až do počátku 3. stol. n. l.⁴⁷ Výrazně se liší historie mincoven za vlády císaře Augusta. V době vlády císaře Augusta pracovaly mincovny v různých částech říše. Některé mincovny stále fungovaly z dob konce republiky, za prvního a druhého triumvirátu. Obecně je známo, že Pompeius razil v Hispánii, Gaius Julius Caesar ve Španělsku, Gálii, snad v Lugdunu a také v severní Africe. Výrazný obrat přichází po roce 27 př. n. l., kdy část mincoven na perifériích zanikla. Okolo roku 19 př. n. l., po dlouhé odmlce, zase začala fungovat římská císařská mincovna. Mince a medaile byly označovány jmény mincovních úředníků. Zásadní pro stříbrné a zlaté ražby bylo, když Augustus zřídil mincovnu v gallském Lugdunu asi roku 15 př. n. l. Mincovna se stala hlavní mincovnou říše. Monopol na ražbu stříbra a zlata si gallská provincie udržela i za císaře Tiberia (14-38). Až Caligula (38-41) změnil centrum ražby z Lugdunu zpět do Říma, kde byla prakticky funkční až do poloviny 3. století. Poté se začaly mincovny znovu zavádět ve velkém množství a zavádějí se mincovní značky.⁴⁸

Zajímavostí je, že nošení zlatých šperků na veřejnosti nebylo za republiky považováno za vhodné. Během druhé punské války (218-201 př. n. l.) byl vydán válečný zákon *Lex Oppia*, který omezoval ženskou marnotratnost v oblékání a zdobení se šperky.⁴⁹

⁴⁶ Nero byl římský císař. V Římě vládl v letech 54-68 n.l.

⁴⁷ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 118-119. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4ce6fb70-35e0-11e4-a8ab-001018b5eb5c>

⁴⁸ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 01.1996, 50(4). s. 98-99. ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:59adab40-ae1b-11e2-8c63-5ef3fc9ae867>

⁴⁹ GRANT, Michael a Alena JINDROVÁ. *Dějiny antického Říma*. Praha: BB/art, 2010. s. 405. ISBN 978-80-7381-769-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:33858ad0-6eb3-11e6-90a5-005056825209>

„Naštěstí si již nikdo nevzpomene na ten pověstný Oppiův zákon, o jehož respektování usiloval Cato hned po porážce u Cann. Jak se tehdy všechny římské ženy vzbouřily! ... Co mají společného náramky a jehlice s vlastenectvím?... říkaly.“⁵⁰

Římské ženy nosily s oblibou zlaté náhrdelníky, prsteny, spony či jehlice. Římanka pak měla na sobě slušné bohatství zlata a stříbra. Římkám nešlo o zpracování kovu, ale spíš o jejich peněžní hodnotu. Z nálezů je patrné, že umělecky zpracované kusy pocházely buď z Východu, Etrurie nebo Řecka. Nenosily jednu ozdobu, ale navěšovaly na sebe vše, co měly. Dokázaly nosit i několik párů náušnic najednou. Postupně ke zlatu, perlám a drahokamům přidávaly i sklo. Například náušnice tedy musely být velmi těžké.⁵¹ Dokonce si zlatým prachem zdobily i vlasy, aby byly ještě blondatější. Za zlato si Římané kupovali potraviny a přepychové zboží. Za zlato mohli verbovat žoldnéře, pocházející většinou z neřímských „barbarských“ národů a kmenů, aby za ně vedli války. Jakmile se vyčerpalo zlato, vyčerpal se „imunitní“ systém Římské říše a nastal nevyhnutelný zánik. Římské zlatnické umění však nezaniklo, nýbrž našlo své pokračovatele ve vyspělém zlatnictví byzantském.

Co se týká medailí, první medaile se objevily již ve 4. století před naším letopočtem, ale pouze jako vojenská ocenění, případně politické dary. Tyto medaile byly nejčastěji zlaté a stříbrné. Na krku je nosili muži i ženy a patřily mezi významné šperky.

2.1.2 Středověk a novověk

V období středověku se na evropském kontinentu zlato stalo tak vzácným, že bylo pečlivě stráženo v pokladnicích králů a církve. Středověk byl ve znamení křížových výprav do Svaté země. Evropané chtěli znovu dobýt a chránit Boží hrob. S tím bylo spojeno plenění a kořistění. Jeruzalémský dějepisec arcibiskup Vilém z Tyru v osmdesátých letech 12. století ve své kronice popsal situaci na Blízkém východě.

⁵⁰ FISCHEROVÁ, Květa, Antonín HARTMAN, Ignác ŠAFÁR a Vincenzo ARANGIO-RUIZ. *Antický Řím*. Bratislava: Tatran, 1967. s. 90. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:dcfa1930-3edd-11e4-bc3a-005056827e51>

⁵¹ Tamtéž, s. 88.

„Tento muž (Núr ad-Dín)... prostého původu a nízkého stavu, nyní ovládá všechna tato království, neboť štěstěna se na něho usmála až příliš laskavě. Z Egypta i zemí s ním sousedících získává nedocenitelný přísun toho nejryzejšího zlata... Jiné provincie mu dávají bezpočet oddílů jezdců a bojovníků, mužů prahnoucích po zlatě, neboť ti, jež disponují vydatnými zásobami zlata, k sobě bez potíží přilákají muže.“⁵²

Ze svědectví tehdejšího dějepisce můžeme soudit, že Východ byl plný bohatství a Evropané ho chtěli získat pro sebe. Jako příklad plenění si můžeme uvést červenec roku 1097. Během první křížové výpravy.

„V průběhu několikadenního pronásledování křižáci vyplenili sultánův tábor, zmocnili se zlata, stříbra, koní, oslů a velbloudů i krav a ovcí...“⁵³

Přímo pohádková kořist čekala křižáky v Konstantinopoli. Rabování Konstantinopole bylo obrovské. Byzantský císař Alexios IV. (1182-1204) stál za ničením kostelů a ikon ze zlata a stříbra, jimiž měl údajně uhradit poplatky křižákům. Ztráty způsobené na byzantském a antickém umění, knihovnách a architektuře byly ohromné. Veškeré bohatství proudilo do soukromých pokladnic a pokladnic evropských vládců. Někteří chamtivci byli usvědčeni a oběšeni.^{54,55}

Období renesance znamenalo nejen osvobození lidského ducha, rozvoj věd a umění, ale i hlad po zlatě a nových územích, který z dob středověku neupadl. Všechny tyto momenty stály u zrodu velkých objevných plaveb. Americkým místem snů plného zlata a bohatství bylo Peru. Zlato se začalo zpracovávat v Peru na sklonku 9. století před n. l., stříbro přibližně kolem 5. století. Druhou zlatou zemí na americkém kontinentu byla Kolumbie. Ta vlastní jedinečný soubor, uložený v Muzeu zlata v Bogotě (Museo del Oro). Můžeme zde najít škálu

⁵² TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. s. 341. ISBN 978-80-7422-091-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:801fc01b-2869-42ba-bc23-81887645108c> Podrobněji viz.: *William of Tyre, History 2*, s. 407-408.

⁵³ Tamtéž, s. 133.

⁵⁴ Tamtéž, s. 548.

⁵⁵ VILLEHARDOUIN, de Geoffroy. *Conquest*, s. 94-95, *Devastatio Constantinopolitana*, Andrea, Sources, s. 221, Robert of Clari, *Conquest*, s. 101-102.

nejrůznějších předmětů jako lžice, nákrčníky, rolničky, figurky zvířat (zlaté brouky či ještěrky), zlaté květiny či kukuřičné klasy. Skutečný rozvoj zlatnictví nastal v kultuře Mochica, která kvetla na severním pobřeží Peru. Močikové rýžovali zlato ve vysokohorských řekách nebo ho dobývali v mělkých šachtách. Z období kultury Mochica můžeme vyzdvihnout zlatou tepanou pinzetu na vytrhávání chloupků v podobě postavy mezi dvěma dokonale symetrickými zvířaty s připájenými ornamenty. Rozvíjela se zde známá kultura Inků. Inkové považovali zlato za „pot slunce“.⁵⁶

Další, co se změnilo v době renesance a humanismu, byl velký zájem o všechny umělecké památky klasického starověku, mezi nimiž zaujímají jak medaile, tak mince důležité místo. Byly zakládány sbírky římských a řeckých mincí. Dochází k vytváření skutečných mincí, ale i smyšlených. Zvlášť v tomto ohledu vynikl padovanský medailér Giovanni Cavino (†1570), po němž jsou dokonce pojmenovány některé falzifikáty jako „padovány“. Mincíři pracovali v renesančních mincovnách nebo zlatnických dílnách (**Obr.2**). Mince v té době sbírala italská knížata jak duchovní, tak světská, dokonce i samotní papežové. Tento zvyk se přenesl i do českých zemí, kde svoji zálibu sbírat mince projevil Karel IV. První numismatickou cestu po Evropě podnikl v letech 1556-1560 Hubert Goltz. Mohl navštívit asi 950 sbírek v Itálii, ve Francii, v Nizozemí a v Německu.⁵⁷

⁵⁶ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 55.

⁵⁷ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 02.1952, 7(1-2). s. 3.

Obrázek 2 *Zlatnická dílna doby renesanční*

Zdroj: STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 8.

Jedná se o mědirytinu Etienna Delauna, která byla vytvořena v Augsburgu v roce 1576. Na obrázku vidíme renesanční zlatnickou dílnu. Můžeme si zde povšimnout technik, které mistři ve zlatnické dílně používali, a jak byla dílna vybavena. Například vlevo uředník vytváří drát tím, že otáčí čtyřkřídlým převodem u stoličky na protahování drátů. Na stěnách jsou zavěšeny pilníky, vrtáky, drátěný kartáč, kleště, průbojníky nebo váhy. V okně vidíme hotové řetězy a šperky. Z toho můžeme soudit, že okno sloužilo i jako krám, aby kolemjdoucí viděli zhotovené výrobky a mohli si je zakoupit. U stolu pracují dva tovaryši a mistr. Zlatnický mistr má na sobě brýle se zvětšovacími skly pro jemnou klenotnickou či ryteckou práci. Poslední tovaryš stojí u pece. Do ohně vkládá předmět, který není vidět. Pravděpodobně drží malou kapelku s roztaveným kovem nebo destičku se smaltovaným ornamentem. Jen totiž v těchto případech se používaly přepážky nebo

zástěny, aby nebyl v peci takový žár. Destičky regulovaly teplotu v peci. Podle stanov zlatnických cechů se řemeslo mohlo vykonávat za silného denního světla. V zimě se tedy pracovní doba velmi zkrátila.⁵⁸

2.1.3 Moderní doba a současnost

Moderní doba ukázala, že zájem o zlato se nesnižuje a každý chtěl najít kýžené ložisko zlata či poklad na svém území. Zlato se v Evropě, ať ve starověku, ve středověku a daleko do novověku, vyskytovalo dlouho jen jako paralelní ražba, přičemž skutečná zlatá měna, tj. krytí a počty ve zlatě, byla zavedena poprvé teprve na konci 18. a počátkem 19. století v Anglii. Nejde tu však o oběh zlatých mincí, nýbrž o krytí alespoň vlastního jádra oběživa zlatem.⁵⁹

V roce 1838 bylo objeveno ložisko na Sibiři – tzv. sibiřské zlato. Byl objeven patnáct kilometrů dlouhý pás zlatonosných písků na řece Čara blízko Bajkalského jezera. Na začátku 40. let 19. století bylo na tomto úseku napočítáno přes 50 rýžovišť, jejichž celková produkce se blížila 11 tunám. V letech 1752-1917 se v Rusku vytěžilo více než 2,8 tisíce tun zlata, což představovalo 12,5 % celkové světové těžby. V polovině 19. století zaujímalo Rusko první místo v celosvětové těžbě. Avšak po otevření gigantických nalezišť v Kalifornii, Austrálii a v jižní Africe se podíl Ruska na celosvětové těžbě snížil.⁶⁰

V roce 2001 činil odhad produkce zlata za celou dobu lidské historie 145 000 tun. Jen za rok 2001 bylo vytěženo necelých 2 575 tun zlata. V té době se těžilo nejvíce zlata v jižní Africe, dále v USA, Kanadě, Číně a Indonésii. V současnosti vede v těžbě zlata Čína s produkcí 345 tun v roce 2010, následují USA, jižní Afrika, Austrálie a Peru.⁶¹

⁵⁸ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 8.

⁵⁹ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 59.

⁶⁰ STRUŽ, Jan a Bohumil STUDÝNKA. *Zlato: od magie až po finanční spekulace*. Praha: Mladá fronta, 1985. s. 97. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d7b92a10-386b-11e4-a8ab-001018b5eb5c>

⁶¹ ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato - symbol moci a bohatství: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 7.

Zlato se ve všech historických obdobích prokázalo jako nejlepší nástroj garance hodnoty peněz, svobody jednotlivce a svobodné měny. Zlato představuje pro člověka pevný bod lidské civilizace. Lze říct, že komoditní peníze se obecně osvědčily, drahé kovy zvláště. Dnes je rozhodující měnou dolar, v úvahu se musí brát také euro a japonský jen. Tyto měny představují jakési novodobé „zlato“. V obchodech se zlatem a zejména v peněžnictví se uplatňuje míra tzv. trojská unce o hmotnosti 31,1 g, přičemž standardní unce odpovídá 22karátovému zlatu (916,67/1000). Zlato je extrémně tažné a kujné. Z jedné unce zlata lze vytáhnout drát dlouhý neuvěřitelných 80 km a jeden cm^3 zlata lze roztepat na plochu 100 m^2 při tloušťce 0,000001 cm.⁶²

Zlato reaguje prostřednictvím obrovského množství transakcí jednotlivců, institucí, bank i centrálních bank růstem ceny a obchodovaného objemu.

Mezi základní faktory, které ovlivňují celkový vývoj ceny zlata, patří:

1. kurz amerického dolaru – v případě znehodnocení dolaru cena zlata stoupá

2. výše úrokových sazeb – s jejich poklesem cena zlata roste

3. inflace⁶³ – zlato je ideální pojistkou proti růstu cenové hladiny a zvyšující se inflace vyvolává vyšší poptávku po žlutém kovu, která vede k růstu jeho ceny

Zlato je komoditou, a tak jeho cena na trhu reaguje na poptávku a nabídku, kterou snadno ovlivňují globální události. Za posledních 50 let prošla cena zlata bouřlivým vývojem. To můžeme vidět na grafu (**Obr. 3**) dlouhodobého vývoje ceny zlata. V letech 1979 a 2008 vyvolala nejistota způsobená světovými krizemi investiční šílenství a cena zlata vylétěla vzhůru.

⁶² Tamtéž, s. 7.

⁶³ Inflace je růst cen neboli zmenšování kupní síly peněz. Inflace zmenšuje množství zboží a služeb, které si můžeme koupit za peněžní jednotku (za korunu). Opakem inflace je deflace čili snižování cen. S deflací se dnes setkáme jen velmi vzácně.

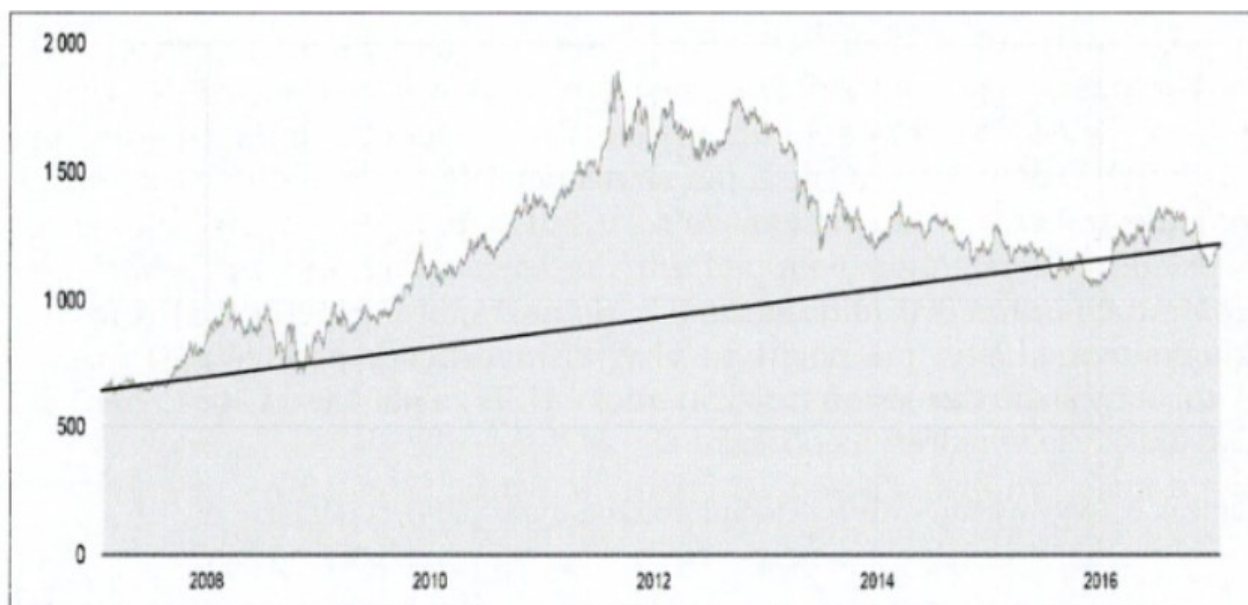
Podrobněji viz.: HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2011. s. 526. ISBN 978-80-7400-006-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:748f46c0-cc25-49c2-a4f2-49929bff4e1d>

Obrázek 3 *Graf historického vývoje ceny zlata*

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/vyvoj-ceny-zlata-2299/>

3 a Vývoj ceny zlata za jednu troyskou unci v USD za deset let.⁶⁴

Zdroj: upraveno podle Investiční zlato.cz (2017)

Zdroj: NOVOTNÝ, Josef. *Investování na finančních trzích s podporou psychologické analýzy*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2018. s. 45.

Na druhém grafu (**Obr. 3 a**) můžeme vidět vývoj ceny zlata za kratší časový úsek, tj. za deset let. I zde je patrná stoupající tendence. V dnešní době můžeme zaznamenávat prudký růst ceny zlata v důsledku koronavirové pandemie. Koronavirová krize zasáhla na počátku roku 2020 celý svět. Poptávka po zlatě byla veliká.⁶⁵

2.2 Stříbro

V této kapitole se podíváme na druhý zásadní kov pro numismatiku a potřebný kov pro výrobu medaile. Jedná se o stříbro. Obliba stříbra sahá do dávných dob, stejně jako u zlata. Lidé vyráběli širokou škálu předmětů pro osobní okrasu i pro rituální účely.⁶⁶ Kovové předměty pozbývaly nejdříve i té tradiční, symbolické, kulaté formy. V této formě

⁶⁴ konkrétně od 30.1.2007 do 25.1.2017

⁶⁵ Česká mincovna: *Vývoj ceny zlata* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyvoj-ceny-zlata-2299/>

⁶⁶ BÁKULA BUDGE, Cecilia a Stříbro z Peru (2001-2002: Praha, Česko). *Stříbro z Peru: 2000 let umělecké výroby: 30.11.2001-31.1.2002*, Císařská konírna Pražského hradu. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 6.

se uchovával jejich původní účel užitkový a stávaly se pouhými kusy kovů. Kusy se postupně vyvíjely v určitější tvary. Již v nejstarších dobách se platilo sekaným zlatem, stříbrem, mědí i bronzem. V 10. a 11. století používali sekané stříbro východní Slované a také národy severní Evropy. Používali části kovů pro drobný obchod a k vyrovnávání zbytků větších částek. V té době dochází k významnému objevu, protože byly vynalezeny váhy. Především právě k vážení kovů. Kovy se tedy staly obecným nebo alespoň nejvíce užívaným směnným prostředkem.⁶⁷

Stříbro je kov bílé barvy, který člověk začal používat už od starověku. Latinský název argentum znamená bílý, a právě zářivě bílý lesk stříbra je to, co lidi tolik přitahuje. Stříbro je bezesporu jedním z nejkrásnějších přírodních kovů, a proto se brzy začalo používat k výrobě stříbrných šperků. Mezi kovy se jedná o nejlepší elektrický vodič vůbec. V přírodě se stříbro vyskytuje zřídka ryzí, většinou bývá obsaženo v rudách. Obsahem nejbohatší jsou galenit a argentit.⁶⁸ Těžba stříbra má velmi starou historii.⁶⁹ Nejstarší nálezy opracovaného stříbra jsou staré více než 4 000 let. Hojně se využívalo na Blízkém a Středním Východě. Veliké množství stříbrných šperků bylo objeveno v hrobech chaldejských králů.⁷⁰ Například Egypťané se se stříbrem seznámili později než se zlatem. Nazývali ho „bílým zlatem“. Ve starších dobách bylo dokonce vzácnější stříbro než zlato.⁷¹ Jedny z největších stříbrných dolů starověku byly ve Španělsku, v Hispánii. Během celé historie sloužilo stříbro lidstvu jako měnový kov. Po zlatě je nejstarším známým drahým kovem. Vyráběly se z něj šperky, později stříbrné mince a medaile.

⁶⁷ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 10.1945, 1(1-2). s. 5-6.

⁶⁸ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 478.

⁶⁹ Snad jen měď a zlato se užívaly dříve.

⁷⁰ Chaldejští králové – 11. dynastie babylonských králů (novobabylonské období – 625 př. n. l. až 539 př. n. l.) – nejznámější z králů je Nebukadnesar II. (Je také známý jako postava z Bible a židovských dějin, která nechala zbořit jeruzalémský Šalomounův chrám a deportovat Židy do babylonského zajetí.). Podrobněji viz.: KOVALEV, Sergej Ivanovič a V. N. D'JAKOV. *Dějiny starověku*. Praha: NPL, 1963. s. 207, 209. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7d2b4380-0a22-11e3-a616-5ef3fc9bb22f>

⁷¹ PETRIE, W. M. Flinders (William Matthew Flinders). *Umění a řemesla starého Egypta*. V Praze: Jan Laichter, 1914. s. 91. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4ac6a638-21e1-c59e-8bdb-2e04cfb995fe>

Na rozdíl od zlatých maloasijských mincí, které byly vhodné především pro velké převody a obíhaly jen na tamějších pobřežích, způsobily řecké stříbrné mince a medaile revoluci. Ražené mince a medaile ze stříbra byly od začátku vydávány ve větších i menších hodnotách, tedy též pro menší obchod a menší obraty. Nálezy ukazují, že stříbrné mince a medaile způsobily hospodářskou revoluci kolem tehdejšího Středozemního moře.⁷² V antické kultuře bylo stříbro symbolizováno měsícem-lunou a strážcem stříbra byla bohyně Diana.⁷³

Řekové a Římané používali v přírodě se vyskytující slitinu zlata a stříbra se stopovým množstvím mědi zvanou **élektrum (také elektron) (Obr. 4)**. Z 80 % mince obsahovala zlato a z 20 % stříbro. Právě tato směs se začala využívat k ražbě mincí cca 600 př. n. l. v Lýdii v západním Turecku. Zlato zde tedy bylo poprvé použito jako peníze. Zároveň zjistili, že élektrum je tvrdší a odolnější, a je tedy pro ražbu lepší než čisté zlato.⁷⁴ V Řecku byla pravidelná výroba mincí a medailí patrně v Athénách. Mince se razily za dohledu tří zvláštních úředníků.⁷⁵

⁷² *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 10.1945, 1(1-2). s. 7.

⁷³ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 479.

⁷⁴ MAŠEK, Michal, Zdeněk PETRÁŇ a Michal LUTOVSKÝ, ed. *Příběhy starých mincí*. Praha: Česká numismatická společnost, 2019. s. 9-10.

⁷⁵ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 118.

Obrázek 4 *Élektron a statér*

Obr. 1. Lýdie, Alyattés, 607–560 př. Kr., třetina statéru, nápis ΑΛΥΑ, elektron, 11 mm, 4,71 g, zvětšeno – 250 %.

Obr. 2. Lýdie, Kroisos, 560–547 př. Kr., AV statér, 16 mm, 8,06 g, zvětšeno – 250 %.

Zdroj: MAŠEK, Michal, Zdeněk PETRÁŇ a Michal LUTOVSKÝ, ed. *Příběhy starých mincí*. Praha: Česká numismatická společnost, 2019. str. 10.

I stříbrnictví bylo v době Římské říše velmi oblíbené. Našly se luxusní předměty i třeba stolní nádoby vyrobené celé ze stříbra. Mnohé poklady byly zakopány v době velkých vpádů. Nejslavnější stříbrné poklady jsou z *Boscovale* (město v Itálii), *Berthouwillu* (obec v severní Francii) a *Hildesheimu* (dnešní Německo).^{76,77}

2.2.1 Stříbro ve středověku

Ve středověku se objevily stříbrné rudy také na Slovensku, v Čechách, v Sasku a v Tyrolsku. Vedle ražených mincí se zpočátku platilo kusovým stříbrem. Kusy a kousky

⁷⁶ Z výzkumů vyšlo najevo, že poklad objevený v Boscovale u Neapole patřil asi některému členu císařské rodiny. Na jedné z váz je zobrazen triumf císaře Tiberia. Poklad z Hildesheimu nám představuje, že nejen císařská rodina, ale i hodnostáři či vojevůdci, kteří chránili hranice Římské říše, chtěli mít poklad plný drahých kovů. Podrobněji viz.: PIJOÁN, José. *Dějiny umění*. Praha: Odeon, 1982. sv. 2. s. 268.

⁷⁷ MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 229.

se podle potřeby krájely a sekaly – „rubaly“. Tyto „rubané“ peníze se staly pro staroruské národy základem názvu dnešní měny – rublu.

Zásadní roli hrálo stříbro v českých zemích. V Čechách bylo podle pověstí stříbro dobýváno již v 7. století n. l. Skutečný rozvoj těžby stříbra začal ve 13. a 14. století. Dochází k obrovskému rozkvětu. Velká ložiska stříbrných rud byla postupně odhalována v Kutné Hoře, Jihlavě, Kolíně, Jáchymově, Příbrami, Ratibořických horách, Českém Krumlově a v okolí dalších českých měst.

Reforma krále Václava II. v roce 1300 zrušila denárovou měnu a zavedla měnu grošovou. Jejím základem se staly proslulé **stříbrné pražské groše**.⁷⁸ Král Václav II. provedl centralizaci českého mincovnictví a medailérství. Soustředil ražbu mincí a medailí do Kutné Hory, kde také zřídil centrální mincovnu „Vlašský dvůr“. Kutná Hora se dostala mezi nejvýznamnější města království. S Prahou byla spojena obchodní smlouvou a společným měšťanským právem.⁷⁹

Pravděpodobně nejznámějším, nejhlubším, nejvydatnějším a nejbohatším nalezištěm v Čechách je důl Osel v Kutné Hoře.⁸⁰ Dochovalo se i staré přísloví:

<p><i>„dokud Osel bude rváti, Hora bude v štěstí státi“⁸¹</i></p>
--

Kutnohorské hornictví bylo velmi důležité pro bohatství země. Jestliže se zaměříme na čísla, hrabě Sternberg uvádí, že výnos hor od roku 1240 do roku 1620 obnášel přinejmenším 8 440 000 hřiven stříbra, což by činilo dle tehdejší ceny v roce 1870 více než 177 miliónů

⁷⁸ Pražský groš – průměr: cca 28 mm, celková hmotnost: 3,6 g, obsah stříbra: 3,35 g. Jeho dvanáctinou pro drobnější platby byl malý denár zvaný „peníz“ nebo podle latinského názvu „denarius parvus“. Podrobněji viz.: VENCOVSKÝ, František, Ladislav KOPECKÝ, kol., Yveta ABSOLONOVÁ, Vladimír KUDLÍK a Jiří PEKÁREK. *Lidé a Peníze*. Praha: Česká národní banka. ISBN 9788087225080, s. 4.

⁷⁹ Tamtéž, s. 4.

⁸⁰ *Čechy*. sv. Díl 4 s. 139-140. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:53e59a20-9312-11e7-a9a4-005056827e51>

⁸¹ *Česko-moravská kronika*. sv. Kniha čtvrtá s. 38. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7dffa0d-5a9b-4059-86ce-8000de9e507c>

zlatých.⁸² Další oblastí, která byla pro Čechy významná, byla oblast Příbramska. Zde můžeme zmínit důl Vojtěch u Příbrami. Ve stejné oblasti se nachází důl Marie. S tímto dolem je spojena katastrofa v roce 1892. Tehdejší katastrofu *Národní listy* nazvaly jako „*Katastrofa ve stříbrných dolech příbramských*“. Ze tří dolů bylo vytaženo 315 mrtvol.⁸³ Další významné naleziště stříbra se objevilo v Jáchymově. V polovině 16. století zde pracovalo více než 10000 horníků. Od roku 1516 do roku 1594 hory vydaly průměrně 21 897 hřiven stříbra.⁸⁴

Stříbro se v dnešní době používá v lékařství, v elektrotechnice a samozřejmě i při výrobě ozdob a šperků. Sloučeniny stříbra jsou základem fotografických materiálů. Hlavními vývozci stříbra jsou Mexiko, Peru, SNS⁸⁵, USA a Kanada.

⁸² POKORNÝ, Martin. *Dobývání surovin z nitra země, z povrchu a z vody*. (Národní knihtiskárna I.L. Kober). s. 100. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:707a5970-87a5-401e-9982-4a2bafa54b74>

⁸³ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, 12.6.1892, 32(161). sv. 161 s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4f24abc0-4bfa-11e7-9277-005056825209>

⁸⁴ POKORNÝ, Martin. *Dobývání surovin z nitra země, z povrchu a z vody*. (Národní knihtiskárna I.L. Kober). s. 105.

⁸⁵ SNS – Společenství nezávislých států – Jedná se o organizaci zahrnující 9 z 15 bývalých svazových republik Sovětského svazu. SNS zahrnuje Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán. Wikipedie: otevřená encyklopedie – Ekonomie a politika [online]. [cit. 2020-09-22].

3 Numismatika

Numismatika⁸⁶ je pomocná věda historická, která zkoumá především historii mincí. Numismatika je historickým oborem, jehož předmětem a současně i hlavním pramenem jsou platební prostředky. Od přelomu 17.-18. století se zájem o mince prohluboval i v historickém slova smyslu a z numismatiky se tak začala vytvářet pomocná disciplína historické vědy. Shromažďování mincí a medailí bylo doplňováno soustavným popisem a úsilím o historický výklad opticky postižitelných znaků mince a medaile – jednalo se o text, obraz a materiál.⁸⁷

Sběratelé zužují nebo rozšiřují pojem podle své sféry zájmu. Nejčastěji se zaměřují na mince, tedy kovové peníze, zařazují sem ale i materiálově, tvarově a výrobně podobné předměty jako příležitostné ražby, medaile, kovové známky nebo plakety.⁸⁸ Dodnes existuje několik pohledů na to, co je to numismatika. Převládá neshoda v definici. Jedna skupina vědců se shoduje, že numismatika je nauka o mincích, ne o penězích. Další skupina argumentuje tím, že mince je platidlo, tedy peníz, a numismatika je tedy naukou i o penězích.⁸⁹ Musíme si ale uvědomit, že pohled na numismatiku se měnil a mění dodnes.

Numismatiku můžeme definovat:

„je to věda, která zkoumáním vnějších a vnitřních vlastností kovových peněz, mincí, v souvislosti s ostatními událostmi, hlavně s hospodářskými a sociálními jevy, osvětluje dějinný vývoj a dějinný úkol peněz“⁹⁰

Jaký je tedy rozdíl mezi mincí a penízem? Mince je kus kovu určitého obrazu a tvaru. Mince je vyrobena za spolupůsobení státu. Je to kus kovu, kterým se platilo a platí. Ale peníze jsou starší i mladší než mince. Každá mince je sice penízem, ale ne každý peníz je mincí. A přece funkce peněz je pořád stejná. Peníz je měřítko cen, uchovatel hodnot

⁸⁶ původ: z latinského slova *nummus* = peníz, mince

⁸⁷ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. str.399 ISBN 80-7319-004-4.

⁸⁸ *Československý časopis historický*. Praha: Academia, 1956, 4(0). s. 369. ISSN 0045-6187. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:b28aef76-42c7-11e1-3052-001143e3f55c>

⁸⁹ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 10.

⁹⁰ Tamtéž, s. 12.

a prostředek směny. A co jsou tedy peníze? Klíč vězí asi v obsáhlosti materiálu a jeho volbě. Pojmeme „numismatický materiál“ označují někteří numismatici například pouze kovové peníze (mince), někteří mince a papírová platidla, jiní pouze mince, tedy hmotná platidla, nejčastěji naturální. Docházíme k názoru, že numismaticky platná definice peněz vlastně neexistuje. Nejčastěji se hovoří o tom, že peníze jsou obecně platným prostředkem směny práce a statku, potřeb za potřeby nebo zboží za zboží.

Postupně se začaly objevovat časopisy, studie a katalogy, kde začali zkoumat a psát jednotlivé definice a pohledy na mince a medaile. Nejstarší *Historische Münzbelustigungen* vydával v Altdorfu⁹¹ od roku 1729 po 22 let profesor Johann David Köhler. V českém prostoru se začal numismatický časopis vydávat až po 1. světové válce. Nejprve to byl *Věštník* Numismatické společnosti československé, který vycházel v letech 1919–1923. Od roku 1925 vycházel *Numismatický časopis československý*, který byl v roce 1953 přeměněn v *Numismatický sborník*. Po druhé světové válce se objevily *Numismatické listy*, které jsou dnes nejdéle vydávaným časopisem (od roku 1963 časopis vydává Národní muzeum).⁹²

Jedním z prvních numismatiků se mohl stát císař Karel IV. Ke sbírání medailí a mincí ho lákal italský renesanční básník Petrarca, když mu darem poslal několik římských antických mincí. Karel však dal přednost budování kolekce svatých ostatků. První rozsáhlé odborné (byť nedokončené) numismatické dílo *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung* vypracoval v letech 1771–1787 Mikuláš Adaukt Voigt. Nejstarší česká organizace numismatiků (pátá svého druhu na světě) se nazývá české sdružení *Verein für Numismatik in Prag*. Byla založena v roce 1848. Svou činnost ukončila v roce 1873. Dnes ji Česká numismatická společnost⁹³ považuje za svou

⁹¹ Město v Německu u Norimberka. Sídli zde Altdorfská univerzita, kde Johann David Köhler působil.

⁹² HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002.s. 399.

⁹³ Česká numismatická společnost („ČNS“) byla založena v roce 1971. Je to dobrovolná nezisková organizace, která sdružuje sběratele, vědecké pracovníky, vzdělávací a kulturní instituce z oblasti numismatiky, notafílie a faleristiky. Pro své členy organizuje schůzky, neveřejné členské aukce, výstavy, semináře, přednášky a exkurze. Vydává a podílí se na vydávání periodických i neperiodických publikací či odborné literatury.

předchůdkyni. V březnu 1919, krátce po vzniku Československé republiky, byla ve Slovanském domě v Praze ustavena Numismatická společnost československá. Společnost nesdružovala jen numismatiky z českých zemí, ale i z ciziny. Členy byli i akademičtí sochaři či mecenáši umění.

Donedávna byla numismatika řazena mezi pomocné historické vědy. Samostatnou vědní disciplínou se stala až v novém tisíciletí. Dlouho byla numismatika doménou soukromých badatelů. Zájem amatérů a privátní badatelství přetrvalo v numismatice až do konce tisíciletí. Stále platí, že významný podíl současných numismatických titulů pochází z laického prostředí. Můžeme říct, že numismatika není jen vědní obor, ale zároveň velmi oblíbený a rozšířený koníček.

3.1 Medailérství

Většina lidí si pod pojmem medaile a medailérství představuje kousek barevného kovu, který má kulatý tvar, je zavěšený na stuze a zasloužilý funkcionář ho předává úspěšnému sportovci stojícímu na stupních vítězů. Vybavíme si zlatou, stříbrnou a bronzovou medaili (**Obr. 5**). To je celkem jednoduchá představa. Než si ji ale sportovec se slzami v očích pověsí na hrud', prochází medaile složitým a komplikovaným vývojem.

Podrobněji viz.: Dostupné také z: <https://www.numismatici.cz/o-spolecnosti/>

Obrázek 5 *Sportovní olympijské medaile - Tokyo 2020*

Zdroj: <https://www.olympic.org/fr/medailles-tokyo-2020>

Samotné medailérství je velmi složitá disciplína. Medailér musí být výtečným umělcem, aby dokázal vytvořit na malém prostoru medaili podle představ autora či zadavatele. Je to velmi zdoluhavý proces. Mohli bychom říct, že medailér je vlastně sochař, ale místo prostorové tvorby ryje zpravidla na plochý oboustranný reliéf. Medailér může vytvářet medaili, plaketu⁹⁴ či minci.

Medailérství představuje specifickou oblast výtvarného umění, řazenou však většinou k numismatice a někdy také k uměleckému řemeslu. Medaile, resp. plaketa, se váže k obojímu. Analogie lze nalézt v použitém materiálu, technice, technologii, tematice,

⁹⁴ Plaketa je medaile, kde její zdobná ražená část je jen na jedné straně. Má hlavně čtvercový, trojúhelníkový nebo obdélníkový tvar. U klasické kulaté pamětní medaile se nacházejí motivy jak na lici, tak rubu. Především lité plakety se staly hitem kolem roku 1900. Byly mimořádně oblíbené. Byly dokonce rámovány jako obrazy a používány k výzdobě nábytku. Výjimečné byly i neomezené možnosti motivů, které mohl umělec na plakety vytvořit, na rozdíl od ražených medailí, kde byly eventuality limitovány. Podrobněji viz.: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 44 Podrobněji viz.: BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. s. 6.

jen zdánlivě obdobném zaměření apod. Přesto všechno je medailérství svébytným oborem, jemuž byla již před staletími a stále je věnována značná sběratelská pozornost.⁹⁵

„U mince a medaile je výhodou její kruhový formát. Je snazší pro prostorovou kompozici a méně náchylný k tvarovým „kolizím“ nežli obdélník (kvádr) nebo čtverec (krychle). Sádrový model má rozměry 20krát 20 cm, to je měřítko, kdy je už možné i cosi promodelovat nebo se jinak „sochařsky“ realizovat.“⁹⁶

Josef Šafařík⁹⁷ 2006

3.2 Pamětní medaile

Medaile je podle moderního Slovníku pro jazyk český kovový kruhovitý předmět ražený na něčí počest nebo udělovaný jako vyznamenání. Slovník cizích slov zase medaili popisuje jako „*pamětní peníz ražený na něčí počest, k oslavě nějaké významné události apod. Jedná se o kovové kruhovité vyznamenání, nošené zpravidla na prsou*“.⁹⁸ Lidé, kteří v minulosti hledali moudrost v Ottově naučném slovníku, si mohli přečíst, že „*medaile jest mince, která nenese charakteristických známek, jimiž vyznačuje se běžné plativo (mince běžná), a neslouží k účelům platebním, nýbrž vyrobena jest za účelem pamětním, významným, jako peníz pamětní, honosný, čestný atd.*“⁹⁹ Medaile je někdy nazývána královnou mezi ozdobami.

⁹⁵ *Asociace umělců medailérů: Historie medailérství v Čechách v kostce* [online]. Praha [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140717034926/http://www.medaileri.info/index.php/o-medailich/historie-medaili-u-nas>

⁹⁶ ŠAFAŘÍK, Josef. *Pamětní mince a medaile: vybrané realizace 2001-2016*. V Praze: České vysoké učení technické, 2020.

⁹⁷ Josef Šafařík je pedagogem ústavu designu Fakulty architektury Českého vysokého učení technického v Praze.

⁹⁸ KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., V SPN vyd. 2., rozš. a dopl. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. s. 436.

⁹⁹ Medaile. In: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 16. Lih-Media. V Praze: OTTO, J. 1900 1058 s. Národní knihovna České republiky – Knihovní fondy a služby Signatura: 63 B 000111/Díl 16.s. 1053.

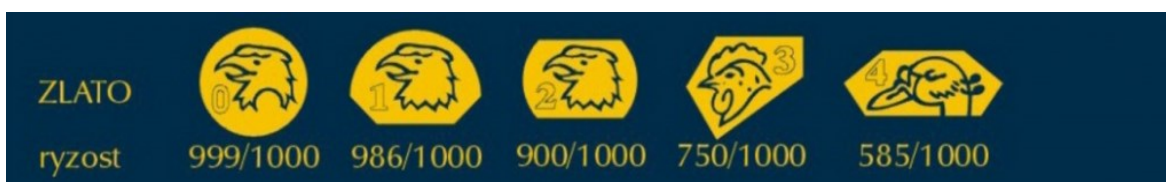
Medaile nás provází už od antických věků. Byla to luxusní záležitost, když měl panovník svůj portrét vyobrazen na medaili. Svůj poklad ze zlata či stříbra si náležitě střežil. Na začátku se objevují jen jednoduché motivy a rozeznat medaili od mince bylo téměř nemožné. Postupně se ale ražba zdokonaluje. Medaile se zvětšují. Panovníci si zvou na svůj dvůr umělce, aby jim vytvořili tu nejlepší podobiznu.

Asi nejčastěji máme s medailemi spojen svět sportu. Medaile na olympijských hrách jsou vyrobeny vždy jen jako originály. Medailí se také velmi často využívá jako vyznamenání. Každý rok můžeme na obrazovkách sledovat, jak jsou naší hlavou státu předávány medaile Za hrdinství či Za zásluhy. Jako příklad můžeme uvést medaili Jana Amose Komenského¹⁰⁰, která se již od padesátých let minulého století předává významným učitelům.¹⁰¹

3.3 Ukázka kvality – puncovní značka

Objasnili jsme si historii zlata a stříbra, co to je pamětní medaile a numismatika. Jak se ale pozná, že se nejedná o padělanou nekvalitní medaili, ale opravdu o zlatou a stříbrnou medaili? K tomu nám v dnešním moderním světě slouží tzv. puncovní značka – značka kvality (**Obr. 6**).

Obrázek 6 *České puncovní značky pro zlato*

Zdroj: Puncovní značky. Puncovní úřad [online]. [cit.2020-12-06]. Dostupné z: <http://www.puncovniurad.cz/cz/znacky.aspx>

¹⁰⁰ PULEC, Vladivoj. *Československá státní vyznamenání, státní čestná uznání a ceny*. Praha: SNTL, 1980. s. 144. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6e2e8f17578229fc9d4c14d3707869c>

¹⁰¹ *Ražba mincí a medailí: Historie výroby medailí* [online]. Praha: Ražba.cz [cit. 10.9. 2020n. l.]. Dostupné z: <https://www.razba.cz/medaile-historie.html>

Punc je značka vyražená do předmětu z drahého kovu jako garance dohodnuté čistoty kovu. Obsah ryzího kovu ve slitinách určených k výrobě zlatého zboží je tedy obvykle stanoven státem. V různých zemích se rozvíjelo odlišně, v závislosti na tamějším hospodářském a politickém vývoji. Puncování je speciální odvětví státní, městské či cechovní kontroly původu a jakosti výrobků z drahých kovů. Puncování se provádí značkováním (ražbou) puncovním razidlem. Počátky označování kovů v Evropě jsou spojeny se státním nebo městským monopolem na slévání drahých kovů. První kontrolní značky se v Anglii, ve Francii a v Čechách objevují v 1. polovině 14. století. Český král Jan Lucemburský vydal v roce 1323 nařízení, kde všechno slévané zlato mělo být označeno znamením celé hlavy lva a u stříbra měla být poloviční hlava lva. Na výrobcích patří k nejstarším dochovaným francouzské městské značky z Paříže a z Montpellier.¹⁰² V českých zemích se až do roku 1921 uplatňovaly rakousko-uherské puncovní předpisy, pak se zavedly nové československé puncovní značky. Od 1. ledna 1929 vstoupil v platnost první puncovní zákon, který byl pak několikrát pozměněn. Poslední verze puncovního zákona pochází z roku 1992, naposledy byl novelizován v roce 2003. Čisté zlato obsahuje 24 karátů^{103,104}, tj. 24/24 poměrových dílů celku.¹⁰⁵

Na druhou stranu stříbro¹⁰⁶ je na čistém vzduchu stálé. Oxiduje (černá) působením sirných par, např. ve znečištěném ovzduší, nebo působením sirovodíku. Ryzí stříbro je oproti zlatu tvrdší (stupeň tvrdosti 3). Ryzost stříbra zjistíme podle jeho ryzostní značky. Například

¹⁰² STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 399.

¹⁰³ Karát je jednotka hmotnosti drahokamů a drahých kovů (zlata a platiny). Označení se odvozuje z řeckého názvu rostliny, latinsky *Ceratonia siliqua*, v češtině je to svatojánský chléb. Jedná se o semeno rohovníku obecného, který roste v jižní Evropě, Africe a Asii. Tvrdá plochá semena sloužila jako závaží. Metrický karát má hmotnost přesně 0,2 gramu. Hmotnost starších karátů se navzájem trochu lišila podle místa užívání. Proto se stala základem pro vážení drahých kovů, kamenů a perel. U zlata se již na karáty neváží. Karát byl symbolicky ponechán jako poměrová jednotka ryzosti. V Čechách existuje i družstvo zlatníků s názvem *Karát*. Bylo založeno v roce 1946 v Brně a existuje dodnes.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 218.

¹⁰⁵ Pro nižší ryzosti se pak v čitateli zlomku uvádí celé číslo nižší než 24. Oblíbená „čtrnáctka“ hlásá, že předmět má 14/24 stupně ryzosti.

¹⁰⁶ Latinsky: argentum, anglicky: silver, francouzsky: argent, německy: silber, španělsky: oro

označení 925/1000 nám říká, že klenotnická slitina stříbra má v sobě 92,5 % ryzího stříbra. Přestože zlato bylo ceněno výš a poptávka po něm byla většinou větší, je pravda, že klenotnická zkušenost s jeho zpracováváním se výrazně projevuje na práci se stříbrem, které je totiž tvárnější a lépe se s ním pracuje.¹⁰⁷ K měření hmotnosti ryzího stříbra se používají trojské unce. Trojská soustava stanovuje hmotnost drahých kovů a drahých kamenů. Soustava má antický původ. Byla pojmenována podle města Troyes ve Francii. Převzaly ji anglo-americké klenotnictví, zlatnictví, lékařství, a hlavně světový bankovní trh. Stejně jako karátová soustava i trojská soustava je odvozena z jednotkové hmotnosti zrna = grán (anglicky grain). Další jednotky se nazývají například pence, trojská unce či trojská libra.

$24 \text{ gránů} = 1 \text{ pence a } 5760 \text{ gránů} = 12 \text{ trojských uncí} = 1 \text{ trojská libra}$
--

Nejčastěji užívanou bankovní a burzovní jednotkou pro stanovení hodnoty zlata vůči kursu peněz je trojská unce. Trojská unce se rovná $31,1035 \text{ g} = 480 \text{ gránů}$. V minulosti se však používaly i jiné jednotky – například hřivna (marka – vycházela z římské marky), která vážila 253 g.¹⁰⁸

3.4 Medaile versus mince

V dávných dobách bylo velmi složité odhalit, jestli šlo o peníz či medaili. Na první pohled byly od sebe nerozeznatelné. V první řadě si musíme uvědomit, že medaile nejsou peníze a nikdy je neuvidíme v pokladnách obchodů. Naopak je najdeme v muzeích, domácích sbírkách a trezorech. Mají totiž velkou hodnotu uměleckou a sběratelskou. Záleží na tom, z jakého kovu jsou vyraženy a jejich hodnota s časem narůstá. Medaile je kruhová, případně oválná, jednostranná nebo oboustranná ražba či odlitek. Další zásadní skutečností medaile je, že na líci nemá nominální hodnotu. Co nominální hodnota

¹⁰⁷ BÁKULA BUDGE, Cecilia a Stříbro z Peru (2001-2002: Praha, Česko). *Stříbro z Peru: 2000 let umělecké výroby: 30.11.2001-31.1.2002*, Císařská konírna Pražského hradu. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. s. 6.

¹⁰⁸ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 512.

znamená?¹⁰⁹ U oběžných mincí je nominální hodnota přesným ekvivalentem toho, co si za ně koupíte. Prodejní cena pamětních a investičních medailí se odvíjí od množství drahého kovu v medaili. Medaile tedy proto nejsou legálním platidlem a primárně neslouží k investičním účelům. Hodnota medaile tkví v kovu, z kterého je zpracována. Medaile mohou být netradiční námětem i tvarem nebo použitím jiných materiálů. Medaile jsou dále raženy v nízkých nákladech. Naopak mince se razí v tisících až milionech kusů v jedné emisi. Mince razí mincovna, která získala licenci od České národní banky (centrální banky). Pamětní medaile může razit jak státní instituce, tak soukromý subjekt.

¹⁰⁹ Nominální cena, správně nominální hodnota je suma, která je jmenována v dlužním úpise jako dluh nebo na ražené minci jako zákonná hodnota mince. Při dlužních úpisech se od ní může lišit kurz, při minci skutečný obsah kovu. Podrobněji viz.: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto. sv. 18 s. 394. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6c730b50-05b0-11e5-97f4-5ef3fc9ae867>

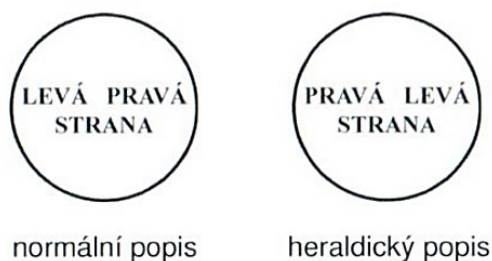
4 Umělecké ražby pamětních medailí jako vrchol numismatiky

Většina lidí si pod pojmem numismatika a numismatik představí člověka, který zkoumá historii peněz a mince v oběhu. Všechny mince a peníze mají určité své kouzlo, ale na planetě jich najdeme mnoho. Na druhou stranu medaile je opravdu vzácným atributem a v ražebných nákladech jich vzniká málo. Rytec na ní pracuje několik měsíců a můžeme říct, že je to opravdu mistrovské dílo – vrchol numismatické a rytecké práce.

4.1 Popis mince a medaile

Mince se v posledních letech popisují zpravidla jako věc, tedy tzv. normálním (běžným, obyčejným) popisem z pohledu pozorovatele mince. Tzv. heraldický popis podle heraldických pravidel, který popisuje prvky mince ze strany objektu a považuje stranu mince po levici pozorovatele za pravou a naopak, je u mincí považován za překonaný (**Obr. 7**). Vlastní popis zpravidla postupuje od středu mince k okraji, u tradičně komponovaných reliéfů tedy zpravidla od obrazu přes legendu po okraj. Nejprve se popisuje líc¹¹⁰ – avers, poté rub (revers)¹¹¹ a nakonec hrana.

Obrázek 7 *Popis medaile*

Zdroj: MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011. s. 7.

¹¹⁰ Neboli avers je strana medaile, mince nebo plakety, na níž se nachází státní symbol, nebo je na ní zobrazena osobnost či jiný důležitý objekt. Podrobněji viz.: BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josefa Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 6.

¹¹¹ Neboli revers je strana medaile, mince nebo plakety, na níž je často umístěna doplňující textová nebo obrazová informace. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 6.

Častým kompozičním prvkem kruhových či oválných portrétních medailonů a medailí, dvojportrétů i trojportrétů je legenda, která konkretizuje profesi, jméno a věk zobrazované osoby.

Další, co nás u medailí zajímá, je průměr, nápis a opis. Průměr se uvádí u popisovaných předmětů, které mají kruhový tvar. Nápis je lineárně řazené písmo ve vodorovném, svislém nebo šikmém směru. Opis je naopak písmo vedené po kružnici nebo její části, obvykle při obvodu medaile.¹¹² Z historického hlediska a popisů mincí a medailí je zajímavá historie denárů mnoha mincoven v anglosaských a franckých krajích (zhruba od 6. do 11. století) ustupuje jméno mincmistra na minci a objevuje se velké množství jmen s různými zkratkami slova *monetarius*. Jména králů jsou v opisech mincí připomenuta jen výjimečně. Zvláštní je i výběr míst. Názvy míst v opisech ražeb ukazují, kde byla mince vyhotovena. Jsou tam značky velkých, malých měst, ale i zemědělských usedlostí, vesnic, mlýnů, kostelů, klášterů, ale i lesy či louky měly mít svou mincovnu.^{113,114}

Další znak, který můžeme u medaile zkoumat, je ryzost. Ryzost označuje procentuální nebo hmotnostní obsah drahého kovu. Nejdražší zlatá medaile ryzosti 999/1000 (ryzost č. 0) je tvořena obrazem hlavy orla hledícího vlevo v obrysu kruhu; číslo ryzosti je vyznačeno arabskou číslicí 0, umístěnou v levé spodní části značky.¹¹⁵ Jedná se o „nejčistší“ medaili. Medaile jsou raženy ze zlata nejvyšší ryzosti – 24 karátů, což v chemickém vyjádření představuje čistotu kovu 999,9/1000.¹¹⁶ Puncovní značku a ryzost medaile vždy najdeme

¹¹² Tamtéž, s. 6.

¹¹³ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 118.

¹¹⁴ Působení mincovníků (*monetarii*, *monétaires*, *monayeurs*, *moneys*) je různě vykládáno. Nejpravděpodobnější je teorie podle jejich funkce. Měli za úkol vybírat dávky. Měli povinnost sebrat v určitém okruhu kov pro daně (*constitutio*, *ratio*). Kov ihned na místě zmíncovali, označili svým jménem a udali lokalitu. Jejich působení můžeme sledovat ve Francii, Anglii, v německých zemích, v Itálii, v Polsku i v Čechách. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 118.

¹¹⁵ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon České národní rady č. 19/1993 Sb., o orgánech státní správy České republiky v oblasti puncovníctví a zkoušení drahých kovů ve znění zákona č. 157/2006 Sb., č. 227/2009 Sb. a č. 250/2014 Sb.: Vyhláška č. 363/2003 Sb., kterou se provádí puncovní zákon*. In: 2003.

Dostupné také z: [http://www.puncovniurad.cz/cz/legislativa/text363\[1\].htm](http://www.puncovniurad.cz/cz/legislativa/text363[1].htm)

¹¹⁶ VÍZEK, Jan. *Jak se dělá mincovna*. Jablonec nad Nisou: Česká mincovna, a.s. 2018, s. 101.

na medaili i na přiloženém certifikátu pravosti. Ryzost drahých kovů ve středověku a starším novověku stanovovala státní komise nebo městská rada. Existovala i varianta, kdy ji cechovní mistři dali do cechovních předpisů. Nejčastější ryzost bývala 13 lotů¹¹⁷, což znamenalo 13 dílů z 18.¹¹⁸

4.2 Od střížku k pamětní medaili

V této kapitole se zaměříme na vznik medaile z historického hlediska. Osvětlíme si, kolik fází a postupů bylo potřeba, aby vznikla zlatá nebo stříbrná medaile. Které stroje byly k ražbě používány? Způsob přípravy a výroby medaile se historicky měnil a mění neustále. Technologie se od prvních medailí zdokonalovala a prošla vývojovými etapami. Od kladiva přes lisu a válcovací stroje až k nejnovějším razícím strojům, které pracují automaticky bez zásahu rytce. Historicky je organizace ražby souhrn všech zařízení, zvyklostí a nařízení, jimiž majitel mincovního práva (mincovní vrchnost, mincovní pán) a jeho úředníci řídí výrobu medailí a mincí. Existují dva typy postupu. První skupina je charakterizována tím, že dochází k pronájmu (tento jev je velmi starý a neměl stálou formu) nebo pachtu¹¹⁹ všeho mincovního podnikání. Mincovny byly pronajímány jednomu podnikateli nebo tzv. mincmistru nebo menší či větší skupině nebo celým konsorciím, která měla různá jména. Druhou skupinou je mincovní pán, který si vše zařídil ve vlastní režii.¹²⁰

¹¹⁷ Lot – latinsky *loth*, německy *lot*. Lot je starší váhová jednotka pro drahé kovy, která se používala v Evropě od středověku do 19. století. V 19. století byla nahrazena tisícinnou zlomkovou soustavou ryzosti. Dnes to je 950/1000, 800/1000, 750/1000, 450/1000. Podrobněji viz.: STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 286.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 430.

¹¹⁹ Jedná se o druh závazku.

¹²⁰ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 117.

Výroba medailí a mincí se dělí na tři zásadní etapy:¹²¹

1. přípravná práce
2. mincířská práce
3. pregéřská práce

Na začátku celého procesu si mincovna musela opatřit kov. Do mincovny přicházely drahé kovy (stříbro a zlato) a pomocné kovy (měď a olovo), případně se mohl objevit i tzv. mincovní pagament, což byly rozlámané šperky nebo neplatné mince. Než přišla na řadu samotná ražba, kov musel být velmi dobře a precizně upraven. Z hutí přicházel kov, který bylo potřeba vyčistit. Nejméně práce bylo se zlatem. Stříbro bylo dodáváno do mincoven v surovém stavu a muselo být zbaveno všech příměsí.¹²²

Výroba mincí byla rozdělena do dvou etap:

1. V první fázi se kov musel zpracovat do podoby tzv. **střížků-kotoučků kovu**. Ještě, než vznikl střížek, vznikly tzv. **cány**. Cány byly tyče nebo pruty kovu. Po vychladnutí byly v kožených pytlích odneseny do dílen (přípravná fáze). Cány mincíři roztepávali těžkými kladivy na předepsanou tloušťku. Vývojem přišly na řadu stroje, které tuto práci zastaly. Jednalo se o válcové stroje. Vznikly pláty a z nich střížky (šroty, šrotlíky, pláty) kovů (mincířská práce). První nástroj, který velmi pomohl ve výrobě střížků, byl **průbojník**,¹²³ který výrobu zpřesnil. Průbojník znamenal výraznou úsporu materiálu. Vysekнутý střížek už se nemusel dále sestříhávat na požadovaný tvar.

¹²¹ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H & H, 2002. s. 428.

¹²² Proces čištění známe velmi dobře z Kutné Hory. Zde kov přepalovali v pórovitých testech – nepolévaných hrncích. Za stálého přívodu prudkého vzduchu. Pece k tomu určené nebyly velké a v mincovně jich bylo hned několik. Kov se přepaloval i několikrát, než byl akceptován za čistý. Měchy na rozdmýchávání vzduchu dávali do pohybu dýmači (rozdmychovači).

Podrobněji viz.: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 129.

¹²³ Nejprve se jednalo o primitivní průbojník. První stopy v Čechách objevujeme v 15. století v mincovně v Koněprusech. Nalezly se tam falzy střížků, na nichž se ukázalo, že už museli používat jednoduchý ruční průbojník. Dále se našly pravidelné drobné mince Jiřího z Poděbrad (1420-1471) a později pak Vladislava II.

2. V druhé fázi přišla na řadu samotná ražba (pregéřská práce). Docházelo k pozitivnímu otisku negativního obrazu z razidel na minci, medaili či jiný předmět. K uskutečnění ražby musel mít razič k dispozici:

a) svrchní a spodní razidlo

b) kladivo

c) samotný střížek

d) pomocníka, který kladl zahřátý střížek pomocí kleští mezi razidla, z nichž spodní spočívalo napevno v jakémsi dřevěném špalku a svrchní držel razič v ruce. Silným a přesně vedeným úderem pak získal střížek konečnou podobu ražené mince.

Připravené střížky dostali na starost vlastní raziči tzv. pregéři. Minci vtiskali pomocí mincovních razidel její finální podobu. Na spodní razidlo položil pregéřův pomocník zahřátý střížek. Pregéř přiložil svrchní razidlo, na jehož spodní vodorovné ploše byl negativní obraz celé druhé strany mince. Udeřil ražebním kladivem na vršek svrchního razidla a vtiskl ráz celé minci – došlo k vyražení.¹²⁴

Novinkou v mincovní výrobě se stal vynález **válcovacího stroje**. Byl vynalezen v polovině 16. století. Dříve byla ražba velmi namáhavá a pregéři museli být velmi silní a zruční. Pruty se díky válcovacímu stroji rozvířely na požadovanou tloušťku. Vyválený a zahřátý cín se vsunul mezi dva proti sobě se otáčející válce s negativně vyrytým lícím a rubním obrazem mince. Tlakem a ne, jak bylo dříve, úderem, se požadovaný obraz vtlačil (vlišoval) do obou stran cánu. Až potom se kov prořezal průbojníkem - „vystříhl“ už ražený

(1471-1516). Z tohoto průbojníku se pak pravděpodobně vyvinul strojní průbojník. Pohon byl na začátku ruční, následovala pomoc zvířat, dokonce i vodní energie. V poslední řadě se pak objevily parní a elektrické stroje. Strojový průbojník bývá spojován s Leonardem da Vinci (1452-1519), který působil a zemřel na dvoře Františka I. (1515-1547). Byl vytvářen tlak na kliku, která buď po zubech nebo po šroubu uváděla v pohyb svislé rameno stroje, které bylo zakončeno kruhovým nožem. Docházelo tak k probíjení roztepaných plátů. Podrobněji viz.: NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 131-132.

¹²⁴ Tamtéž, s. 132

střížek.¹²⁵ Změna ražebních postupů z ruční práce na strojovou se postupně zavedla v 16. a 17. století. Ve střední Evropě se tak stalo po 30-tileté válce.¹²⁶ V 17. století byla práce znovu zdokonalena Francouzem Nicolasem Bitem. Vytvořil stroj na principu vřetenového lisu¹²⁷ (balancier). Tento stroj byl velmi oblíbený při výrobě medailí. Na začátku byl poháněn parním strojem, v dnešní době elektromotorem. V 19. století byly zkonstruovány pákové lisy, které byly později automatizované. Pákový lis pracoval klidným tlakem, a ne silným úhazem, jako stroje předešlé. Tlak se dal redukovat podle potřeby. Zároveň si musíme uvědomit, že ve chvíli, kdy přišly na řadu automatizované stroje, dokázaly vyrobit ohromné množství medailí a počet pregéřů tak postupně klesal.

Výsledná podoba reliéfu byla obvykle výsledkem úředně zadaných náležitostí a fantazie rytce. V průběhu 19. století přestávalo být vytváření podoby medailí a mincí výsadou rytců, tedy zpravidla řemeslníků zaměstnaných v mincovnách, a v mincovní tvorbě se začali výrazně prosazovat výtvarní umělci. Mnohé návrhy medailí začaly vznikat jako kresebné návrhy nebo voskové a později sádrové modely, podle nichž připravovali rytci ražební stroje.

Hotová razidla, mince a medaile se ukládaly v pokladnách, které se podobaly pevným truhlám. Někdy se hotové medaile ukládaly do přenosných schránek nebo do speciálních krabiček. V domácím prostředí se vyráběly i úschovné nádoby z keramiky pro ukládání nastrádaných peněz.

¹²⁵ Nevýhodou tohoto technického postupu bylo, že válce, které byly značně namáhané, často praskaly. Musely se tedy celé vyměňovat, což znamenalo vyrýt znova i oba obrazy. Tento velký nedostatek vedl v 17. století k sestrojení tzv. kapsového (taškového) stroje. Princip zůstal zachován, jen do válců byly zabudovány otvory, kam se vkládala razidla, která se vyměňovala.

¹²⁶ Tamtéž, s. 134-135.

¹²⁷ Svislé vřeteno bylo nahoře opatřeno balanční tyčí s těžkými závažími na obou koncích. Ručním roztočením tyče uvedli pracovníci lis v činnost. Spodní konec vřetene bil do střížku položeného na spodním razidle. Došlo k ražbě. Využívalo se zde velké setrvační síly rotující balanční tyče.

4.3 Od první umělecké kresby k finálnímu produktu

V kapitole s názvem od první umělecké kresby k finálnímu produktu se podívám na proces tvorby v současnosti. Než ještě zahájí mincovna proces vytváření medaile a umělec začne kreslit své návrhy, vše začíná před jejími branami. Probíhá příprava mincovního materiálu. Jedná se o hutní zpracování drahého kovu, které se mnohdy provádí v menších provozech v klasických pecích nebo moderních pecích s kontinuálním litím.

Roztavené zlato nebo stříbro je při použití klasického postupu odléváno do slévačských forem – kokil. Získané bloky jsou pak rozřezány na menší hranoly. Hranoly jsou poté ve více operacích postupně válcovány do menších panelů a ty pak do plechů (cánů) až na konečnou sílu a kvalitu povrchu. Z cánů jsou pak na vyrážecích automatech ve vysoké rychlosti vysekány střížky, polotovary budoucích medailí a mincí. Z minulých kapitol vidíme, že středověká metoda výroby střížků se zachovala dodnes. Poté následují další úpravy střížků, závislé na použitém mincovním kovu, dalším zpracování, určení střížků (např. pro kvalitu proof-špičková kvalita)¹²⁸ a zvyklostech daného výrobce.¹²⁹

Proces od první umělecké kresby k finálnímu produktu je rozdělen na třináct fází:

1) kresebná studie

Na počátku složitého procesu stojí medailér, výtvarník, sochař, grafik či malíř, který svůj návrh nakreslí na kus skici. Vytvoří tak předlohu pro budoucí ražbu. Prvotní návrh vzniká obvykle jako **kresebná studie (Obr. 8)** (v poslední době i s pomocí počítačové grafiky), kterou pak autor převádí do reliéfní podoby. Časté je reliéfní modelování hlavních motivů do plastické hmoty položené na sádrovém kotouči (talíři).¹³⁰

¹²⁸ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 08.2001, 56(2). sv. 2 s. 60. ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:495fec90-582e-11e3-bc9f-5ef3fc9bb22f>

¹²⁹ MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.s. 31.

¹³⁰ Alternativou modelování je přímé rytí sádrového negativu využívané zejména výtvarníky s ryteckou průpravou. Náročnost této techniky spočívá i v tom, že budoucí reliéfy musí být vyhloubeny a zrcadlově převráceny. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 25.

Obrázek 8 *Kresebná studie*

Zdroj: Česká mincovna: *Výrobní proces* [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z:
<https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-349/>

2) negativ

Odlitím kotouče do sádry a dalšími modelérskými úpravami vzniká **negativ**, forma budoucího modelu.

3) pozitiv

Odlitím negativu vzniká **pozitiv**, který je po konečných úpravách schopen předání zadavateli jako sádrový model uměleckého návrhu. Model z měkké sádry by neodolal tlaku

kovové sondy redukčního stroje, a proto je z něj třeba zhotovit přesnou kopii, odlitek z tvrdšího materiálu.¹³¹ Vývoj nových materiálů umožnil většině mincoven nahradit technicky a ekonomicky náročný klasický postup výrobou odlitků z tvrdých pryskyřic. Přelitím separovaného sádrového modelu dvousložkovou hmotou na bázi silikonového kaučuku vzniká po zatuhnutí pružná forma. Používaný materiál zaručuje otisk i nejjemnějších detailů modelu a díky jeho pružnosti bezproblémové vyjmutí budoucího odlitku. Silikonkaučuková forma je v další etapě vylita dvousložkovou pryskyřicí, po jejímž vytvrzení je získán pevný odlitek, přesná kopie původního modelu.

4) odlitek

Tvrký **odlitek** snese dotyk sondy, přenášející reliéf přes mechanismus redukčního stroje na rycí frézu.

5) redukování – převádění na kov

Redukování je automatický proces, při kterém je odlitek modelu v přesně stanoveném poměru převáděn do kovu. Jedná se o zhotovení sádrové, silikonkaučukové nebo pryskyřicové formy (dříve se pracovalo i s bronzovým odlitkem). Odlitek je vryt do oceli na automatickém redukčním stroji.¹³² Odlitek (pro usnadnění pohybu bývá opatřen vrstvou maziva) je ve vymezeném časovém režimu automaticky ve vertikální poloze spirálovitě obtáčen sondou (kovovým hrotem). Jemný mechanismus redukčního stroje přenáší vychýlení hrotu ve stanoveném poměru na rycí agregát, kde rotující mazaná a chlazená fréza vybrušuje zredukovaný obraz do ocelového válce. Redukování může vyžadovat i kolem sedmdesáti hodin (obvykle však čtyřicet hodin) nepřetržité práce stroje.¹³³ Návrh je možné vytvořit klasickou sochařskou cestou a sádrový model sejmut laserovým

¹³¹ Původně byl k výrobě odlitků používán bronz zpracovaný slévárenským postupem. Některé mincovny používají místo silikonkaučuku sádro - pryskyřicový odlitek je pak získán odlitím do tohoto sádrového negativu, který je během tvrdnutí roztrhán. Jiné mincovny dodnes používají klasický postup a připravují odlitky ze slitin mědi, zejména cínového bronzu.

¹³² *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 2014, 69(3-4). s. 179.

¹³³ Přerušování dodávky elektrické energie, zlomení frézy, větší teplotní výkyvy i vibrace způsobené pohybem osob v blízkosti stroje během redukování mohou redukci poznamenat natolik, že je nutné celý proces opakovat.

paprskem. Další možností je také grafický návrh naskenovat do počítače, kde návrh celý vytvoříme nebo upravíme.¹³⁴

6) redukce (též originál)

Výsledkem redukování je **redukce** – zvaná též originál - zmenšený obraz modelu vyrytý do ocelového válce. Následují ruční rytecké úpravy, kterými se odstraňují nedokonalosti strojového redukování a někdy i chyby autorů modelů a zadavatele včetně chyb formálních. Rytec pomocí rydel nejrůznějších tvarů odebírá materiál. Tím odstraní nedokonalosti vzniklé strojovým zpracováním i případné chyby medailéra.

7) **zakalení č. 1** - Po úpravách je redukce vytvrzena **zakalením**.

8) matrice

Otiskem vytvrzené redukce do měkké nevytvrzené oceli na tzv. zatlačovacím lisu vzniká **matrice**.¹³⁵ Matrice je po úpravách znovu **zakalena**.

9) **zakalení č. 2**

10) punc

Otiskem vytvrzené matice do oceli vzniká **punc (též punza)**, opět reliéfní obraz budoucí mince.

11) pracovní razidlo

Ze zakaleného puncu jsou již lisována razidla zvaná též **pracovní razidla**.

12) razidlo

Otiskem zakaleného puncu do oceli vzniká **razidlo (Obr. 9 a, b)**, opět vyhloubený a zrcadlově převrácený obraz budoucí mince. Ráz mince či medaile byl vždy předepsán. Nejstarší razidla z období antiky byla patrně ze železa a zocelena. V pozdějších dobách byly

Podrobněji viz.: MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.s. 27.

¹³⁵ vyhloubený a zrcadlově převrácený obraz původního modelu – na modelu můžeme v této fázi přidat značku mincovny, autorskou signaturu (pokud nebylo tak učiněno přímo už na modelu)

ale nejčastěji z bronzu. Obrazy se měnily a opravovaly rydlem. Značky a písmena se vbíjely malými razidly, zřejmě puncy – *Punzen, poinçon, punzone*. Nejstarší středověká razidla byla puncována. Používaly se jednoduché geometrické tvary. Například trojúhelníky, obloučky, kruhy, obdélníky. Puncy - malá razidla - sloužily k tomu, že se pomocí nich vytvářel mincovní obraz, nápis a opis. V 11. a 12. století došlo k technické změně. Na medailích se objevuje celá hlava či ruce. Tyto složitější motivy byly na razidle spojovány rydlem. Jednalo se o tzv. rytí mincovních kolků (vzniká i pracovní pozice – rytec kolků). Jednalo se o člověka, který razidla připravoval. Byla to tedy technika, kdy se střídalo puncování a rytí. Hrubá razidla byla ukutá ze železa nebo litá (z bronzu nebo ze zvonoviny). Do těchto ploch, které byly určeny k ražbě, rytci kolků vpuncovali a vyryli negativní obraz. V poslední fázi byly kolky zoceleny a razidla byla připravena k ražbě.¹³⁶ Razidlo¹³⁷ je posledním v řadě nástrojů a po zakalení slouží k **vlastní ražbě mincí**.

Konečná povrchová úprava pracovní části razidla má vliv na vzhled budoucí medaile. Povrch razidla dostává konečný vzhled mechanickým nebo chemickým čištěním po kalení, chromováním, nitridováním nebo jiným pokovením, přeleštěním nebo matováním.

13) vlastní ražba

Na řadu přichází samotná ražba, kdy je reliéf razidel přenesen na takzvané střížky, tedy polotovary budoucích mincí. Ražba probíhá na speciálních lisech, do kterých jsou upnuty tři nástroje – lícové razidlo, rubové razidlo a lisovací kroužek, který udává obvodový tvar ražby. V závislosti na typu ražby jsou střížky do lisu podávány automaticky (to se týká oběžných mincí)¹³⁸ nebo ručně, a to v případě pamětních medailí.

¹³⁶ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 136.

¹³⁷ Razidlo musí být obrobena tak, aby jeho krček (horní část osoustružená na průměr blížíci se průměru budoucí mince) měl nepatrně menší průměr než ražební kruh, do jehož vnitřní části bude razidlo při ražbě vnikat.

¹³⁸ Oběžné mince jsou na automatické balicí lince zavařeny do plastových sáčků, které jsou uloženy do bezpečnostních kontejnerů. Ty jsou pak opancéřovaným konvojem pod dohledem ozbrojené policejní eskorty dopraveny z jablonecké mincovny do trezorů České národní banky.

Obrázek 9 *Razidlo*

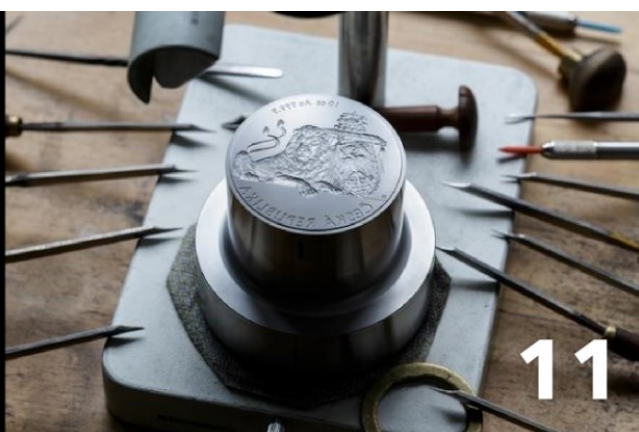
9 a

Punc lící a rubové strany mince nese stejně jako redukce reliéfní obraz budoucí mince.

Zdroj: MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.s. 29.

9 b

Zdroj: Česká mincovna: *Výrobní proces* [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-349/>

Obrázek 10 *Výrobní proces medaile*

14 – nástroje pro ražbu / 15 – střížky / 16 – mincovní lis s automatickým podáváním střížků / 17 – medailový lis s ručním podáváním střížků / 18 – hotová mince

Zdroj: *Česká mincovna: Výrobní proces*. In: Česká mincovna [online]. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-v-obraze-349/>

Každá pamětní mince je navíc umístěna do plastové kapsle, jež zabrání přístupu vzduchu, prachu a dalších nežádoucích vlivů. Minci vyraženou v kvalitě proof¹³⁹ dokáže znehodnotit i pouhý lidský dotek – ohmataná zrcadlově lesklá plocha se totiž nedá znovu vyleštit do původní podoby.¹⁴⁰

4.4 Práce medailéra

Většinou si představíme, že medailér nejčastěji kouká do mikroskopu a ladí na medaili ty nejskrytější detaily. Práce rytce ale zahrnuje mnoho činností. Například modelérské úpravy sádrových kotoučů, výrobu silikonkaučkových forem a pryskyřicových odlitků, dozor nad redukováním, výrobu částečných punců (prapunců) na prefabrikované části reliéfu, rytecké úpravy redukcí a případně i matric a punců, lisování pranástrojů i pracovních razidel, dohled nad kalením, přípravu ražebných kruhů, dohled nad zkušební ražbou a další. Je to práce, kde každá chyba může mít katastrofální následky a vše se může dělat znovu. Na druhou stranu je to nádherná detailní umělecká práce a každý medailér vytváří rytecký skvost. Medaile se předávají z generace na generaci a jejich hodnota díky drahému kovu neustále narůstá. Medailér zde rozšiřuje svou fantazii a možnosti motivů a námětů jsou nevyčerpatelné.¹⁴¹

Práce sochaře a medailéra není jednoduchá a je jistě velmi náročná. Úspěšně ji může dělat kvalifikovaný umělec, který je navíc obdařen nemalou mírou talentu. Jako příklad si můžeme uvést práci Josefa Šejnosta. Kolikrát osobnosti pózovaly a kolik času bylo průměrně třeba na vytvoření jednoho portréту? Jedna návštěva v ateliéru trvala průměrně

¹³⁹ zrcadlově lesklá plocha a matný reliéf dále viz. **Hlavní výrobní postupy mincí a medailí** – proof

¹⁴⁰ *Česká mincovna: Výrobní proces mincí a medailí* [online]. [cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-v-obraze-349/>

¹⁴¹ MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.s. 28.

jednu hodinu. Pro obě strany je to doba ještě únosná, kdy únava medailéra nesnižuje kvalitu jeho práce a model dokáže udržet potřebnou pozornost.¹⁴²

Modelování aversů:¹⁴³

Modelovaný	Počet sezení	Časové období	Pramen
Baťa Tomáš, líc	21krát	9.4. 1926-17.7.1926	ZJŠ ¹⁴⁴ , 1926, s. 229
Masaryk T.G., líc	17krát	26.3.1922-10.4.1922	ZJŠ, 1922, s. 191
Stříbrný Jiří, líc	30krát	3.2. 1921-7.4.1921	ZJŠ, 1921, s. 16,49

4.5 Hlavní výrobní postupy medailí

Výrobním postupem se stručně označuje způsob, jakým se provádí příprava a vlastní ražba medailí. I když základní postupy jsou shodné, mnohé mincovny používají vlastní varianty postupu, odlišné materiály a technologie. Existuje několik druhů ražeb medailí a mincí:

a) normální ražba¹⁴⁵

Ražba ze standardních razidel na standardní střížky. Razidla jsou po zakalení povrchově upravena do nepatrného lesku nebo matu. Medaile z drahých kovů se razí automaticky nebo obslučně jedním nebo více zdvihy.¹⁴⁶ Střížek se vkládá do stroje

¹⁴² BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 77.

¹⁴³ Tamtéž, s. 77.

¹⁴⁴ Zápisky Josefa Šejnosta (ZJŠ) – Zápisky, poznámky, korespondence Josefa Šejnosta, 1906-1941

¹⁴⁵ anglicky je nejbližší pojem circulated, zkr. circ nebo cir

¹⁴⁶ Počet zdvihů udává množství rázů, kterými byla medaile ražena. Má vliv na kvalitu formování reliéfu a přenesení nejjemnějších detailů z razidla na střížek. Oběžné mince jsou raženy jedním zdvihem. Mince a medaile pro sběratelské účely jsou podle výrobního postupu, zvyklostí realizující mincovny a podle potřeby reliéfu raženy jedním nebo více zdvihy. Počet zdvihů se označuje číslicí jako horní index zkratky výrobního procesu, např. proof³.

automaticky nebo ručně, vyražená mince opouští stroj pomocí odebíracího zařízení nebo ručně.

b) lesklá ražba

Technologicky je normální ražbou, razidla jsou pouze v závěrečné etapě přeleštěna do středně vysokého lesku.

c) matná ražba¹⁴⁷

Razidlo je před ražbou otryskáváno velmi jemným pískem, hnaným stlačeným vzduchem.

d) proof¹⁴⁸

Je to špičková kvalita ražby. Jedná se o ražbu na leštěné nebo vysoce leštěné střížky z razidel, jejichž pole je vysoce leštěno a reliéf¹⁴⁹ matován. Ražba takto označených mincí či medailí probíhá pomocí speciálních leštěných razidel. Výsledný produkt má zrcadlově lesklou plochu a matný reliéf. Na produktových fotografiích bývá tento efekt znázorněn tmavým odleskem. Medaile mají zrcadlový lesk, díky kterému je možné zpracovat i drobné detaily. Na počátku procesu proofování je zapotřebí plochu celého razidla rozleštit pomocí zvláštních nástrojů a diamantové pasty. Plocha vyleštěného razidla se pak zakryje speciální lepicí páskou. Na částech reliéfu, které mají být matné, proofařka či proofař pásku pečlivě ořízne a odstraní – tuto proceduru je třeba aplikovat i na ty nejjemnější detaily, a tak je prováděna pod mikroskopem. Na maskované razidlo se následně aplikuje

¹⁴⁷ anglicky matt surface

¹⁴⁸ anglicky nejčastěji zjednodušeně frosted proof nebo jen proof, zkr.prf

¹⁴⁹ Reliéf je motiv, který vystupuje z mincovní plochy.

písek různých hrubostí, který odkryté části reliéfu zmatní. Nakonec se odstraní i zbývající páska, která zachovala vybrané části reliéfu vyleštěné.^{150,151}

e) leštěná ražba¹⁵²

Tento pojem má dva významy.

1) Ražba z leštěných razidel na standardní nebo leštěné střížky. Pokud je raženo z leštěných razidel na standardní střížky, představuje leštěná ražba určitý stupeň mezi lesklou ražbou a leštěnou ražbou v dále uvedeném významu. Tímto postupem se razí oběžné mince pro sady, někdy i medaile z drahých kovů.

2) Pokud je raženo z vysoce leštěných razidel na leštěné nebo vysoce leštěné střížky, představuje leštěná ražba variantu výrobního postupu proof, na rozdíl od něj jsou však pole i reliéf stejně vysoce lesklé. Tento výrobní proces je na ústupu, razily se jím zpravidla stříbrné medaile.

f) zrcadlový lesk¹⁵³

Na rozdíl od proof ražby nejsou střížky leštěny, jsou ovšem vytríděné a zpravidla již vyráběné s větší pečlivostí. Jedná se tedy o malý počet kusů. Za prooflike se přeneseně označují i ražby z razidel upravených zvláštními kombinacemi. Reliéf a část pole jsou matné, část pole lesklá. Matování se provádí přes šablony.

Abychom dosáhli zrcadlového lesku, je třeba spousty hodin ručního leštění. Medaile musí mít absolutně hladký povrch. Většina práce se provádí pod mikroskopem. Cílem leštění je dosažení absolutně dokonalého povrchu ocelového razidla. Vyleštěný razicí nástroj musí mít mincovní plochu zrcadlově lesklou a naprosto rovnou. Nesmí se na ní vyskytovat sebemenší vady. Žádné důlky, zvlnění povrchu nebo jen nepatrné vlasově tenké vrypy

¹⁵⁰ Česká mincovna: Výrobní proces mincí a medailí [online]. [cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-v-obraze-349/>

¹⁵¹ MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.s. 15-18.

¹⁵² anglicky bright proof

¹⁵³ anglicky prooflike, zkr. PL nebo diamond finish, zkr. DF

nejsou přípustné. Dosažení požadované kvality se proto ověřuje podrobným mikroskopickým zkoumáním celé plochy razidla. Tato úroveň kvality je klíčová pro odlišení ražeb hodnotných, sběratelsky ceněných, od ražeb běžných, obyčejných, vhodnějších k masové produkci mincí určených jako platidlo. Fázi leštění nelze svěřit technice. Omílání nebo jiné automatizované techniky leštění by odstranily ostrost jednotlivých detailů v reliéfu. Navíc ani ty nejmodernější techniky včetně leštění elektronovým paprskem zdaleka nedosahují takové kvality lesku jako tradičně užívaná ruční práce.

Vlastní proces leštění razidel proto probíhá velmi zdlouhavě. Stejně jako rytci i leštičky pracují celé hodiny pod mikroskopem. Pomocí speciálních nástrojů, dřivek a kůží nanášejí na ocelové razidlo speciální leštící pastu s obsahem diamantů různé hrubosti. Tu opatrnými pohyby roztírají a celou mincovní plochu musí po vyleštění stejně opatrně očistit od zbytků leštidla. Poté celý proces znovu opakují s leštidlem obsahujícím diamanty nižší hrubosti. A pak znovu a znovu. V poslední fázi se již leští diamanty s průměrem jednoho mikronu. Každá chyba, sebemenší selhání v průběhu leštění je okamžitě vidět a znamená začít celý proces leštění od začátku.

Chybující leštic však má obvykle jen jednu šanci na nápravu. Znovu a znovu opakovaným procesem leštění se výška leštěné mincovní plochy nebezpečně blíží reliéfu a hrozí znehodnocení celého razidla. Po vyleštění razidla se musí pískováním ošetřit reliéfní plocha, aniž by došlo k poškození vyleštěné mincovní plochy. Finální razidlo se zakryje speciální lepicí páskou. V ní se ručně vyříznou plochy určené k pískování a lepicí páska se z nich strhne. Čím více detailů se musí oříznout, tím déle trvá příprava razidla k pískování.¹⁵⁴

V přeneseném významu jsou za prooflike označovány také mince ražené postupem proof, které nesplňují přísné požadavky na kvalitu, vyleštění pole nebo matování reliéfu.

¹⁵⁴ *Pražská mincovna.cz: Ražby z leštěných razidel* [online]. Praha [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: https://www.prazskamincovna.cz/lesteni_razidel.asp

g) prvoražba¹⁵⁵

První ražba mince dle daného návrhu. K prvoražbě může dojít až po mnoha letech po vyhotovení návrhu. Jsou to první mince ražené z nových razidel bez ohledu na výrobní postup. Stav razidel je častěji kontrolován. Po vyražení jsou přímo ukládány do sad, v případě transportu se balí způsobem snižujícím riziko poškození, např. ručně do rolí.

h) ruční odebrání

Medaile byla po vyražení od razicího stroje odebrána ručně. Na rozdíl od automatického vyhazování medailí zajišťuje, že medaile nebude poškozena. Podmínkou vysoké kvality a základním pravidlem této operace je, že obsluha musí používat ochranné rukavice.¹⁵⁶

¹⁵⁵ anglicky je v širším smyslu nejbližší výraz brilliant uncirculated, zkr. BU

¹⁵⁶ MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011. ISBN 9788090366237.s. 15-18.

5 Motivy a náměty pamětních medailí

„Medaile je jako báseň v kovovém reliéfu, která se vejde do dlaně.“¹⁵⁷

Juliana Boublíková-Jahnová¹⁵⁸ (1954)

Už samotný název kapitoly – motivy a náměty pamětních medailí - v nás evokuje skutečnost, že jich v proudu dějin musí být neuvěřitelně mnoho. Z historie víme, že první medaile se začaly vyrábět v antice. Hlavními pohnutkami k vytvoření medaile byly například zásluhy v boji nebo sloužily k reprezentačním účelům

Medailéři se přirozeně sbližovali ve své tvorbě s ostatními druhy umění, a to nejen s malbou, ale i hudbou, divadlem, poezií. Například Stanislav Sucharda je námětově přímo inspirován Karlem Jaromírem Erbenem, Jaroslavem Hilbertem, Juliem Zeyerem. Parafrázuje Zeyerovy verše ve svém triptychu *„Modlitba za Vlast“* a k jeho povídce *„Tankrédův omyl“* vytváří plastickou ilustraci v drobném polyptychu nazvaném *„Pohádka o krásné panně Liliáně.“*¹⁵⁹

S vývojem medaile jde v ruku v ruce vývoj mincí. První motivy a náměty byly vskutku jednoduché – jednalo se o jednoduché linie, značky, symboly. Postupně se s vývojem technologií přešlo na náznaky např. zvířat, rostlinných motivů či tváří významných vládců či činitelů... Pro naše bádání jsme si vybrali pouze české portrétní pamětní medaile, tj. ty kde najdeme vyobrazený portrét.

¹⁵⁷ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana. *Současné české medailérské umění 1997-2007: rozmanitost materiálů, technik, forem a významů* / Juliana Boublíková Jahnová, Věra Němečková. Praha: Národní muzeum, 2008. 21 s., Příl. brož. ISBN:978-80-7036-226-6, s. 7.

¹⁵⁸ Narodena v roce 1954. Je to historička umění. Specializuje se na medailérství a numismatiku.

¹⁵⁹ V plaketách *„Liliany“* a *„Jara“* souzní u Suchardy snivost krajiny a lidské duše, světelně malebný reliéf zobrazuje atmosférickou náladu i magické záření niterné harmonie, touhy a nostalgie, k níž existuje v českém výtvarném umění duchovní protějšek jen v plátech jeho generačního druha Jana Preislera. Podrobněji viz.: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 44-51.

Tvorba medailí byla spojena s:

1) přímou vládní objednávkou

2) vznikaly soukromě

Medaile vzniklé na vládní objednávku byly vydávány buď na počest příslušníků panovnického rodu, např. při korunovacích, úmrtích, sňatcích, návštěvách Čech či při jiných významných politických událostech, nebo jako odměny za píli (školní prémie) či aktivitu při prosazování vládní politiky (Česká očkovací komise aj.). Tomu odpovídal jejich vnější vzhled, umělecká kvalita, velikost i použití drahého kovu při jejich zhotovení. Medaile vydávané soukromě vznikaly jednak na základě objednávky soukromých osob z kruhů šlechty či vyššího duchovenstva, jednak na základě osobní iniciativy samotných tvůrců, tj. medailérů. Medaile vzniklé na základě soukromých objednávek se týkaly převážně oslav významných životních jubileí jednotlivců či nástupu do významných církevních funkcí (instalace pražských arcibiskupů, vyšehradských proboštů apod.).

Medaile vzniklé z osobní iniciativy jejich tvůrců tvoří širokou námětovou paletu medailí: křestních, biřmovacích, svatebních, medailí na přátelství, k jmeninám, na začátek století, medailí kalendářových, medailí na oslavu ročních období, ale i medailí náboženských, spojených s postavami českých patronů, či vydaných v roce 1829 při oslavách sta let od svatořečení Jana Nepomuckého. Tyto medaile jsou určeny k prodeji širší veřejnosti, zejména ze středních pražských vrstev a od přelomu 18. a 19. století se staly oblíbeným „artiklem“, jak o tom svědčí dochované ceníky.¹⁶⁰

Můžeme říct, že motivy a náměty vznikají u zadavatele medaile nebo přímo u umělce. Podíváme se na české portrétní medaile z 19. a 20. století.

¹⁶⁰ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 9.

Rozdělili jsme náměty do několika skupin:

- a) hlavy státu¹⁶¹
- b) umělci – malíři, zpěváci, hudební skladatelé, básníci, spisovatelé, architekti
- c) historické osobnosti (například Karel IV. nebo kníže Václav) (**Obr. 11**)
- d) vědci
- e) sportovci
- f) životní událost (například narození dítěte)
- g) znamení zvěrokruhu
- h) rarity (např.: Tři Grácie, 425 let Gregoriánského kalendáře, Desetidukát Secese (2008))
- ch) repliky historických medailí a mincí (např.: replika zlaté mince Octaviana Augusta)
- i) medaile vytvořené na oslavu významné události
- f) státní symboly (např. český lev)

¹⁶¹ NOVÁK, Emil. *Naši prezidenti na mincích, medailích a plakétách: 1918, 1993, 2008*. Štíty: Veduta ve spolupráci s Českou numismatickou společností, pobočka Nymburk-Poděbrady, a Národním muzeem v Praze, 2008. s. [1 a]. ISBN 978-80-86438-26-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4b0aa010-b372-11e6-bf7b-005056825209>

Obrázek 11 *Kolekce Čtyři koruny Karla IV.*¹⁶²

Zdroj: <https://www.nne.cz/medaile/>

¹⁶² Zde je Karel IV. (1316-1378) zobrazen se čtyřmi korunami. Jako první v naší historii obdržel titul císaře Svaté říše římské. Dále je zde vyobrazen s korunou krále římského, s korunou krále lombardského a s korunou českého krále – tzv. Svatováclavskou. Autorem návrhů je Pavel Seidl. Medailérem je Luboš Charvát.

6 Úloha zlatých a stříbrných ražeb v dějinách

Jak jsme v kapitole s názvem **Stříbro** naznačili, slitina zlata a stříbra, élektum, se začala hojně používat k ražbě mincí. Než se podíváme na samotné medaile, předskokanem vzniku medailí byly právě mince. Když pohlédneme do historie, úplně prvními prostředky směny se staly předměty, které měly široce a obecně uznávanou hodnotu. Byly to předměty živočišné – kůže, dobytek, mušle, sloní chlupy, předměty rostlinné – tabák, obilí, čaj, i nerosty – sůl, olovo a zejména vzácnější kovy.¹⁶³ Většina z nás si se slovem ražba vybaví právě mince a peníze. Peníze se staly základem všech hospodářských vztahů. Na spolehlivosti jejich fungování měla zájem celá společnost, a proto se jejich oběh stával předmětem zájmu politické moci panovníka. Nejběžnější formou peněz se stala mince – ražbou upravený kov určité hmotnosti a určitého tvaru opatřený zpravidla i symbolem státní moci nebo obrazem panovníka, později také vyznačením hodnoty. První mince vznikly v 7. století př. n. l. v Malé Asii, kde se s nimi seznámili Řekové. Od nich je převzali Římané a s nimi celý tehdejší civilizovaný svět.^{164,165} Tehdejší umělci v antickém světě nezůstali jen u tvorby mincí, ale postupem času se začaly objevovat umělecké kulaté skvosty zobrazující vládce, které si významní lidé ukládali doma, nebo výjevy božstev.

¹⁶³ VENCOVSKÝ, František a Ladislav KOPECKÝ. Lidé a peníze. Česká národní banka. ISBN 978-80-87-225-08-0, s. 1.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 2.

¹⁶⁵ Například Keltové, kteří osídlovali české země, se inspirovali Středomořím. Styk s Etrurií je přímo doložen etruskými importy. Hospodářský rozvoj v českých zemích a zejména kontakt se Středomořím vytvářel příznivé podmínky pro uplatnění drahého kovu jak v dálkovém obchodě, tak v domácím prostředí. U Keltů vrcholila těžba zlata asi uprostřed druhé poloviny 2. století př. n. l. V té době vznikly největší keltské poklady. Největším keltským mincovním nálezem v našich zemích je poklad nalezený v Podmoklech, okres Rokycany. Obsahuje několik tisíc mincí téměř z ryzího zlata o celkové váze 30-40 kg. Tento nález patří mezi největší zlaté poklady mincí objevené na našem území. Zavedení vlastní ražby mincí je důležitým mezníkem nejen pokud jde o užívání zlata a jeho funkci, ale ve svých důsledcích též začátkem nového období v hospodářském a společenském vývoji Keltů žijících na našem území. Z archeologického hlediska je považována za nejpravděpodobnější dobu zahájení ražby polovina 2. století př. n. l. Podle poslední práce o keltském mincovnictví v našich zemích počátek ražby zatím není možno stanovit přesně. Je nutno ho hledat v období mezi koncem 3. století až před polovinu 2. století př. n. l. Podrobněji viz.: *Československý časopis historický*. Praha: Academia, červen 1975, 23(1-3). s. 94. Podrobněji viz.: *Československý časopis historický*. Praha: Academia, červen 1975, 23(1-3). s. 96,97,98.

Nebyly v oběhu, i když šlo o mince. Razily se především k reprezentačním a dekorativním účelům – říkalo se jim medailony (**Obr. 12**).

Obrázek 12 Portréty na pozlaceném skle. Medailon z kříže Gally Placidie. Brescia, Křesťanské muzeum ^{166,167}

Zdroj: <https://jhupress.wordpress.com/2015/05/04/for-mothers-day-the-story-of-ancient-romes-galla-placidia/>

¹⁶⁶ CHÂTELET, Albert. *Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. s. 189.

¹⁶⁷ V portrétním umění, na rozhraní malířství a rytiny, Římané začali v pozdním období (přibližně 284-476 n. l.) využívat novou techniku. Mezi dvě skleněné desky jsou zasazeny zlaté nebo stříbrné lístečky předem odstíněné jemnými zářezy. Jeden z nejkrásnějších medailonů můžeme vidět na obrázku. Zobrazuje matku se dvěma dětmi. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 189.

Do mincovny přicházely drahé kovy (stříbro a zlato) a pomocné kovy (měď a olovo) již přetaveny a zbaveny nežádoucích příměsí.

Výroba mincí byla rozdělena do dvou etap, jak jsme popsali v kapitole *Od střížky k pamětní medaili*. V první etapě došlo ke zpracování mincovního kovu do podoby tzv. střížků (**Obr. 13**). V druhé fázi přišla na řadu samotná ražba. Tato technologie výroby medailí a mincí zůstala po staletí bez velké změny.

Obrázek 13 *Střížky kovu*

Zdroj: https://www.zlate-mince.cz/razba_minci_zlato_na_mince.htm

Historicky první medaile, kterou můžeme považovat za pamětní, se objevila v 15. století. První pamětní medaili vytvořil italský rytec, malíř a sochař Pisanello (1395-1455). Italský malíř Antonio Pisano (Pisanello) se narodil mezi lety 1380 až 1395 v Pise. Svoje dětství patrně strávil v městečku San Vigilio sul Lago poblíž Verony. Ve Veroně se mu pravděpodobně také dostalo jeho prvního malířského vzdělání, neboť jeho raná tvorba odráží právě vlivy veronských mistrů.¹⁶⁸ V letech 1415 až 1420 byl Pisanello zaměstnán

¹⁶⁸ CHÂTELET, Albert a Bernard Philipp GROSLIER. *Světové dějiny umění*. Praha: Agentura CESTY, 1996. s. 334-335.

jako tovaryš v dílně známého malíře a iluminátora Gentile da Fabriana, kde se naučil hlavně zpracování detailů v malbě. Pisanello byl jedním z nejoblíbenějších a nejoslavovanějších malířů své doby, byl opěvován básníky a humanisty. Pisanello byl také výborným kreslířem, jeho přípravné kresby nebyly jen skicami, ale zaslouží si své místo i jako samostatná umělecká díla, byly špičkou elegance malířství své doby. Vynikal především jako kreslíř zvířat.¹⁶⁹ Pisanello shromáždil několik knih svých kreseb, složených z detailních studií přírody. Celá řada jeho kreseb je k vidění ve sbírkách v bibliotéce Ambrosianě v Miláně a v Louvru (tzv. *Vallardiho kodex*).

Pisanello, obnovitel medailonu, byl opravdu všestranným umělcem, kterého si celý svět připomíná především i proto, že působil jako tvůrce portrétních a pamětních medailí. Pisanello do medailérství přinesl zcela nové zpracování – smysl pro detail – do jeho doby se medaile pouze jednoduše razily jako mince, zatímco Pisanello do nich přinesl více rozměrů a plastičnost nízkého reliéfu. Pisanello stanovil pro medaile pevné zásady.¹⁷⁰ Nevnímal mince jako platidlo, ale zaměřil se na ně jako na umělecké dílo. Je považován za zakladatele novodobého medailérství.¹⁷¹

Jeho první medaile zobrazovala Jana VIII. Paleologa (Palailogos)¹⁷² na paměť jeho cesty do Itálie v roce 1438, kde jednal o sloučení východních a latinských církví. Koncil se sešel nejdříve ve Ferrare a poté ve Florencii.¹⁷³ Na aversu jeho medailí bylo vždy poprsí příslušné osobnosti z profilu a legenda v latině. Na reversu byl symbol nebo určitá alegorie. K jeho nejslavnějším pracím patří medaile Alfonse V. Aragonského (1396-1458).¹⁷⁴

¹⁶⁹ PIJOÁN, José a Lenka BYDŽOVSKÁ. *Dějiny umění*. V Praze: Knižní klub, 1999. sv. 5. s. 162.

¹⁷⁰ CHLÍBEC, Jan, Tomáš ČERNUŠÁK a Ústav dějin umění (Akademie věd ČR). *Savonarola a Florencie: jeho působení a estetické názory*. Praha: Artefactum, 2008. s. 114. ISBN 978-80-86890-17-3. Dostupné také z: <https://kramerus.lib.cas.cz/uuid/uuid:6ed1ef63-d834-4bf7-b76f-f413840fa648>

¹⁷¹ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 354. ISBN 80-7277-324-0. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:86b8e720-d4fc-11e5-b8d0-001018b5eb5c>

¹⁷² Jan VIII. Palailogos (1392-1448) byl východořímský císař v letech 1425 až 1448.

¹⁷³ FRÖHLICH, Roland, Ondřej BASTL. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha: Vyšehrad, 2008. s. 117. ISBN 978-80-7021-964-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c8084520-c415-11e4-9ade-005056825209>

¹⁷⁴ Alfons V. Aragonský byl v letech 1416-1458 král aragonský. A v letech 1442-1458 král neapolský a sicilský. Podrobněji viz.: URBÁNEK, Josef František. *Posloupnost panovníků všech států všech*

Ke známým medailérům té doby patřili dále Donatellův žák Bertoldo di Giovanni a Nicolo Fiorentino.¹⁷⁵

Pisanello působil na šlechtických dvorech v Mantově, Ferrare, Pavii, Miláně, Veroně, Rimini a v Neapoli. Mezi jeho zákazníky patřili benátská dóžata či papež.¹⁷⁶

6.1 České země

Dlouhá staletí, už od dob Keltů,¹⁷⁷ bylo zlato na našem území získáváno rýžováním, a to především v povodí řek Otavy, Vltavy a v oblasti Zlatých hor.^{178,179} Skutečný nástup hlubinné těžby zlata nastal až koncem 13. století v důsledku vyčerpání

věků s událostmi historicky památnými, Díl první: Státy mimorakouské. V Uherském Hradišti: Fr. Radoušek, [1907]. s. 44. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9997a2c5-b2ec-407e-8809-e8f3e02a0699>

¹⁷⁵ PIJOÁN, José a Lenka BYDŽOVSKÁ. *Dějiny umění*. V Praze: Knižní klub, 1999. sv. 5. s. 162.

¹⁷⁶ GLENN, Martina. 2009. *Pisanello*. In: Artmuzeum.cz [online]. 26.1. 2009 [cit. 8.9. 2020]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=344. (česky)

¹⁷⁷ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 430.

¹⁷⁸ Zlato se získávalo z mělkých písečných řečišť a z říčních náplavů. Při rýžování zlata se používají rýžovací pánve a hrubý písek se prosívá sítím. Při přelévání vody s jemným zlatonosným pískem přes kožesinu se zachycují v jejích chlupcích zlatinky.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 430.

tradičních rýžovišť. Vedle známých jílových dolů¹⁸⁰ (Jílové u Prahy)¹⁸¹ existovalo v polovině 14. století ještě dalších 25 důlních středisek – například v oblasti Kašperských Hor a na Jesenicku. Rovněž tak najdeme ložiska v Kašperských Horách, ve štolě „*Naděje*“. V následujících staletích domácí těžba zlata skomírala. Po druhé světové válce se pozornost zaměřila znovu na Jílové u Prahy. Byl zde otevřen nový důl *Pepř*¹⁸² a výtěžek celého revíru činil v letech 1945-1969 celkem 1 137 kilogramů zlata. V posledním desetiletí 20. století

¹⁸⁰ Zlato se tu těžilo už v době Keltů. U Stradonic se našly zlaté keltské mince – duhovky. Zlato se tu těžilo rýžováním z náplavů řeky Sázavy, nelze popřít ani přímou těžbu z rudných žil.

Podrobněji viz.: LUDVÍK, Marcel a Jiří ČÍŽEK. *Dolní Posázaví*. Praha: Olympia, 1980. s. 33. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4cf2769a792dbd6e9bb0af55b0db91f5>

Dokumenty, které dnes máme k dispozici pro dějinné počátky Jílového, jsou buď prameny nedatované nebo padělky. Nejstarší listina, v které se mluví o Jílovém /hlásí se k roku 1045/, je padělek, který vzbuzoval podezření u laiků a historiků už od počátku 19. století. Listinu měl údajně vydat kníže Břetislav pro klášter sv. Jana na Ostrově u Davle a potvrzoval mu v ní darování hrádku u Jílového postaveného „*k ochraně zlatokopů, kteří se lidově jílovci nazývají a v Jílovém přebývají a tam v okolí od starodávna zlato ze země jílují neboli vytřásají, od kalu země oddělují a perou*“. Listinu nikdo v originále nebo staré kopii neviděl. Zveřejnil ji ve svém díle první zpracovatel historie jílovského dolování Kašpar Šternberk s poznámkou, že jde o opis.

Podrobněji viz.: BALÍK, Stanislav. *Jílové u Prahy: historie a současnost. Jílové u Prahy: Okresní muzeum Praha-západ*, 1987. s. 28. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d757a290-bc14-11e4-ba2b-5ef3fc9bb22f>

Z Jílového pocházejí první české zlaté mince, byly raženy za Jana Lucemburského (1325).

Podrobněji viz.: LUDVÍK, Marcel a Jiří ČÍŽEK. *Dolní Posázaví*. Praha: Olympia, 1980. s. 33. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4cf2769a792dbd6e9bb0af55b0db91f5>

Nejslavnější období jílovského hornictví probíhalo za panování Karla IV. V roce 1350 vydal privilegium a Jílové bylo povýšeno na město.

Tamtéž, s. 38.

V roce 1730 byla odkryta žíla Nejsvětější Trojice a hned na povrchu bylo nalezeno viditelné zlato. Z 8 láter vytěžené rudy bylo vyrobeno na 1 180 florénů.

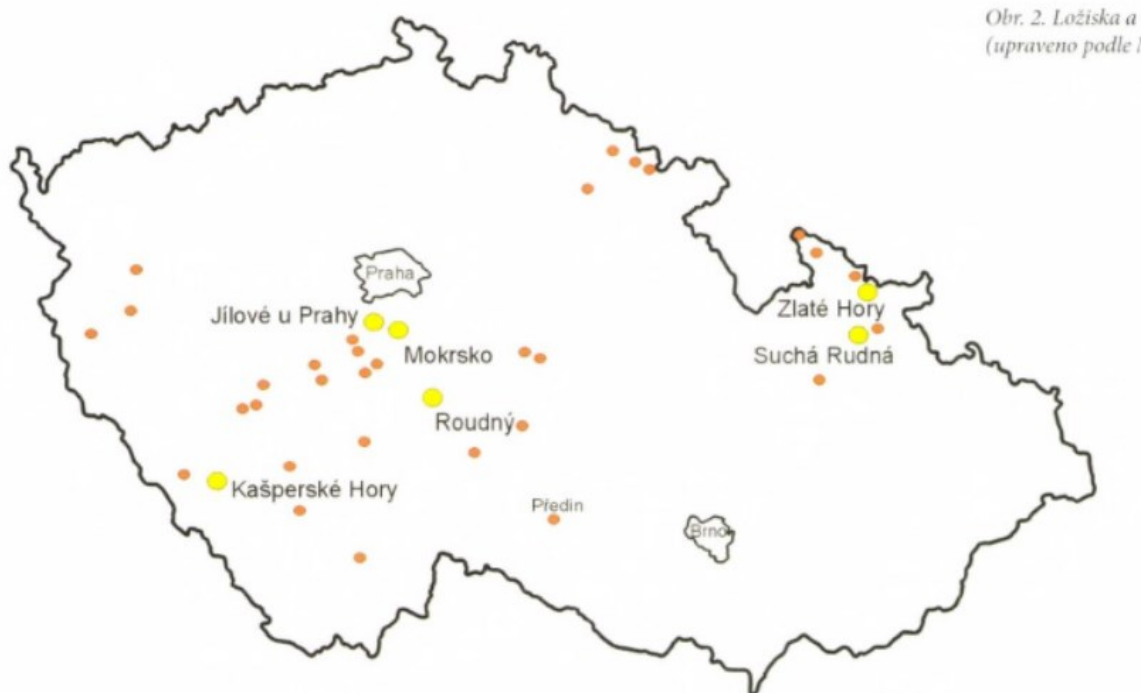
Tamtéž, s. 209.

¹⁸¹ Nejprudší rozvoj těžby zlata na Jílovsku nastává ve 12. století a vrcholí v polovině 14. století, v době císaře Karla IV. Sláva dolů upadá po husitských válkách. Podrobněji viz.: DOSTÁLOVÁ, Bohuslava a Regionální muzeum (Jílové u Prahy, Česko). *Sto let muzea v Jílovém u Prahy: 1891-1991*. Praha: Pro Regionální muzeum v Jílovém u Prahy vydalo Studio 3P, 1991. s. 9. ISBN 80-900992-0-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:249fcdf0-8fea-11e6-baa5-005056827e51>

¹⁸² BALÍK, Stanislav. *Jílové u Prahy: historie a současnost. Jílové u Prahy: Okresní muzeum Praha-západ*, 1987. s. 221.

se uvažovalo o těžbě zlata v Mokrsku v blízkosti Slapské přehrady, jehož „zásoby“ při kovnatosti 2 gramy zlata v tuně horniny se odhadly na 100 tun zlata (**Obr. 14**).

Obrázek 14 *Ložiska zlata v Čechách*

Zdroj: ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství*: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 8.

Vývoj české historické medaile byl ovlivněn celkovou kulturní a společenskou situací doby, místními podmínkami mincoven a v neposlední řadě i tvůrčími schopnostmi autorů. Jestliže se zaměříme na počátky medaile v Čechách, pak si musíme uvědomit, že tehdejší území Čech (jako součásti zemí Koruny české) příslušelo k Svaté říši římské národa německého. Oblast významného naleziště stříbra, Krušnohoří, bylo zabydleno Sasy, přesto se medaile zde ražené šířily nejen v německých zemích, ale i v Čechách. A tak se medailérství stalo známým uměleckým, na nižší úrovni pak uměleckořemeslným, oborem i tady.¹⁸³

¹⁸³ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 1.

Shodně s velkými slohovými směry ve výtvarném umění střední Evropy rozlišujeme i u nás medaile:

a) medaile renesanční – zhruba od počátku 16. do počátku 17. století

b) medaile barokní – od poloviny 17. století do poloviny 18. století

c) medaile 19. století

V medaili 19. století dlouho převládá klasicistické tvarosloví, vystřídané v poslední desetiletí novým formovým konceptem J. V. Myslbeka a jeho současníků.

d) medaile 20. století

Medailérská tvorba a ražby mají v Čechách podobně jako v jiných zemích Evropy staletou tradici, jen s tím rozdílem, že se jejich prvotiny objevovaly až koncem dvacátých let 16. století a že vznikaly ne z potřeby individuální reprezentace, ale jako dostupné artefakty, ražené v jáchymovské¹⁸⁴ mincovně pro velký okruh zájemců. Jednalo se o takzvané morové tolary.¹⁸⁵ Morové tolary měly v dobách častých epidemií obyvatelstvo chránit před obávanou nemocí. Nejstarší tolar je z roku 1525.¹⁸⁶

Období počátků české medaile je poznamenáno historickými okolnostmi, a to zejména postavením Čech jako součásti zemí habsburských. Nacházíme proto paralely mezi vývojem české medaile a medailí německou, případně rakouskou, tím spíše, že týž umělec působil velmi často během svého života jak v Praze, tak ve Vídni či jiných evropských městech. Podobné prolínání neznamenal nutně podléhání cizím vzorům, ale přinášelo naopak obohacení české tvorby.

V Čechách, kde probíhal na přelomu 15. a 16. století specifický vývoj v oblasti společenské, hospodářské i kulturní, byl vznik medailérské tvorby založené na technice ražby charakterizován dvěma základními faktory: materiálním, podmíněným těžbou

¹⁸⁴ V lednu 1520 udělil Český zemský sněm šlechtické rodině Šliků privilegium razit vlastní mince z těžby stříbra, jehož bohatá ložiska byla objevena u Jáchymova (tehdy Joachimsthal).

¹⁸⁵ Váhou i velikostí odpovídající současné hlavní mincovní jednotce – tolaru, někdy i jeho násobkům a dílům. Obsahová náplň těchto bezprostředních předchůdců morových a biblických medailí zcela odpovídala jejich určení: byly v jistém smyslu spotřebním zbožím širokých vrstev obyvatelstva, které je používalo jako amulety. Tamtéž, s. 4.

¹⁸⁶ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 10.

drahých kovů, a ideovým, souvisejícím s pronikáním renesančního myšlení a umění prostřednictvím německých zemí, zvláště po roce 1525.

Jelikož ražené medaile byly vyráběny v mincovnách, které se nacházely v centrech těžby drahých kovů, je pochopitelné, že nejen produkce mincí, ale i medailí zhotovovaných stejnou technikou, závisela na dostatku surovinové základny. Počátkem 16. století dochází k intenzivnímu využití jáchymovského rudného ložiska, jehož otevřením vyvrcholil v Čechách rozkvět středoevropského hornictví probíhající od poloviny 15. století. V dosavadním centru dolování stříbra – v kutnohorské oblasti – se po roce 1500 začaly objevovat problémy s těžbou. Naopak jáchymovská produkce neobyčejně rychle vzrůstala.¹⁸⁷

Kutnohorské mincování v posledním rozmachu grošové ražby za Jagellonců přineslo neobvyklou minci, související patrně s tzv. tlustými groši, které svým prestižním a reprezentačním posláním mj. předznamenávají jednu z charakteristických funkcí medaile. A proto je důležité tuto specifickou ražbu zmínit. Byla to ražba vydaná s největší pravděpodobností ke zvláštní události v letech 1516–1519 za vlády Ludvíka Jagellonského (1506–1526). Rubní strana bez opisů, s obrazem patrona země knížete Václava (**Obr. 15**), její peněžní funkci popírá. Koncepce rubní strany není totiž mincovní; postrádá výraznou stylizaci poprsí do kruhu i běžné označení grošové hodnoty, což se ovšem objevuje u tlustých grošů. To překvapuje i při předpokládaném autorství zlatníka Hanuše (Henzl) z Řásné (rok narození není znám – † 1531),¹⁸⁸ jehož novému uměleckému pojetí jsou zatím připisovány veškeré změny v ustálené ikonografii kutnohorských grošových ražeb po roce 1502, kdy nastoupil jako řezač želez na Vlašském dvoře. Výjimečnost ztvárnění svatováclavského motivu v oblasti mincovní tvorby je v tom, že ražba je dodnes přijímána s jistými pochybnostmi o pravosti, ačkoliv umělecké pojetí Václavovy osoby na ní plně odpovídá dobové představě patrona země jako „muže ze železa“. Tato „svatováclavská

¹⁸⁷ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), str. 2.

¹⁸⁸ V Kutné Hoře působil jako řezač kolků v rozmezí let cca 1502 až 1531, tedy i v průběhu celé Ludvíkovy vlády. Podrobněji viz.: *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 2016, 71(1-2). s. 34.

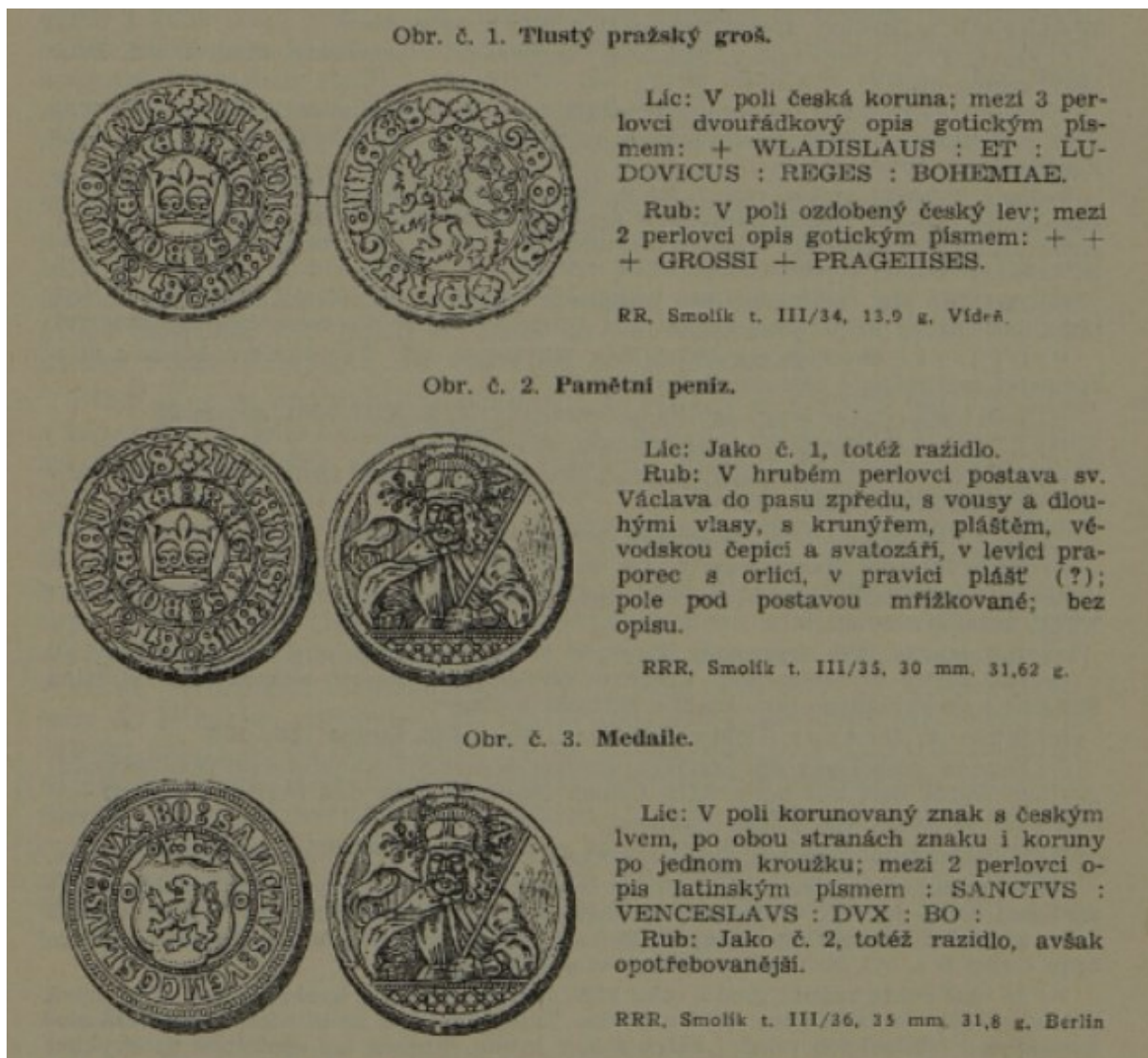
ražba“, opředena stále dohady, byla v Čechách na samém počátku 16. století neobvyklým jevem žádajícím si dalšího zkoumání. Teprve kolem poloviny století vznikají v Kutné Hoře medaili příbuzné žetony nejvyšších královských úředníků a jediná portrétní kutnohorská práce, stříbrná medailka typu žetonu na Vlka z Vřesovic, nejvyššího písaře Království českého (1547–1569) a prezidenta české komory (od 1561). Autorem všech těchto ražeb je Jan (Dětský) z Liboslavi (data narození a úmrtí nejsou známa, činný ve 20. – 50. letech 16. století), který se jako jediný z kutnohorských řezačů želez zabýval medailérskou tvorbou.¹⁸⁹ Přesto se medailérství v Kutné Hoře plně rozvinulo až po roce 1557, a to zásluhou Jiříka Staršího z Řásné (činný v letech 1557–1599), syna řezače želez Hanuše.^{190,191}

¹⁸⁹ FUČÍKOVÁ, Eliška. *Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy: katalog vystavených exponátů: [Praha 30. května - 7. září 1997]*. Praha: Správa Pražského hradu, 1997. s. 238. ISBN 80-902051-7-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:17ead020-c643-11e3-b110-005056827e51>

¹⁹⁰ Oba jsou autory řady drobných medailí a žetonů precizně rytecky provedených. Význam jejich práce je však spíše kulturně historický. Platí to zejména o skupině žetonů českých měšťanů a úředníků. Podrobněji viz.: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 11.

¹⁹¹ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 2.

Obrázek 15 *Tlustý pražský groš, pamětní peníz a nejstarší česká svatováclavská medaile*

Zdroj: *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 01.1947, 2(1-2). s. 12.

Druhým mincovním centrem byla Praha. Stalo se tak na základě rozhodnutí Ferdinanda I. z roku 1539.¹⁹² Byla zde nově zřízena mincovna, která podléhala přímo králi. Základní mincovní surovina, stříbro, sem byla dodávána z různých báňských oblastí. Na samém počátku z nově odkrytých dolů u Skalice (dnes Stříbrná Skalice) a doplňována tak jako jinde koupí pagamentu. Nedostatek vlastních surovinových zdrojů byl s největší pravděpodobností hlavním důvodem, proč se bohužel pražští řezači želez zabývali medailérstvím minimálně a až od druhé poloviny 16. století. Je s podivem, že ani známý vídeňský dvorní zlatník a medailér Ludwig Neufahrer, působící v letech 1557–1560 jako mincmistr v Praze, nevytvořil v rámci své činnosti v pražské mincovně ani mimo ni žádné medailérské dílo. Před rokem 1550 vzniklo snad jen několik medailí na okraj zakázkové tvorby Joachima Deschlera (rok narození není znám - † 1571), působícího podle Viktora Katze (1880-1940)¹⁹³ asi v Praze od roku 1543, pro vládnoucí kruhy. Jeho medailérská díla se však zachovala pouze v odlitcích zdobících zvon Zikmund ve Svatovítském chrámu.¹⁹⁴ Jeho renesanční portrétní medaile se vyrovnají výtvarně nejhodnotnějším dílům jeho doby.¹⁹⁵

¹⁹² V roce 1537 byla nařízena reorganizace pražské mincovny a začala se razit i hrubá stříbrná mince. Mincovna byla umístěna v domě pana Adama Říčanského z Říčan v ulici Celetné v tzv. „Královském dvoře“. Prvním mincmistrem byl jmenován Kunrad Sauermann z Jeltsche (Göltzsch). S ražením mince se začalo v roce 1539. Podrobněji viz.: FIALA, Eduard. *Stručný přehled českého mincovnictví*. Praha: Čsl. numismat. společnost, 1923. s. 12. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:689d5f60-ed41-11e6-8d33-005056825209>

¹⁹³ Viktor Katz byl významný český právník a jeden z nejvýznamnějších numismatiků v období 1. československé republiky.

Podrobněji viz.: Historický ústav AV ČR: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/ae1b32ab-230f-47cc-8810-56ba0b43b547>

¹⁹⁴ Byly to odlitky medailí na Ferdinanda I. z roku 1545, líc medaile s Maxmiliánem II. z roku 1548 a líc medaile na Vratislava z Pernštejna z roku 1549. Viz KATZ, VIKTOR 1930 b; Viktor Katz, Medaile na pražských zvonech zvonaře Tomáše Jaroše. *Numismatický časopis československý*, roč. 6 (Praha 1930), s. 111–116.

¹⁹⁵ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 3.

S výrobou medailí nepočítala zřejmě ani další česká mincovna, uvedená do provozu roku 1569 v Českých Budějovicích a zásobovaná kovem z nově otevřených stříbrných dolů v pozdějším Rudolfově. Medaile tam ve velkém počtu vznikaly až koncem 16. století.¹⁹⁶

6.2 Renesance

Zajímavá událost pro budoucí vývoj medailérství se stala roku 1518. V roce 1518 se konal v Augsburgu říšský sněm, provázený řadou dalších významných událostí, na němž se mělo rozhodnout o volbě nástupce Maxmiliána I. Došlo tam ale k zajímavé akci, která byla v Zápálpi dosud nevídaná. Pro vývoj medailérství velmi důležitá. Sněmu přihlížel zakladatel německého medailérství Hans Schwarz (kolem 1492 – kolem 1550), který tu zhotovoval kresby účastníků sněmu a podle nich měl vytvořit lité medaile. Mezi účastníky byli i příslušníci rodu Šliků – není však bohužel přesně známo kteří, s výjimkou Jindřicha Šlika, jehož medaile z roku 1520 se dochovala. „Jáchymovský“ medailér (podle Viktora Katze Wolf Milicz) pak zhotovil velmi podobnou raženou medaili.¹⁹⁷ Zde můžeme vidět, že medailérská tvorba začala být prestižní záležitostí. Můžeme vidět, že je dost pravděpodobné, že se Šlikům zalíbila práce německého medailéra Hanse Schwarze a chtěli v medailérské činnosti pokračovat i v českých zemích.

Na rozdíl od prvních medailí italských a německých – převážně litých – byly první české medaile ražené a vznikaly v tehdejších mincovnách právě v Jáchymově – na panství rodu Šliků,¹⁹⁸ pak v Praze, Kutné Hoře a Českých Budějovicích. Pro počátky českého

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 2.

¹⁹⁸ Historie rodu Šliků je – podobně jako jiných rodů – zajímavá, snad o to víc, že Šlikové nebyli původně šlechtici a titul získali, jak už to tak někdy bývá, podezřelými cestami. Zřejmě šlo o falzifikát, údajně vystavený císařem Zikmundem Lucemburským. Šlikové byli zprvu katolíci, později, během 16. století, šířili v Čechách luteránství. Koncem 14. století žili ve Voigtlandu bratři Mikuláš a Jindřich Šlikové. Jindřich se usadil Chebu a byl zakladatelem české větve Šliků. Měl pět synů, z nichž nejvíce vynikl Kašpar, který si získal přízeň císaře Zikmunda. Listina císaře Zikmunda vydaná v Norimberku 16.7.1422 povyšuje Kašpara Šlika a jeho potomky do stavu svobodných říšských pánů. Tato listina je však falzum – není zapsána v říšském registru. Listinou z 30. října 1437 Zikmund povyšuje Kašpara Šlika tentokrát na hraběte z Bassana, i s jeho potomky. Zřejmě šlo opět o falzum (Bassano patřilo nejprve Viscontiům, pak Benátčanům, a Šlik patrně využil zmatku v souvislosti s válkou vedenou Zikmundem s Benátčany). Kašpar získal značný majetek. Za finanční půjčky, které

medailérství je zvláště charakteristická tvorba krušnohorských zlatníků a rytců. Bohatá naleziště stříbra na panství hrabat Šliků dala v letech 1519-1520 podnět k založení mincovny v Jáchymově, která během doby přilákala řadu pracovníků nejen domácího, ale i cizího původu, zejména ze sousedního Saska. Jáchymovští rytci se zabývali mimo ražby mince i činností medailérskou.¹⁹⁹ Za nejstarší portrétní medaili z Jáchymova je zatím považována medaile s Ferdinandem I. z roku 1529.²⁰⁰

V Čechách tedy existovalo v 16. století několik mincovních center s většími či menšími předpoklady pro ražbu medailí v oblasti surovinové. Jejich problematika je ovšem daleko složitější a obsáhlejší, mnohdy stále ještě obtížně vysvětlitelná. Z hlediska tvůrčího byly tyto předpoklady silně omezeny. Před rokem 1550 neexistovala k této činnosti patrně vůle panovníka, a tedy ani úředníků mincoven. Český král objednával své medaile u mistrů pracujících pro rychle se rozvíjející mincovny v Krušnohoří (v čele

poskytoval císaři, mu Zikmund propůjčoval říšská léna a dával různé statky do zástavy nebo dědičského vlastnictví. Jeho statky se rozkládaly v Chebsku, Loketsku, Porýní, Alsasku, Itálii i jinde. Kašpar některé z nich dlouho nedržel, zřejmě je výhodně prodával. V roce 1442 Fridrich potvrzuje novou listinu povýšení Šlika do stavu svobodných říšských pánů podle listiny císaře Zikmunda z 16.7.1422, dále jeho povýšení do říšských hrabat a rovněž uznává dopisy císaře Zikmunda o propůjčení hradu a léna ke hradu a město Bassano. Tak se Šlikové stali roku 1442 hrabaty z Bassana. Šlikové představovali novou šlechtu měšťanského původu, Kašpar byl spíše říšský než český šlechtic. Po jeho smrti (v červnu roku 1449) zdědil statky v Čechách bratr Matouš, který se dožil vysokého věku, zemřel roku 1487. Jeho tři synové si majetek rozdělili: Loketskou získal Jeroným (založil loketskou větev), Ostrov Kašpar (je uznáván jako zakladatel ostrovske větve, z níž pocházel i Štěpán Šlik) a Falkov Mikuláš (založil falkovskou větev). Ostrovske panství pak drželi společně Štěpán, Jeroným, Vavřinec a Jindřich, vnuci Matouše Šlika. Vůdčí postavení měl Štěpán Šlik (24.12.1487- asi 29.8.1526). Podrobněji viz.: BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 3.

Podrobněji viz.: *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1921, 27(). s. 305. ISSN 0862-6111. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:b256bb40-45b9-11e1-8339-001143e3f55c>

Podrobněji viz.: *Český časopis historický*. Praha: Academia, 1901, 7(). s. 222-223.

¹⁹⁹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 10.

²⁰⁰ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia*. Praha : Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 2.

s Jáchymovem), které měly pro tuto činnost dobré zázemí. Vedle dostatečného počtu ctižádostivých řezačů razidel měly také mnoho snadno dostupných grafických předloh. Navíc byly samozřejmě v kontaktu se Saskem, ale i Augsburgem a Norimberkem, odkud přicházela, pokud šlo právě o medailérství, bohatá inspirace. Toho asi využil i Ferdinand I. a těžili z toho i šlechtici působící v jáchymovské mincovně jako královští úředníci.

Zájem o ražbu medailí stačil tedy v té době uspokojovat Jáchymov, zatímco ostatní mincovní centra v Čechách se o tuto produkci příliš nezajímala. Potenciální objednavatelé z řad šlechty a měšťanstva, většinou ještě zakotvení v zastaralých myšlenkových představách, se dosud nevymanili ze svého konzervatismu vůči mladé uměleckořemeslné tvorbě, na kterou, pokud o ní věděli, pohlíželi jinak než panovník a nejvyšší šlechta, kteří ji využívali k šíření své slávy.

V Jáchymově prokázali Šlikové velkou flexibilitu, která v realizaci zprvu hlavně náboženských ražeb našla odezvu u početného obyvatelstva, jež je vnímáno obsahově pochopitelně poněkud jinak než příslušníci hraběcího rodu. Pak i obyčejní lidé přijali portrétní medaile jako důležitý upomínkový předmět, jako zvěčnění svých pánů, které takto mohli mít stále při sobě.²⁰¹

V roce 2020 k 500. výročí počátku ražby jáchymovských tolarů Štěpánem hrabětem Schlikem a k 1. výročí zapsání Hornické krajiny Krušnohoří na seznam světového dědictví UNESCO vznikla pamětní portrétní medaile (**Obr. 16**). Autorem medaile je jeden z nejlepších současných umělců, akademický sochař a medailér Vladimír Oppl. Vladimír Oppl je v současné době autorem unikátní mince, která je druhou největší mincí na světě (největší zlatá mince v Evropské unii). Jedná se o *Českou vysokohmotnostní minci*. Má hmotnost 130 kilogramů v nominální hodnotě 100 milionů korun českých. Vydala ji v roce 2019 Česká národní banka při oslavách 100. výročí vzniku československé koruny. Na rubové straně se nachází český lev se slovenským srdečním štítem a rubový motiv nejznámější (první) československé jednokorunové mince z roku 1922.²⁰²

²⁰¹ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁵ *Plán emise mincí a bankovek v letech 2016–2020* [online]. www.cnb.cz [cit. 2019-02-06]. Dostupné z archivu:

Obrázek 16 *Portrétní medaile k 500. výročí počátku ražby jáchymovských tolarů Štěpánem hrabětem Schlikem a k 1. výročí zapsání Hornické krajiny Krušnohoří na seznam světového dědictví UNESCO*

Zdroj: <http://www.bozidar.cz/cs/novinky/925-pametni-medaile-j-o-schlik-a-pametni-medaile-stephan-schlik-500-let-tolaruk-zakoupeni-v-nasem-infocentru.html>

Vladimír Oppl vytvořil i druhou medaili k výročí 450 let od narození a 400 let od popravy českého šlechtice Jáchyma Ondřeje Schlika (**Obr. 17**).

https://web.archive.org/web/20190209123935/https://www.cnb.cz/cs/platidla/numismatika/plan_emise_2016-2020/

CNBcz, *Česká vysokohmotnostní mince*, In: YouTube video [online] (délka: 10 minut, režie: Tomáš Vrána) [2019-04-02]. [cit. 2021-22-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-RqCG1Et7z4>

Obrázek 17 *Portrétní medaile k výročí 450 let od narození a 400 let od popravy*

Zdroj: <http://www.bozidar.cz/cs/novinky/925-pametni-medaile-j-o-schlik-a-pametni-medaile-stephan-schlik-500-let-tolaruk-zakoupeni-v-nasem-infocentru.html>

Jak jsme na začátku kapitoly naznačili, vzniku medailí předcházely ražby tolarového typu, které odpovídaly provedením i vahou nově ražené hrubé minci – tolaru.²⁰³ Byly to tzv. morové tolary a jejich díly, které měly v dobách častých epidemií chránit před obávanou nemocí. Morové tolary a morové medaile plnily i poslání amuletu. Talismany ochraňující jedince před morovou nákazou produkoval nejen Jáchymov, ale i jiné dílny v Krušnohoří. Rozvíjející se medailérské odvětví tak učinilo z Jáchymova jedno z prvních center renesančního umění v Čechách.²⁰⁴ Jejich obsahová náplň na líci i rubu zůstávala nezměněna po řadu let. Na aversu se objevoval výjev ze Starého zákona – vztyčení bronzového hada v poušti, na reversu scéna Ukřižování. Morové tolary, jako ostatně většina prvních ražených medailí, se vyznačovaly nízkým reliéfem a běžným uváděním značky mincmistra v opisu. Nejstarší z nich je z roku 1525. Od následujících se liší dosti podstatně. Scény na rubu i líci a rovněž písmo v opisu jsou primitivně, hrubě zpracovány. V průběhu dvou let nastaly však změny stylu práce. Námět sice zůstával, ale zpracování se zjemnilo, objevovalo se více postav a dvojité opisy.²⁰⁵ Námětově bohatší byly přirozeně tzv. miscellanní tolary, na kterých je rovněž možno zmíněné změny ve způsobu práce sledovat. Za tvůrce nejstarších morových tolarů, i když jejich autorství není vždy

²⁰³ Setkaly se s mimořádným zájmem směnárníků a obchodníků a brzy se rozšířily do celé západní a střední Evropy. Tolar obsahoval 27,41 g stříbra a měl 40 mm.

²⁰⁴ *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, 28(2). s. 248. ISSN 0862-1195. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:eff796b0-a02a-11e6-9328-005056825209>

²⁰⁵ Opis je písmo vedené po kružnici nebo její části, obvykle při obvodu medaile. Podrobněji viz.: BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 6.

doloženo, jsou pokládáni řezači želez Melchior Peuerlein a Hieronymus Magdeburger († 1540)²⁰⁶ (**Obr. 19**).^{207,208}

Na první ražby tolarového typu navazuje řada medailí, které můžeme zhruba dělit na menší skupinu medailí portrétních a větší skupinu s tématy biblickými. Jáchymovské biblické medaile jsou v dějinách medailérství ojedinělé jak vynikající úrovní výtvarnou, tak velkou rozmanitostí námětů. Systematická práce Viktora Katze z r. 1932 o krušnohorských medailích je dosud jejich nejúplnějším soupisem. Je nepostradatelnou pomůckou při třídění medailí a identifikaci autorů. Na tvorbě jáchymovských medailí se zcela zřetelně uplatnily tvůrčí osobnosti jako Hieronymus Dietrich, Concz Welcz, dosud neznámý autor signující CE,^{209,210} Wolf Milicz (**Obr. 20**), Nickel Milicz a Zachariáš Kempf. Práce prvních dvou jsou z hlediska umělecké kvality nejhodnotnější, avšak rovněž v práci tří generací rodiny Miliczovy lze najít kusy velmi dobré úrovně. Protestantské náboženské prostředí česko-saského pomezí nesporně ovlivnilo vznik medaile tohoto typu. Ve skupině portrétních medailí se vedle podobizen vládařů a úředníků objevují i imaginativní podobizny Jana Husa. Nejstarší z nich byla převzata z dobového kolorovaného dřevorytu. Kopírovali ji potom další umělci v průběhu 17. až 19. století, kteří vzájemně přejímali i scénu upálení na rubu medaile.²¹¹

²⁰⁶ *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, 28(2). s. 255. ISSN 0862-1195. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f081ac40-a02a-11e6-9328-005056825209>

²⁰⁷ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s.10.

²⁰⁸ KUTHAN, Jiří, Univerzita Karlova a Univerzita Karlova. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců, Díl první: Král a šlechta*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou UK ve vydavatelství Togga, 2010. s. 422. ISBN 978-80-7308-313-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:14533700-dcd9-11e5-ac59-005056825209>

²⁰⁹ Autor, který se podepisoval na svých medailích CE, je dosud neznámý a bližší určení autora je vzhledem k nedostatku pramenů prozatím nemožné. Mistr CE zhotovoval především medaile rodiny Šliků. Zdá se, že nepracoval v Jáchymově, ale pocházel z jiného krušnohorského města, kde medaile i tvořil.

²¹⁰ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 08.1970, 24(5-6). s. 131.

²¹¹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 10-11.

6.2.1 Krušnohorská tvorba portrétních medailí

Odkrytí bohatých nalezišť stříbrné rudy v Jáchymově v první čtvrtině 16. století bylo po období pražského groše další závažnou událostí v ekonomickém vývoji Čech. Důležitost jáchymovských dolů nespočívala pouze ve stoupajícím těžebním výnosu, nýbrž z hlediska numismatického především i ve využití zdrojů stříbra k ražbě nové stříbrné mince – tolaru. Jáchymovský tolar²¹² znovu rozšířil slávu české mince, medaile a českého stříbra téměř po celé Evropě. Největší těžební boom probíhal ve 20. letech 16. století. Čechy tak patřily k nejbohatším zemím v Evropě.

Na přelomu 15. a 16. století byla objevována ložiska drahého kovu na saské straně Krušných hor, kde se zakládala nová horní města: Schneeberg (1471), Annaberg (1496), Marienberg (1521). Roku 1512 byly zjištěny stříbrné rudy i u vesnice Konradsgrün. Tehdy už významný představitel české šlechty a majitel nedalekého ostrovského panství Štěpán Šlik²¹³ získal roku 1515 tuto vesnici od pánů z Hanzlova a od roku 1516 započal

²¹² Ražbou tolaru v Jáchymově začínají dějiny jáchymovské mincovny, které se logicky člení do dvou hlavních období: prvního, kdy jáchymovská mincovní výroba patřila Šlikům (do roku 1528), a druhého, kdy správu a vedení jáchymovské mincovny převzaly královské instituce. Podrobněji viz.: NEMEŠKAL, Lubomír. *Jáchymovská mincovna v první polovině 16. století (1519/20-1561) - význam ražby tolaru*. 208 stran, 4 přílohy. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, s. 8.

²¹³ Štěpán Šlik byl zakladatelem jáchymovských dolů a tamní mincovny (založena v roce 1519), zasloužil se o ražbu tolarů – vyhlášených v celém tehdejší světě. Úzce spolupracoval s tehdejší králem Ludvíkem Jagellonským. Podrobněji viz.: *Numismatický sborník*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, 2(0). s. 74. ISSN 0546-9414. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:1fb78f7f-a630-11e1-1418-001143e3f55c>

s výstavbou důlního centra v Údolí (německy Thal), jak se osada od té doby nazývala. Kolem roku 1517 byla osada přejmenována na Jáchymov (německy Joachimsthal).^{214, 215}

Snaha o zřízení mincovny následovala po původním úmyslu těžit z prodeje stříbra a vedla zároveň k myšlence ražení mincí – stříbrných jáchymovských tolarů (jejich název je dodnes zakotven např. v pojmenování americké měny – dolar). Počátky jáchymovského mincování spadají do let 1519-1520. Důležité bylo, že těžba stačila na samém počátku nejen pro milionový hodnotový objem jáchymovských tolarových ražeb, výrazně zasahujících do peněžních vztahů střední Evropy, nýbrž i pro rozvoj medailérské tvorby v pravém slova smyslu, jenž byl mj. ovlivněn také poněkud neobvyklým charakterem prostředí. Do Jáchymova, který se tehdy stal druhým nejlidnatějším městem v Čechách, přicházeli od chvíle, kdy v jeho okolí byla objevena bohatá rudná ložiska, obyvatelé z německé strany Krušných hor, zvláště ze Saska.²¹⁶

Vrcholné období v tvorbě medailí v Krušnohoří nastalo ve 30. a 40. letech 16. století. Tvorba medailí postupně skončila na přelomu 16. a 17. století v souvislosti s úpadkem jáchymovského dolování. Když nastoupil na český trůn Ferdinand Habsburský, snažil se ihned získat doly a mincovnu pod královskou správu, což bylo ostatně zcela logické. Už koncem roku 1527 začal připravovat převedení mincovny do svých rukou. Na zemském sněmu bylo proklamováno, že práva razit mince a medaile přísluší pouze králi. Následoval zákaz vývozu stříbra ze země. Šlikové se snažili s králem jednat. Nové omezení vlivu Šliků

²¹⁴ Název byl odvozen /podobně jako u dalších krušnohorských horních měst označovaných po biblických postavách/ od jména Mariina otce, sv. Jáchyma. Majestátem krále Ludvíka z 6.1.1520 byl Jáchymov prohlášen horním městem se všemi právy a povinnostmi.

Podrobněji viz.: BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 4.

²¹⁵ NEMEŠKAL, Lubomír. *Jáchymovská mincovna v první polovině 16. století: (1519/20-1561): význam ražby tolaru*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. s. 29.

²¹⁶ Tamtéž, s. 4.

v mincovně znamenal mandát z roku 1539. Ve 40. letech byli Šlikové zcela vyloučeni z podílu na činnosti mincovny.^{217, 218}

²¹⁷ Šlikové patřili mezi přední objednavatele portrétních medailí. Zakladatel Jáchymova a původní majitel dolů i mincovny Štěpán Šlik se zúčastnil roku 1526 po boku Ludvíka Jagellonského tažení proti Turkům a od té doby byl nezvěstný. Traduje se, že se svým vojskem přijel do Uher příliš brzy, a to právě zapříčinilo jeho porážku, neboť se nedokázal s poměrně malým počtem ozbrojenců Turkům ubránit. Kdy bylo s jistotou prokázáno, že je mrtev, není známo. Soudí se, že zahynul v den bitvy u Moháče, 29. srpna 1526. Jáchymovské tolary však nesly jeho jméno až do roku 1528. Od tohoto roku ostatně začal mít rozhodující vliv na mincovnu nový český král Ferdinand I. Habsburský. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 5-6.

²¹⁸ *Numismatický sborník*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, 2(). s. 74. ISSN 0546-9414. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:1fb78f7f-a630-11e1-1418-001143e3f55c>

Obrázek 18 *Medaile na Ludvíka Jagellonského (avers) a Štěpána Šlika (revers). Práce Hanse Dauchera (1486, Augsburg – 1538, Stuttgart).*

Zdroj: BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana – *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 36.

The image displays two views of a circular silver coin. The left view shows the obverse, featuring a profile portrait of Philip II facing left, wearing a crown and a ruff collar. The inscription around the border reads "PHILIPVS SECVNDVS DEI GRATIA REX SPANIE ET INDIE". The right view shows the reverse, which features a central shield with various heraldic symbols, topped by a crown and surrounded by ornate scrollwork. The inscription around the border reads "PACIS AVGVSTINVS ANNO DOMINI MDLXXXIII".

²¹⁹ KUTHAN, Jiří, Univerzita Karlova a Univerzita Karlova. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců, Díl první: Král a šlechta*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou UK ve vydavatelství Togga, 2010. s. 424.

Obrázek 20 *Portrétní medaile na Vavřince Šlika (avers) a Kateřinu z Vartemberka (revers). Autorem medaile je Wolf Milicz. Wolf Milicz byl rytec a medailér v Jáchymově v první polovině 16. století.*

Zdroj: BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana – *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 41.

Zajímavostí je, že autoři jednotlivých razidel nebyli pokaždé zaměstnanci mincovny a v některých případech ani nepatřili k obyvatelům Jáchymova. Ti nejlepší byli váženými občany a zastávali i různé jiné významné funkce.

Medailérům pracujícím mimo mincovnu dost často pomáhali pomocníci – tovaryši, především ve chvíli, kdy hlavní medailér nestíhal medaile vytvářet. Jednalo se především o medaile s biblickými motivy, určené pro širší publikum. Díla tovaryšů měla většinou nižší úroveň.

Vytvořené medaile, můžeme rozdělit do dvou kategorií, co se týká jejich objednavatelů:

a) medaile zhotovované na zakázku soukromých osob (převážně z řad šlechty) nebo panovníka – medaile byly určeny pro osobní reprezentaci. Byly raženy v malém počtu a na samotný trh pravděpodobně vůbec nepřišly.

b) medaile jako předmět obchodování – jednalo se především o biblické, morové medaile. Také se to týkalo medailí s motivem Jana Husa nebo Martina Luthera a nemůžeme vynechat některé medaile s motivem tehdejšího vladaře nebo rodu Šliků. Můžeme se domnívat, že medaile byly nabízeny na slavnostech a trzích. Medaile nabízeli zaměstnanci mincovny nebo obchodníci, kteří od mincovny odkupovali určité množství medailí k vlastnímu prodeji.²²⁰

Otázkou je, zda rozkaz k ražbě portrétních medailí v Jáchymově dal Ferdinand I. (1503-1564),²²¹ po vzoru svého děda císaře Maxmiliána I., nebo to byli sami Šlikové. Maxmilián I. nechával razit různé portrétní tolary, především v mincovně v Hallu u Innsbrucku. Nebo to mohli být samotní Šlikové, kteří jako první začali razit podobizny na medailích. Byli obeznámeni s německou renesanční medailérskou tvorbou, jak nám ukazuje i říšský sněm v Augsburgu v roce 1518. Patřili i k hlavním objednavatelům jáchymovských portrétních námětů. Největší rozkvět v oblasti portrétního medailérství zachycujeme v první polovině 16. století.²²²

V první polovině 16. století se na krušnohorských medailích často objevuje Ferdinand I., ale nejvíce portrétovanou osobností je Štěpán Šlik. U některých medailí jsou doloženy i předlohy, například se inspiroval německou grafikou. Většinou se jedná o předlohy od německých umělců. Jedná se o medaile Hanse Dauchera (**Obr. 18**), Mathese Gebela a Hanse Schwarze.

Tento vliv německého renesančního umění na ikonografii a formu medailí z Krušných hor je přirozený. Jedná se o důsledek vzájemných spoluprací,

²²⁰ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia*. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003.), s. 5.

²²¹ Od roku 1526 český král.

²²² Tamtéž, s. 5.

jak uměleckých, tak obchodních, mezi německou a českou stranou. Na okraji zájmu nebyla ani vzdálenější německá města, například styky s Norimberkem nebo Augsburgem.

Příkladem ikonografického působení je jezdecký portrét Štěpána Šlika na reversech jeho dvou medailí. Stejný motiv jezdce vidíme například na kremnických medailích Krištofa Füssla, ale právě také v německé grafice a v drobné plastice. Především za vlády Maxmiliána I. se rozvíjí umělecké ztvárnění tzv. triumfálních pochodů s jezdeckým vyobrazením. Měl vzniknout i císařův jezdecký pomník. Umělecký rozvoj v této oblasti byl charakteristický na dvoře Maxmiliána I. Vychází z umění italského, které navazuje na okouzující motivy antického umění.²²³

S důrazem práce na českou portrétní medaili nesmíme opomenout specifické medaile s podobiznou mistra Jana Husa. Vycházejí z německého pojetí českého reformátora, které se poprvé objevilo v Schedelově kronice z roku 1493. Medaile se staly závaznými i pro umělce následujících let.²²⁴

Renesanční medailérská tvorba v první polovině 16. století, která se začala v Krušných horách rozvíjet, byla velmi významná pro historii medailérství v českých zemích. Jáchymov se stal velkým uměleckým centrem. Útočiště zde našli umělci zhotovující razidla pro medaile s biblickými scénami, portréty nebo emblémy a vytvořili tak ojedinělé medailérské centrum, které navazovalo styky s Prahou a německým prostředím. Jáchymovské medaile představují specifickou skupinu, jejíž technika tvorby byla dosti ojedinělá. Jáchymovské portrétní medaile ukazují snahu o co nejdokonalejší zobrazení portrétované osoby. Vystihnout její charakteristické rysy a přiblížit se co nejvíce předloze. Páni z Jáchymova využili medailérský potenciál, inspirovali se v německé oblasti a snažili se přiblížit medaile všem vrstvám společnosti.

Medailérská tvorba v Čechách se nezastavuje a na jáchymovskou produkci postupně navazuje kolem poloviny 16. století manýristické umění. Objevují se nové podmínky, mění se centrum, ale též i slohové zaměření.

²²³ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A - Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003,), s. 8.

²²⁴ Tamtéž, s. 8.

6.3 Baroko

Důležitým střediskem se po jáchymovské medailérské „stříbrné tvorbě“ stává dvůr Rudolfa II. Zásadním ohniskem manýristického a barokního umění ve střední Evropě, kde byli přijímáni významní umělci, zejména cizího původu, se stal v posledních dvou desetiletích 16. století dvůr císaře Rudolfa II.²²⁵ s centrem na Pražském hradě. Zde se sjížděli významní němečtí a italští medailéři: Mathes Gebel († 1574), Joachim Deschler († 1571), Jacobo da Trezzo (kol. 1514-1581), Paulus van Vianen (kol. 1570 - 1613).²²⁶

Především ale nesmíme zapomenout na medailéra italského původu. Jmenoval se Antonio Abondio (1538-1591), působil střídavě v Praze a ve Vídni. Jeho výtvarně dokonalé zvládnuté portrétní medaile se vyznačují výraznými a originálními protějšky rubních stran. Je považován za jednoho z nejslavnějších představitelů manýristického medailérství v Zápádě. Jedná se o vrchol medailérské tvorby v českých zemích v 2. polovině 16. století. Antonio Abondio byl dvorním medailérem Maxmiliána II. (od roku 1566) (**Obr. 21**) a Rudolfa II.²²⁷ (od roku 1580 byl v Praze na císařův rozkaz) (**Obr. 22**). Medaile Itala Antonia jsou ryze manýristické. Medaile jsou bohatě zdobené a jsou detailně zpracované. Jsou to medaile určené pro úzký vybraný královský okruh lidí. Jsou vytvořené pro úzký okruh vznešené společnosti.²²⁸

²²⁵ V Čechách vládl v letech 1576-1611.

²²⁶ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003,), s. 18.

²²⁷ *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2017, 31(1). s. 88.

²²⁸ BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana - *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003,), s. 18.

Obrázek 21 Antonio Abondio – Maxmilián II. – bronzová portrétní medaile

Zdroj: <http://www.nume.cz/zpravodaj/post/show/1392>

Obrázek 22 *Portrétní medaile Rudolfa II. Autorem medaile je Antonio Abondio.*

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 125.

Na jeho znamenitou práci navazuje jeho syn Alessandro Abondio²²⁹ (kol. 1580- 1648), ten ale již nedosáhl umělecké hloubky svého otce. Z jeho činnosti v Praze víme velmi málo. Ještě roku 1615 je pod titulem „Wachspossierer“ v seznamu dvorního služebnictva v Praze. Jeho portrétní medaile Rudolfa II., Matyáše a Ferdinanda II. nicméně vynikají výtvarně hodnotnými symbolickými reversy.²³⁰ Zlatá medaile Ferdinanda III. se stala později předlohou současné minci – tolaru.

Za zmínku stojí rovněž práce pražského dvorního zlatníka Jana de Vos (zemřel kolem roku 1619), jehož dvě drobné medaile Matyáše a jeho ženy Anny jsou pozoruhodnými ukázkami miniaturního plastického umění. Jihlavský rodák Valentin Maler, který působil v Německu a pracoval rovněž pro císařský dvůr, vytvořil na rozdíl od něho především konvenční portrétní medaile. Jeho syn Kristián (1578 – po roce 1648), privilegovaný císařský medailér, pracoval pro Matyáše, Fridricha Falckého a Ferdinanda II. Portréty Fridricha Falckého jsou relativně jeho nejlepšími pracemi. Pražská korunovace zimního krále upoutala zájem mnohých medailérů. Zvláštní pozornost si zasluhují podobizny obou královských manželů, které vytvořil Jan de Bommaert.²³¹

Druhým významným medailérem, který působil v Praze, byl Severin Brachmann (asi 1535 - asi 1590). Severin Brachmann působil v 2. polovině 16. století také v Praze i ve Vídni a signoval pod monogramem SB. Je známý řadou portrétních medailí pražských i vídeňských osobností, šlechty a měšťanstva. Jednalo se o vrchol medailérské tvorby v českých zemích v 2. polovině 16. století. Společně s Abondinem přinesli do Čech nové medailérské techniky a umění, které pak aplikovali místní umělci.²³²

Hranici mezi renesancí a barokem je obtížné určit. Drobné medailérské umění vždy zůstávalo vývojově poněkud zpět v porovnání s malířstvím a sochařstvím. Zhruba je možno za přechod k baroku pokládat polovinu 17. století.

Práce rytců pražské mincovny Jana Konráda Greutera (†1625) a Donáta Starckha (v Praze 1626-35) jsou průměrné výtvarné úrovně a ve značné míře se vztahují k pražskému církevnímu životu. O několik let později pokračovali tímto směrem Šalamoun Škultét

²²⁹ KATZ, Viktor. *Alessandro Abondio: studie o jeho medailérské činnosti v Praze se zvláštním zřetelem na jeho vrstevníky Paula van Vianen a Jana des Vos*. V Praze: nákl. vl., 1928. s. 4.

²³⁰ rubová strana medaile – spodní strana medaile

²³¹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 11.

²³² Tamtéž, s. 11.

(v Praze 1638-1656) a Kašpar Öffinger (†1692). U některých barokních medailí autory naopak neznáme. Jsou to například portrétní medaile olomouckých biskupů Stanislava Pavlovského a Karla z Lichtenštejna. Portréty kardinála Arnošta Harracha, vratislavského Hanuše Riegra a Albrechta z Valdštejna reprezentují slezské medailérství poloviny 17. století. Koncem 17. a počátkem 18. století se dostala do Čech řada medailí s portrétem Jana Husa. Jejich většinou neznámí autoři působili převážně v protestantském Německu. Signujícími autory byli Kryštof Jakub Leherr (1647-1707), Kristian Wermuth (1661-1739) a Petr Pavel Werner (1689-1771).²³³ Jejich díla patří mezi již plně barokní umění. Zejména František (Franz Lorenzo) Altomonte (1698-1765) zasáhl dlouholetou činností v pražské mincovně výrazně do soudobé medailérské tvorby. Jeho dílo nebylo dosud plně vymezeno z řady nesignovaných prací. Jím značené medaile představují zkušeného rytce, schopného citlivé kompozice. Dále je nutné připomenout Jiřího Viléma a Ondřeje Vestnera (asi od roku 1723 pracovali společně), otce a syna, jejichž osobité dílo je přínosem české barokní medailérské tvorby. Mimo skupinu korunovačních medailí Karla VI. a jeho ženy Alžběty Kristiny se symbolickými reversy vyniká velká cínová medaile k 100. výročí založení pražské Lorety.²³⁴

Zrod klasicistní české medaile přelomu 18. a 19. století je spojen se jmény Antona Guillemarda (1745-1812) a Františka Stuckharta (1781-1857). Ve svých samostatných pracích či díle společném zanechali řadu příležitostných medailí kalendářových, novoročních, křestních, dobových pohledů na města aj. Posledním rytcem pražské mincovny, v roce 1857 definitivně zrušené, byl Josef Lerch (1793-1859). Svou činností se stal výrazným představitelem našeho medailérského umění první poloviny 19. století. Z řady jeho prací vyniká medaile profesora pražské univerzity Aloise Klára.²³⁵

²³³ Podrobněji viz.: Dostupné z Archiv výtvarného umění: <https://cs.isabart.org/person/130661>

²³⁴ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 12.

²³⁵ Tamtéž, s. 12.

6.4 Vídeňská rytecká škola

Vídeňská rytecká akademie ovlivňuje českou a slovenskou produkci 18. a 19. století a stírá osobitý charakter prací jednotlivých umělců.²³⁶ Povinné školení rytců na vídeňské akademii, založené r. 1727, do jisté míry potlačilo individualitu v tvorbě medailí. U vládních medailí je například nápadné vzájemné přejímání výrazu portrétu i celkového zpracování, které působí šablonovitě. To platí o některých medailích Karla VI. a většině medailí Marie Terezie (**Obr. 25, 26**), Františka Lotrinského, Josefa II., Leopolda II. i Františka I. K nejznámějším a nejplodnějším tvůrcům na habsburském dvoře patří Antonio Maria de Gennaro (1679-1744), Mathäus Donner (1704-1756), Anton Wiedemann (1724- 1792), Johann Nepomuk Wirth (1750-1811) a Josef Anton Toda (†1769).²³⁷ My si představíme první tři jmenované. Antonio Maria di Gennaro se stal prvním ředitelem rytecké akademie.²³⁸ Vyučil se v Neapoli. V roce 1712 přišel do Vídně a byl jmenován císařským řezačem želez s ročním platem 600 zlatých. Zde ryl razidla mincí Karla VI. Zhotovoval razidla i pro mincovnu ve Vratislavi²³⁹ (**Obr. 23**).

²³⁶ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 01.1973, 27(1). s. 28.

²³⁷ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia. sv. 1 s. 499. ISBN 80-200-1209-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:51b68860-b31c-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>

²³⁸ A. M. di Gennaro přesvědčil panovníka, aby byla založena rytecká akademie, jež by napomáhala zlepšit úroveň mincovnictví habsburské monarchie. V roce 1729 byl pověřen zřídit Vídeňskou ryteckou akademii (*Wiener Graveur-Akademie – WGA*)

Podrobněji viz.: Dostupné z Archiv výtvarného umění: <https://cs.isabart.org/person/109107>

Podrobněji viz.: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 10.

²³⁹ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 116.

Obrázek 23 *Portrétní medaile s motivem koně. Autorem medaile je Maria Antonio di Gennaro.*

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 116.

Dalším představitelem rakouské školy je Mathäus Donner (1704-1756). Mathäus Donner byl rytcem mincí ve Vídni. V r. 1732 byl jmenován komorním medailérem a r. 1734 nastoupil jako rytec do vídeňské mincovny. Po smrti Antonia Maria de Gennara převzal ryteckou akademii. Zajímavostí je, že r. 1745 byl odměněn 150 zlatými za spolupráci při zhotovení českých korunovačnických medailí a žetonů a za medaili na sňatek arcivévodkyně Marie Anny. Jeho postavení bylo vysoké a dostal k pomocným pracím i 4 žáky²⁴⁰ uměleckého rytí mincí a řezače mincovních želez. Donner vytvořil řadu bust příslušníků císařského domu, reliéfy a nespočet medailí. Především vynikal v portrétní tvorbě a patřil mezi nejlepší umělce pozdního baroka a nastupujícího klasicismu. Třetím představitelem

²⁴⁰ První dva pomocníci (Maximilian König, Johann Michael Dauterling) za svou práci dostávali 250 zlatých ročně a další dva (Heinrich Anreither a Peter Wagner) obvykle 150 zlatých.

vídeňské rytecké akademie je Anton Franz Wiedemann (1724 Střelná u Duchcova-1792 Vídeň). Od roku 1733 se učil rytectví v Praze. Od roku 1749 se zdokonaloval ve Vídni a stal se žákem Mattäuse Donnera. V roce 1778 odešel do důchodu s plným platem 1 000 zlatých a přídavkem 300 zlatých. Byl posledním významným medailérem tvořícím v rokokovém slohu²⁴¹ (**Obr. 24**).

Obrázek 24 Příklad dvou portrétů na medaili. Vyobrazení s Leopoldem a Marií Luisou.

Anton Franz Wiedemann: Sňatek Leopolda a Marie Luisy 1765

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 531.

²⁴¹ Tamtéž, s. 531.

Zdroj: Tamtéž, s. 532.

Slezské medailérství zůstalo celkem stranou tohoto vídeňského vlivu. Jeho vedoucí tvůrčí osobností je Jiří Vilém Kittel (1694-1769), autor řady medailí, které vynikají uměleckou osobností.

Obrázek 25 *Zlatá medaile Marie Terezie z numismatických sbírek Národního muzea v Praze.*²⁴²

▲ Zlatá medaile (líc a rub) Marie Terezie (1717–1780)

Zdroj: STUDÝNKA, Bohumil a Jan STRUŽ. *Zlato: příběh neobyčejného kovu*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 153.

²⁴² Autorem medaile je Mathäus Donner. Medaile byla zhotovena k příležitosti korunovace Marie Terezie na českou královnu v roce 1743. Podrobněji viz.: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 80-81.

Obrázek 26 *Avers a revers medaile s Marií Terezií. Marie Terezie, osvobození Prahy 1743.*

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 235, 236.

6.5 Francouzská rytecká škola

Jak jsme z historického kontextu zjistili, naše medailérská tvorba se inspirovala vídeňskou ryteckou školou. Druhou školou, která velmi ovlivnila medailérskou českou tvorbu, byla francouzská medailérská škola. Organizované francouzské mincovnictví pravděpodobně velmi inspirovalo české země. Česká organizace se té francouzské velmi podobala. Od 13. století je ve Francii jmenován *le maître de la Monnaie* – mincmistr, který získává titul generálního mincmistra. Má povinnost soudní, kontrolní a administrativní. Později vzniká mincovní komora (*chambre des monnaies* – je uváděna už v roce 1358). Od poloviny 15. století i v Čechách vzniká titul nejvyššího mincmistra Království českého. Úřad byl vytvořen na počátku 15. století a trval až do roku 1783. Od 16. století se nejvyšším mincovním úřadem stala Česká komora.²⁴³

Anton Guillemard

Než se ale dostaneme k ryze francouzským umělcům, je třeba zmínit Antona Guillemarda (1747-1812 v Praze).²⁴⁴ I když se vyučil u rakouských umělců, má francouzský původ. Jedná se o významného medailéra a rytce z doby klasicismu. V historii českého medailérství hraje důležitou roli.

Narodil se jako nejstarší ze sedmi dětí francouzskému obchodníkovi Christianu Guillemardovi a Katarině Anně Guillemardové, rozené Robertové. O jeho mládí v tehdy Rakouském Nizozemí není nic bližšího známo. Pravděpodobně se ke kovorytectví dostal v bruselské mincovně. V letech 1764–65 absolvoval vídeňskou gravérskou akademii a v červnu 1765 nastoupil jako praktikant v nové rakouské mincovně v Günzburgu. Již v r. 1770 navrhl pamětní medaili k zasnoubení arcivévodkyně Marie Antoinetty, později stál u zrodu tzv. tereziánských tolarů a podílel se na jejich vzniku. V r. 1774 se stal adjunktem, r. 1777 byl vyslán jako vedoucí gravér do reorganizované lombardské mincovny v Miláně. Zřejmě v r. 1780 se oženil se svou krajankou Jeanne, rozenou Galléeovou (1747 – 1823), a měl s ní dva syny a tři dcery. Z jeho dílny vyšly prakticky všechny mincovní ražby

²⁴³ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. s. 122.

²⁴⁴ PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚJSKÝ. *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. Praha: Libri, 2006. s. 80.

ve zlatě, stříbře a mědi určené pro oběh v rakouském Lombardsku do poloviny devadesátých let 18. století. V návrzích pamětních medailí si vytvořil vlastní medailérský styl, jímž povýšil medailérské řemeslo na uměleckou disciplínu. Těsně předtím, než Napoleon vstoupil v květnu 1796 do Milána, se Anton s rodinou a nákladem mincovního materiálu, ražebního železa a zařízení vydal na cestu do Vídně. Zachránil tak nejcennější razidla. Koncem září 1796 dosáhl jmenování vrchním gravérem ve znovuotevřené Státní mincovně v Praze. Řídil např. ražbu křížových tolarů a jejich dílů a v Čechách zavedl úspěšnou ražbu medailí (pamětních, portrétních nebo církevních). R. 1797 se pokusil o založení pražské gravérské akademie, ta však pro nedostatek žáků záhy zanikla. Některé z medailí po r. 1800 vznikly ve spolupráci s jeho nejnadanějším žákem, Slovákem Františkem (Ferencem) Stuckhartem (1781 v Trnavě -1857 ve Vídni),²⁴⁵ jako autorem aversů. Ke společným vrcholným dílům patřila v r. 1801 jubilejní medaile W. A. Mozarta k desátému výročí skladatelova úmrtí; poslední významnou Guillemardovou realizací byla r. 1806 medaile k objevení teplických léčivých pramenů. Krátce před smrtí bez ohlasu žádal o místo komorního medailéra nebo vrchního kovorytce ve Vídni.²⁴⁶

Anton Guillemard vycházel z vídeňské pozdně barokní školy. Jeho práce byla vynikající jak po řemeslné stránce, tak po té umělecké. Byl mikroskopicky přesný s ostrými liniemi (**Obr. 27**). Zajímavostí je, že jeho medaile byly často používány jako medailony. Dávaly se do zlatého nebo stříbrného rámečku s řetízkem. Používaly se jako náhrdelníky.²⁴⁷ Tento aspekt můžeme vidět na obrázku č. 28 (**Obr. 28**). Medaile je ještě opatřena kroužkem pro případný řetízek.

Do Prahy se nedobrovolně dostal jako zralý umělec a nebyl v ní příliš šťastný. Přesto se stal zakladatelem českého medailérství a tvůrcem jeho empírového slohu. Řemeslu vyučil oba své syny. Philipp Guillemard (1781 Milán, Itálie, † 2. 6. 1812 Praha) byl krátce pomocným gravérem pražské mincovny, jeho dráhu znemožnila těžká choroba.

²⁴⁵ Byl absolventem sochařství na vídeňské Akademii. Později přesídlil do Kremnice. Podrobněji viz.: STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 160.

²⁴⁶ Historický ústav AV ČR, *Biografický slovník českých zemí* 20, Praha 2017, s. 806-807.

²⁴⁷ STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 160.

Talentovanější Karel Guillemard (1787 Milán, Itálie, † 22. 12. 1819 Praha) v r. 1804 absolvoval pražskou Akademii výtvarného umění, jako rytec prošel mincovnami ve Vídni nebo v Praze. Z jeho díla se dochovaly jen zlomky. Byl členem pražské mincovny.²⁴⁸

Z práce Antona Guillemarda můžeme vyzdvihnout následující portrétní medaile:

1. 1789 Vítězství rakouské armády pod vedením rakouského arcivévody Karla Ludvíka nad Francouzi na Rýně (Obr. 27)

Avers: Poprsí arcivévody rakouského Karla Ludvíka v antické přilbě vlevo (profil).

Opis: CAR-LVD-AVSTR-BOHEM-SERVATOR

Revers: Čtyřřádkový nápis: RHENI/PACATOR/ET/ISTRI, v úseči dvouřádkový nápis: BOHEMIA FELIX/MDCCLXXXVIII

Průměr: 42 mm

Karel Ludvík arcivévoda rakouský (1771-1847), v letech 1807-1809 vrchní velitel v Čechách.

Medaile byla ražena ve stříbre a bronzu a odlévána v železe.

2. Pražská Salvátorská medaile (Obr. 28)

Avers: Poprsí Ježíše Krista se svatozáří

Opis: SALVATOR MUNDI

Revers: Sedící postava sv. Antonína Paduánského, na jehož klíně stojí Ježíšek s lilií v pravé ruce.

Opis: ANTONIO DI PADOVA

Průměr: 41 mm

²⁴⁸ Karel Guillemard je na seznamu úřednictva mincovny pražské (za Františka II. - jako rakouského císaře 1792-1835). Karel je zde zapsán jako „učeň ryjcký“ v roce 1814. Současně je zde i jeho bratr Philippe Guillemard jako „učeň ryjcký“ 1803-1804 a znovu 1810-1813. Podrobněji viz.: ČERMÁK, Kliment. *Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*. sv. Díl 2 s. 969. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:84d0fde0-9cdb-11e8-83a5-5ef3fc9ae867>

Razidlo rubní strany medaile je ve sbírkách Muzea hlavního města Prahy.²⁴⁹

Lící strana medaile byla ražena ve dvou variantách lišících se tvarem svatozáře. Medaile byla ražena ve stříbře, bronzu a mosazi.

Obrázek 27 1789 Vítězství rakouské armády pod vedením rakouského arcivévody Karla Ludvíka nad Francouzi na Rýně. Autorem medaile je Anton Guillemard.

Zdroj. LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. s. 10.

²⁴⁹ pod. inv. č. H 30 052/2

Obrázek 28 *Pražská Salvátorská medaile. Autorem je Anton Guillemard.*

Zdroj: LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 14.

Hlavními představiteli ryze francouzské školy byli Jules-Clément Chaplain (1839-1909), Louis-Oscar Roty (1846-1911)²⁵⁰ a Alexandre Charpentier (1856-1909).²⁵¹ Především poslední jmenovaný ovlivnil jednoho z našich nejlepších medailérů všech dob – Otakara Španiela (1881-1955). Alexandre Charpentier se vyučil brusičem drahokamů. Studoval na Vysoké škole výtvarných umění. V r. 1900 obdržel Velkou cenu na Světové výstavě. Jeho portréty patří mezi nejlepší projevy impresionismu v medaili.²⁵²

Otakar Španiel v roce 1901 úspěšně ukončil medailérskou školu ve Vídni. V letech 1902-1904 pokračoval ve studiích na Akademii výtvarných umění v Praze pod vedením Josefa Václava Myslbeka. Svá studia pak završil právě v Paříži, kde se stal žákem Alexandra

²⁵⁰ Dostupné z: <https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb106083317>

²⁵¹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 44.

²⁵² VAILLANT, Nicole, Pierre CAHART, Jiří KOTALÍK a Václav PROCHÁZKA. *Praha - Paříž: umění a umělci na čs. a francouzské medaili 20. stol.: Praha listopad-prosinec 1988: katalog výstavy*. Praha: Národní galerie, 1988. s. 53. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c09f94f0-1481-11e7-94e5-001018b5eb5c>

Charpentiera.²⁵³ Španiela ovlivňovala i situace českého umění, které se orientovalo na onu část umění západního, jež skýtala možnosti růstu a pokračování. A právě Myslbek velmi uctíval francouzské sochaře 19. století. Tehdy mladá generace uspořádala v Praze v roce 1902 jednu z prvních zahraničních výstav, například francouzského umělce Augusta Rodina.²⁵⁴

Jules-Clément Chaplain (1839-1909) byl sochař, rytec a medailér. Byl to jeden z nejlepších medailérů. Studoval uměleckou školu (l'École des beaux-arts) v Paříži.²⁵⁵ V roce 1863 vyhrál Římskou cenu (Prix de Rome) za svou ryteckou práci. V Římě i v letech 1864-1868 pracoval. S Louisem Oscarem Rotym pomáhal zakládat secesní hnutí. Vytvářel sochařská díla, medaile, plakety nebo i mince. Vytvořil stovky děl.

Louis-Oscar Roty se také řadí mezi nejvýznamnější medailéry secesního umění. Roku 1875 také obdržel Římskou cenu za svou práci. Je autorem oběžné mince – slavné měny s názvem „*la Semeuse*“, která poznamenala 20. století (**Obr. 29**).

Oblíbenost mincí a medailí ve francouzském prostředí je evidentní již proto, že v Paříži v roce 1838 vzniká *Revue numismatique*. Vzniká zásluhou Etienna Cartiera (1780-1859) a Louise de La Saussaye (1835).²⁵⁶ *Revue numismatique* je dodnes živý časopis. Roku 1841 je založen časopis i v Bruselu – *Revue Belge de numismatique*.²⁵⁷

²⁵³ Většinu jeho prací, například medaili z bronzu realizovanou v roce 1895 s názvem *Libre Esthétique*, můžeme vidět v Musée d'Orsay v Paříži.

²⁵⁴ Dále viz kapitola **Nejvýznamnější medailéři – žáci Josefa Václava Myslbeka - Otakar Španiel - zakladatel moderní české medaile – Španielův realismus – realismus v portrétním umění**

²⁵⁵ Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://musees-occitanie.fr/encyclopedie/artistes/jules-clement-chaplain/>

²⁵⁶ Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://bibliotheque-numerique.inha.fr/collection/item/2171-etienne-jean-baptiste-cartier-ne-a-tours-11-octobre-1780?offset=8>

²⁵⁷ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1975. s. 149.

Obrázek 29 *Slavná Rotyho "La Semeuse"*

„La Semeuse“ je zde vyobrazena na medaili ministerstva zemědělství, na franku a na euru.

Zdroj: <http://www.monnaiesdetections.com/?tag=louis-oscar-roty>

7 Portrétní medaile za Rakouska-Uherska (1867-1918)

Tvůrci medailí spojení svou tvorbou s pražskou mincovnou byli až do poloviny 19. století téměř výlučně cizinci pocházející ze všech částí habsburské monarchie, např. Anton Guillemard, František Stuckhart nebo Josef Lerch. Příčinou tohoto jevu byla centrální organizace mincovnictví řízená Nejvyšším mincovním úřadem ve Vídni. Adepti medailérského umění přicházející z různých částí říše zde byli školeni na vídeňské rytecké akademii a po období praxe ve vídeňské mincovně posíláni do mincoven v jednotlivých zemích habsburského soustátí, bez ohledu na jejich národnost. Jejich umístění do jednotlivých mincoven nebylo navíc pevné a podle potřeby byli přemísťováni. Tím byl dán téměř jednotný výtvarný charakter medailérské tvorby rytců v habsburské monarchii, a proto je těžko hovořit až do poloviny 19. století o jakýchkoli specifických národních rysech medailérské tvorby v jednotlivých zemích, tedy i v Čechách. O výtvarné kvalitě medailí rozhodovalo výlučně umělecké nadání jejich tvůrců a jejich schopnost vyjádřit ho při zhotovení ražebních kolků. Medaile vzniklé na základě soukromé objednávky z kruhů v Čechách usedlé šlechty či v Praze působícího vyššího duchovenstva byly navíc často objednány u medailérů činných ve Vídni, v Itálii či v německých zemích.²⁵⁸ Ve Vídni se jednalo například o umělce Leopolda Heubergera (1786-1839), Franze Langa (1770-1847), Josefa Langa (1776-1835), Josefa Daniela Böhma (1794-1865). V Itálii tvořili medaile Francesco Putinati (1775-1848) a Luigi Manfredini (1771-1840). Německé země reprezentovali Daniel Fridrich Loos (1735-1819), Anton Friedrich König (1756-1838) a Konrad Lange (1806-1856).²⁵⁹

²⁵⁸ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 9.

²⁵⁹ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 254.

Josef Lerch z Lerchenau

K medailérům činným v 1. polovině 19. stol. patřil Josef Lerch (1793-1859), poslední rytec pražské mincovny zrušené roku 1857. Svou činností se stal výrazným představitelem našeho medailérského umění první poloviny 19. století.²⁶⁰ Z řady jeho prací vyniká portrétní medaile profesora pražské univerzity Aloise Klára.²⁶¹

Rytci a medailéři pražské mincovny:²⁶²

Anton Guillemard (1747-1812)

Karel Guillemard (1787-1819)

Franz (František) Stuckhart (1781-1857) – spolupráce s Antonem Guillemardem (1799-1812)

Josef Václav Lauffenböck (1755-1829)

Josef Lerch z Lerchenau (1793-1859)

Karel Höfer (1792-1867)

Václav Jan Seidan – zakladatel českého medailérství

Nejznámější pro toto i následující období je jméno Václava Jana Seidana (1817- 1870). Medailérskému umění se učil v Praze a ve Vídni. Vytvořil bohatý soubor medailí jednak na závažné historické události, jednak na představitele české vědy a medaile významných osobností našeho tehdejšího kulturního života, například Františka Palackého, Jana Kollára nebo Jana Evangelisty Purkyně. Seidan reprezentuje ve svých medailích formu pozdního vytríbeného, avšak značně odtazitého klasicismu. Vídeňská škola se projevila

²⁶⁰ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 2.1957, 12(1). s. 13.

²⁶¹ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 12.

²⁶² Tamtéž, s. 10-70.

v jeho díle jistým akademismem, přesto je však Seidan jedním z nejvýznamnějších předchůdců současné moderní medaile.²⁶³

V roce 1860 byl postižen mrtvicí a měl po dlouhý čas ochromenu pravou ruku. Zřejmě to byl i impulz otevřít vlastní ražebnu, kde mohl zaměstnat rytce, kteří pro něj pracovali. Časem se Seidan naučil pracovat levou rukou a dokončovat práce druhých. Postupně i pravá ruka začala znovu fungovat. Po Seidanově smrti provozovala podnik ještě jeho žena. Jeho tvorba má pozdně klasicistní pojetí a je řazena k vídeňské škole. Přesto však je Seidan pokládán za nejvýraznějšího předchůdce české moderní medaile. Velkou část jeho práce tvoří zhotovené medaile na české významné osobnosti a události z české historie a z 19. století.²⁶⁴

Václav Jan Seidan představuje spojující článek mezi prvním a druhým obdobím medailérské tvorby v Čechách v 19. století. Dílo je zakotveno v tradici medailérské tvorby rytců z okruhu pražské mincovny, které se v průběhu 50. a 60. let 19. století dále rozvíjelo. Takto se stalo silným inspiračním zdrojem nastupující ryze české generace medailérů poslední třetiny 19. století. Jedná se například o medailéry Václava Kříže (1830-1887), Karla Pátka (1856-1910) nebo Karla Abrahama (1866-1899).

Počátek druhé poloviny 19. století je spojen se zrušením pražské mincovny v roce 1856 a zákonem danou možností vzniku soukromých ražeben a také s politickými a kulturními událostmi začínající druhé poloviny 19. století, spojenými se snahou o rozvoj českého národního života. Mezníkem těchto snah bylo zrušení Bachova absolutismu a následné politické uvolnění. Medailérská tvorba, převážně anonymní, tak zachycuje nejen rozvíjející se pražskou spolkovou činnost, pěvecké slavnosti, svěcení praporů, tábory lidu na Letné, položení základního kamene Národního divadla²⁶⁵ a oslavu významných jedinců českého kulturního a vědeckého života, ale i církevní slavnosti. Umělecká hodnota těchto

²⁶³ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 12.

²⁶⁴ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 404.

²⁶⁵ Slavnostní položení základního kamene Národního divadla proběhlo 16. května 1868. Podrobněji viz.: MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*. Praha: SNKLHU, 1954. s. 9.

medailí je většinou velmi nízká, čemuž odpovídá i ve velké většině použitý materiál – cín. V této souvislosti je však třeba připomenout, že na rozdíl od předchozích desetiletí byly tyto medaile určeny nejširším vrstvám obyvatelstva.²⁶⁶

²⁶⁶ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 91.

8 Česká portrétní medaile 19. a 20. století

8.1 Umělecké, politické a kulturní tendence 19. a 20. století

Abychom si lépe dokázali představit medailérskou tvorbu 19. a 20. století, musíme si představit umělecké směry, politické a kulturní změny, které výrazně ovlivňovaly tehdejší medailérskou tvorbu. Obecně lze říct, že v medailérské tvorbě konce 18. století dozníval v rakouských zemích vliv pozdního „vídeňského“ baroka, které bylo na přelomu 18. a 19. století již plně vystřídáno nově nastupujícím stylem klasicistním. Ten vycházel, vedle obecných zásad, především ze sochařské tvorby Antonia Canova a Bertela Thorwaldsena. Klasicismus byl pak převládajícím výtvarným stylem medailérské tvorby až do počátku druhé poloviny 19. století, kdy začal být postupně ovlivňován nově se prosazujícími styly, zejména historismem.²⁶⁷

Skutečné zrození české medaile přichází koncem 19. století, ale především ve 20. století. První náběhy dynamičnosti změn a ovlivnění secesním uměním můžeme vidět ve známé medaili Josefa Václava Myslbeka (1848-1922) *Obchodní a živnostenské komory v Praze* z roku 1888 (**Obr. 34**). Josef Václav Myslbek v ní jako první u nás anticipoval dekorativní skutečně secesní stylizaci v alegorické ženské hlavě, která ještě po roce 1900 inspirovala české medailéry, například Stanislava Suchardu. Nicméně „moderní“ pojetí medailérské tvorby, jež se nebálo zrušit a vymýtit retardační šablony a schémata úporně v ní přežívající od první třetiny 19. století, náleží teprve generaci Myslbekových žáků.

Ti jsou ovlivněni příkladem soudobých medailérů francouzských jako byl Jules-Clément Chaplain, Alexandre Charpentier nebo Louis-Oscar Rotty, které jsme představili v kapitole *Francouzská rytecká akademie*.^{268,269}

Ke změně námětů a motivů v rytecké práci dochází především v průběhu 80. a 90. let 19. století v souvislosti s nástupem nové generace českých medailérů, kterými jsou rytci jako

²⁶⁷ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 9.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 44.

²⁶⁹ Dále viz kapitola **Francouzská rytecká škola**

například Václav Kříž, Karel Pátek, Václav Šmakal a Karel Abraham. Jejich tvorba dosahuje z uměleckého hlediska podstatně vyšší úrovně a z hlediska obsahového je již odrazem kulturní proměny a politického dozrávání české společnosti v průběhu druhé poloviny 19. století. Rostoucí sebevědomí české společnosti bylo spojeno rovněž s prudkým průmyslovým a hospodářským rozvojem na konci 19. a na počátku 20. století.²⁷⁰

Vnější výrazem hospodářských úspěchů se stala řada výstav a prezentací, která vyvrcholila velkými výstavami v 90. letech, především Jubilejní výstavou v roce 1891 a Národopisnou výstavou v roce 1895, uspořádanými v Praze. Obě byly doprovázeny rovněž razbou mnoha desítek medailí od řady autorů. Na tvorbě medailí, udělovaných obchodními a průmyslovými komorami stejně tak jako Českou akademií věd, se podíleli rovněž nejvýznamnější čeští sochaři a malíři své doby jako Maxmilián Pirner, Bohuslav Schnirch,²⁷¹ Josef Václav Myslbek,²⁷² Josef Mauder, ale i významní vídeňští medailéři Josef Karl Tautenhayn (1868-1962) nebo Anton Scharff (1845-1903).²⁷³

Český sochař Josef Václav Myslbek (1848-1922) přinesl svým dílem zcela odlišné umělecké pojetí. Svými pracemi rozbil vliv strnulé domácí a německé klasicistní výchovy a inspiroval se spíše současným francouzským sochařstvím. Myslbekovo nevelké

²⁷⁰ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 91.

²⁷¹ Bohuslav Schnirch byl jedním z nejvýznamnějších sochařů generace Národního divadla. Pocházel z významné rodiny pražských stavitelů. Jeho otec byl známý stavitel a inženýr Emanuel Schnirch (1802 Sobotka - 1877 Praha). Jeho prastrýcem pak byl Bedřich Schnirch, projektant železnic a mostů, autor Mostu císaře Františka I. v Praze.

Jeho sochařský styl vycházel z klasicismu, novorenesance a dospěl k realismu. Bohuslav Schnirch je autorem celé řady známých děl, jako jsou výzdoba Národního divadla, Národního muzea, Rudolfiny, Zemské banky či Pražské městské pojišťovny. Vytvořil také pomníky Karla IV. nebo Jana Žižky. K jeho nejznámějším pomníkům řadíme realizaci jezdeckého pomníku Jiřího z Poděbrad v Poděbradech (1891-94). Podrobněji viz.: Dostupné z Archiv výtvarného umění: <https://cs.isabart.org/person/5374> Podrobněji viz.: MATEJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*. V Praze: Sbor pro zřízení druhého Národního divadla, 1934. s. 84. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d0f608f6-cef1-4868-9742-6ff2f9aa50b0>

²⁷² Dále viz kapitola **Osobnost Josefa Václava Myslbeka**

²⁷³ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 410.

medailérské dílo bylo vedeno úsilím o přetrhání vžitých představ a cílem jeho uměleckých snah bylo přiblížení se přírodě a realismu. Byl výraznou tvůrčí osobností, která stála na rozhraní 19. a 20. století.

Přelom 19. a 20. století byl obdobím uměleckého přerodu. Na jedné straně končila éra historismu a eklekticismu, na straně druhé začínalo období secese.²⁷⁴ Secese²⁷⁵ je umělecký styl, který silně ovlivnil českou medailérskou tvorbu prvního desetiletí 20. století. Nejvýznamnějším představitelem nastupujícího uměleckého směru byl v rámci české medailérské tvorby Stanislav Sucharda (1866-1916), jehož dílo stojí na počátku nového chápání medaile jako svébytného uměleckého artefaktu bez nutné návaznosti na tradiční ideové zdroje.²⁷⁶ Na jaře roku 1898 otevřel v místnostech pražského Topičova salónu svou první výstavu *Spolek výtvarných umělců Mánes*, který se stal jádrem generačního seskupování nově tvořících umělců.

²⁷⁴ WITTLICH, Petr et al. Česká secese. Praha: Odeon, 1985. s. 7.

²⁷⁵ Původní význam pojmu *secese* nebyl umělecký, ale morální. V historii byl znám pojem *secessio plebis*, příběh snad první politické stávky v dějinách lidstva. Vypráví o tom, jak se římský lid nespokojený s vládou patricijů, vystěhoval na Svatou horu a vrátil se do města až ve chvíli, kdy byly splněny všechny požadavky. Pro občanský slovník druhé poloviny devatenáctého století zpopularizovala pojem *secese* americká občanská válka. Zde byly jižanské státy v novinovém žargonu označovány jako *Secesie*. Na tomto základě byly potom v devadesátých letech pojmem *secese* pojmenovány i nové spolky mladých umělců, které se po příkladu francouzského Salónu nezávislých snažily sjednat právo veřejného projevu pro nekonvenční umění skupinovým vystoupením. Podrobněji viz.: Tamtéž, s.7.

²⁷⁶ LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, s. 91.

Na zahájení přednesl předseda spolku Stanislav Sucharda:

„Výstava je rozhodně korporativní vystoupení naší mladé výtvarné generace, hlásící se k praporu moderního umění.“

Stanislav Sucharda²⁷⁷

Na přelomu 19. a 20. století, kdy se umělecké kruhy integrovaly ve svých tvůrčích principech a volné i užité umění nacházelo společnou výrazovou mluvu, otevírá se právě zde i nová, vývojově závažná kapitola českého medailérství, které načas vzbudilo pozornost hned několika nadějných individualit mladé generace. Zájem o drobný reliéf je u nich pochopitelný. Mohly v něm svobodněji uplatnit malířské principy impresionismu a vyjádřit sevřenějším způsobem symbolická sdělení i citový prožitek. Například drobný reliéf u již zmíněného Stanislava Suchardy (1866-1916) nebo Otakara Španiela (1881- 1955) je přirozenou součástí univerzálnějšího tvůrčího záběru. Oba byli současně autory řady portrétů, figurálních kompozic i několika pomníkových děl. Vnášejí do soudobého medailérství tvořivý neklid a obohacují jeho námětovou škálu.

Zároveň bylo možné důsledněji rozvinout naturalistní i abstraktní prvky secesního dekoru. Do popředí se dostává nejen medaile, ale i plaketa.²⁷⁸ Vyhovovaly dobovému zájmu o intimní umělecký artefakt a dávaly sochařství onu příležitost publicity komorního projevu, jakou měla grafika.²⁷⁹

Ve 20. století se v medailérské tvorbě postupně uplatnily sochařské vlivy od symbolismu a kubismu až k expresionismu a geometrické abstrakci. S nástupem moderního umění se stále více uplatňuje v tomto oboru volná tvorba a umělecké řemeslo zaměřené na návrhy šperků.

České medailérství před první světovou válkou se zásluhou lité plakety aktivně podílelo na slohové vůli soudobého výtvarného dění. Po roce 1918 se stahuje do ulity profesionality sochařského odvětví, jež produkuje díla povahy a významu kulturně

²⁷⁷ WITTLICH, Petr et al. *Česká secese*. Praha: Odeon, 1985. s. 7.

²⁷⁸ Dále viz kapitola **Medailérství**

²⁷⁹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 44.

historického dokumentu. Tak racionalisticky chápe poslání ražené pamětní medaile společnost, která byla objednavatelem díla.

Poté přichází období stagnace v české medailérské tvorbě. Nejsme schopni vysvětlit, proč tak dlouho přetrvávala. Bezpochyby tu sehrála významnou roli skutečnost, že vymizely litá plaketa a pamětní medaile, v nichž může umělec svobodněji vyjádřit svůj vztah k námětu, svůj životní a umělecký názor. V ražené medaili se objevuje námět na život národní a státní pospolitost. Medaile v této době připomínala dějinná a kulturní výročí, zobrazovala společenský pohyb, kulturní, hospodářský, vědecký a technický rozvoj, sama však nedržela krok s progresivními tendencemi soudobého umění. Bohužel bez ohlasu zůstaly i lité pamětní medaile Emila Filly (1882-1953)²⁸⁰ vytvořené na konci třicátých let 20. století. V nich ukazoval nové umělecky průbojné pojetí medailérské tvorby, jež se ale plně prosadilo ve světě až po druhé světové válce. Z tohoto zorného úhlu se dnes medaile a plaketa Emila Filly jeví jako závažný tvůrčí čin přesahující svým významem hranice jeho země.²⁸¹ S tím souvisí i skutečnost, že měl mezinárodní konexe. Od roku 1907 pravidelně jezdil do Paříže. V roce 1911 založil *Skupinu výtvarných umělců* orientovanou na kubismus.²⁸²

V tomto období nacházíme v českém medailérství spojitosti s principy konstruktivismu, jež v strohém linearismu poukazují na příbuznost s estetikou empiru. Stačí uvést medaili Jaroslava Horejce (1886-1983)²⁸³ Štefánikova domu z roku 1930 nebo portrétní bustu Karla Hynka Máchy na stejnojmenné pamětní medaili Václava Blažka (1936).

²⁸⁰ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 101.

²⁸¹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 48.

²⁸² HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 101.

²⁸³ Jaroslav Horejc studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze v letech 1906-1910 u profesora Stanislava Suchardy. Podrobněji viz.: NOVÁK, Emil. *Naši prezidenti na mincích, medailích a plaketách: 1918, 1993, 2008*. Štíty: Veduta ve spolupráci s Českou numismatickou společností, pobočka Nymburk-Poděbrady, a Národním muzeem v Praze, 2008. s. 462.

České medailérství však jako celek setrvalo – nepochybně pod vlivem socialistického realismu i nesprávného výkladu významu tradice – až do konce padesátých let u konvenčního realistického žánru, alegorie a symbolu.²⁸⁴

Od počátku 60. let 20. století se na klasické vzory orientované české medailérství uvolňuje z oficiálně vymezených hranic jednostranného chápání výtvarného umění a výrazněji se diferencuje. Dochází k výraznému zlomu. Přitom dochází často u jednoho autora k odlišnému formovému zpracování látky – podle toho, zda vytváří medaile ražené na objednávku nebo díla litá, v nichž může více projevit svou individualitu. Tyto drobné objekty narušují vžité představy o medaili a rozšiřují možnosti tohoto oboru. Různorodost při formování současné medaile a plakety platí i pro následující období. Část medailérů stále klade důraz na předmětnou skutečnost a vychází ze sochařství, např. Jan Václav Straka (1920-2005), Jiří Prádler (**Obr. 30, 46**), Miloslav Starec (1927), Antonín Kulda (1921-2010), Vlastislav Housa (1932-2004) nebo Milan Knobloch (1921) (**Obr. 31**).²⁸⁵ Všichni tito medailéři byli žáky Otakara Španiela a prošli jeho speciálkou.^{286,287,288}

²⁸⁴ HLINKA, Jozef a kol. ed. Česká a slovenská medaile 1508-1968. Praha: Polygrafia, [1969], s. 48-49.

²⁸⁵ KNOBLOCH, Milan. *Milan Knobloch: medaile, mince, plastiky*. Praha: Nadace Lyry Pragensis, 1998. s. 9.

²⁸⁶ Numismatické listy. Praha: Československá numismatická společnost, 5.2002, 57(2). s. 49.

²⁸⁷ Asociace umělců medailérů.info: *Historie medailérství v Čechách v kostce* [online]. Praha [cit. 2020-12-08]. Dostupné: <https://web.archive.org/web/20140717034926/http://www.medaileri.info/index.php/o-medailich/historie-medaili-u-nas>

²⁸⁸ *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1988, 3(1). s. 95.

Obrázek 30 Medaile s portrétem Jiřího Trnky. Autorem medaile je Jiří Prádler. Medaile je pouze jednostranná, litá a z cínu. Medaili můžeme vidět v Národní galerii v Praze.

Zdroj: PROCHÁZKA, Václav. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon 1984, s. 20-21.

Obrázek 31 *Medaile s portrétem anglického dramatika Williama Shakespeara a astronomem Johannesem Keplerem. Autorem je Milan Knobloch.*

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 524.

Zdroj: PROCHÁZKA, Václav. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon 1984, s. 23.

Dalším uměleckým směrem, který ovlivnil tvorbu, byl kubismus. První náznaky můžeme pozorovat u plaket Aloise Sopra (1913-1993). Alois Sopr se po druhé světové válce stal asistentem Otakara Španiela, který ho výrazně ovlivnil. Především v reliéfu a volném portrétu. Později napsal, že znalosti, které u něho získal, se mu staly „*nejspolehlivějším kompasem na sochařskou cestu životem*“.²⁸⁹ Medailérem obnoveného výrazně kubistického zájmu lze nazvat Ladislava Fládra (1935-2007). Cit pro začlenění pádných, rovněž kubistických forem písma se projevil u Miloše Slezáka (1921-1989). Výrazný expresivní proud je patrný v tvorbě Zdeňka Přikryla (1928) nebo Lumíra Šindeláře (1925). Patří sem i uvolněné, bohatě členěné kusy Huberty Kimové (1903-1997). Osobitý dekorativní styl s typickým začleněním písma vytvořil Josef Hvozdenský (1932-2009). Preciznost tvarů i siluet charakterizuje práci Zdeňka Kolářského (1931) nebo Ladislava Kozáka (1934-2007). Výraznou osobností je Jiří Harcuba (1928). Jiří Harcuba se narodil v Harrachově a v letech 1942-1945 se učil rytcem skla. Studoval na Státní odborné škole sklářské v Novém Boru. Jiří Harcuba pracuje především v oboru rytého a broušeného skla (**Obr. 47**). Před polovinou

²⁸⁹ SOPR, Alois a Václav PROCHÁZKA. *Alois Sopr: Souborná výstava sochařského díla: Katalog výstavy, Praha červen - červenec 1986, Plzeň říjen - prosinec 1986*. Praha: Národní galerie, 1986. s. 10. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:186f7510-8d4e-11e3-8031-001018b5eb5c>

šedesátých let vytvořil první návrhy mincí a medailí. Převážná část medailí je tvořena až klasicistně precizně. Například zamlžuje reliéf jemně zčeřenou modelací povrchu.²⁹⁰

Básnická interpretace a větší dávka fantazie vyznačují medaile a plakety Ladislava Koláře, Františka Pavla (1932-2008), Jiřího Korce (1925-2004), Lubomíra Růžičky (1938), Miroslava Mlynáře (1938) a do jisté míry ranou tvorbu Ludka Havelky (1941), v jehož současných pracích ožívá německá nová věcnost z 20. let 20. stol. Hlubokou citovost můžeme vidět u díla Milady Othové (1944).

U sochaře Michala Vitanovského (1946) zaujme promyšlená konstrukce spojená s jistou elementárností a strukturováním povrchu, zvláště v jeho mimořádně obsáhlém volném cyklu z českých dějin.²⁹¹ Na cyklu „*Velké postavy z českých dějin*“ pracoval několik let. Můžeme jmenovat například: *Smrt krále Vratislava* (realizováno 1982), *Arcibiskupa Arnošta z Pardubic* (realizováno 1987) nebo *Anežku Českou* (realizováno 1988).²⁹² V letech 1975-2004 byly jeho medaile součástí československých a pak českých expozic na světových výstavách FIDEM²⁹³ v Krakově, Lisabonu, Budapešti, Londýně, Florencii, Haagu, Paříži atd.²⁹⁴ Měl i mezinárodní přesah. Pravidelně přispíval do *The Medal*. Jedná se o čtvrtletník, který vydává *The British Art Medal Trust* ve spolupráci s FIDEM.²⁹⁵

Výrazně zasáhl do českého medailérství Jiří Seifert (1922-1999) se svými medailemi- unikáty řezanými do břidlice, které jsou jakýmsi archetypálními znaky. Někteří autoři naopak důsledně a s invencí přetvářejí a rehabilitují klasickou čistotu

²⁹⁰ PROCHÁZKA, Václav a Zdeněk MATYÁSKO. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon, 1984. s. 54.

²⁹¹ Zajímavostí je, že Michal Vitanovský vytvořil univerzitní a fakultní žezla, která jsou součástí vysokoškolských insignií. Vytvořil je pro Masarykovu univerzitu v Brně, Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně, Veterinární univerzitu v Brně, Vysoké učení technické v Brně a Vysokou školu ekonomie a managementu v Praze.

VITANOVSKÝ, Michal a Nad'a HRÚZOVÁ. *Michal Vitanovský*. Praha: Regulus, 2011. s. 14. ISBN 978-80-86279-99-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6b1f4650-5d99-11e6-b155-001018b5eb5c>

²⁹² Tamtéž, s. 15.

²⁹³ Fédération Internationale de la Médaille, podrobněji viz s. 124.

²⁹⁴ VITANOVSKÝ, Michal a Nad'a HRÚZOVÁ. *Michal Vitanovský*. Praha: Regulus, 2011. s. 20.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 21.

medaile, a to zejména Karel Zeman (1949). Karel Zeman je představitelem klasické větve české medaile. Jeho výhradně ražené medaile uchvacují několikavrstevnou symbolikou. Na proofových ražbách zachycuje dvojím pískováním odstupněné roviny, dodávající kompozici perspektivní hloubku. Zachycuje jím i efekt zrcadlení.²⁹⁶ Nejvíce tvořil právě portrétní medaile věnované umělcům (například Alfons Mucha), světcům (například sv. Metoděj nebo sv. Václav) (**Obr. 32**), vědcům (například Tycho de Brahe), vojevůdcům. První jeho medaile byla s hlavou Napoleona I. Jeho tvorbu můžeme již natrvalo zařadit mezi nejlepší díla české drobné plastiky druhé poloviny 20. století. Jeho medaile nechybí v kolekcích reprezentujících Českou republiku na mezinárodních výstavách FIDEM.²⁹⁷

²⁹⁶ *Současné české medailérské umění 1997-2007*, Boublíková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008, s. 9.

²⁹⁷ HAIMANN, Petr et al. *Karel Zeman: medaile*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 1998. s. 5.

Obrázek 32 *Sv. Václav. Autorem Medaile je Karel Zeman.*²⁹⁸

Zdroj: HAIMANN, Petr et al. *Karel Zeman: medaile*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 1998. s. 23.

V roce 1990 je založena *Asociace umělců medailérů* (AUM). Jejich internetové stránky existují dodnes. *Asociace umělců medailérů* (AUM) je české profesní sdružení

²⁹⁸ Sada Zemanových medailí věnovaných patronům Čech a Moravy byla také vybrána jako dar papeži Janu Pavlovi II. při návštěvě předsedy vlády České republiky Václava Klause ve Vatikánu. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 3.

umělců, uměleckých řemeslníků a teoretiků, které spojuje aktivita zabývající se medailí, mincí, plaketou a drobnou plastikou. Cílem sdružení je pečovat o rozvoj drobného reliéfu bez rozdílu uměleckého názoru, techniky realizace a funkce. Do sféry svého zájmu zahrnuje i mincovní tvorbu, a proto je mezi členy většina autorů českých oběžných i pamětních mincí. Vznik asociace ukončil emancipační proces organizace medailérů, která započala první samostatnou výstavou roku 1958. Mezistupněm pak byla medailérská sekce při sochařském oboru bývalého Svazu českých výtvarných umělců. *Asociace umělců medailérů* pravidelně představuje tvorbu svých členů na různých společných výstavách především na Salonech AUM, pořádaných od roku 1992, a na světové přehlídce v rámci kongresů FIDEM.²⁹⁹

²⁹⁹ Fédération Internationale de la Médaille - Mezinárodní organizace sdružující tvůrce a editory medailí. Byla založena v roce 1937. Československo patřilo mezi zakládající členy. Úkolem FIDEM je podporovat medailérské umění v celosvětovém měřítku, rozšiřovat vědomosti z oblasti technologie i historie medailérství a zabezpečovat mu dostatečnou publicitu. Na našem území se světová výstava medailí konala zatím jen jednou, a to spolu s XIII. kongresem FIDEM v Praze roku 1969. Podrobněji viz.: VAILLANT, Nicole, Pierre CAHART, Jiří KOTALÍK a Václav PROCHÁZKA. *Praha - Paříž: umění a umělci na čs. a francouzské medaili 20. stol.*: Praha listopad-prosinec 1988: katalog výstavy. Praha: Národní galerie, 1988. s. 77. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c412c2b0-1481-11e7-94e5-001018b5eb5c>. Podrobněji viz.: PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. Praha: Libri, 2006. s. 74. ISBN 80-7277-319-4. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2f9b4ce0-3cba-11e7-97e2-005056825209>

Členové Asociace umělců medailérů.³⁰⁰

Petr Haimann, 29. 4. 1938	Zdeněk Tománek, 15. 1. 1958	Koškina Valerie
Luděk Havelka, 27. 4. 1941	Jitka Kateřina Trčková (Trčka), 4. 6. 1945	Kostka Stanislav
Karel Hyliš, 25. 3. 1928	Michal Vitanovský, 3. 5. 1946	Lukáš Jan
Zdeněk Kolářský, 29. 4. 1931	Miroslav Vyšín, 0.0.1927	Mašata Vladislav
Marie Leontovycová, 17. 3. 1927	Marie Zábranská Roškotová, 16. 1. 1941	Nebeská Lenka
Miloš Mityska, 1934	Karel Zeman, 7.12.1949	Němečková Věra
Karel Mráz, 23. 5. 1947	Alexandrovský Andrej	Nová Miroslav
Milada Othová, 1. 10. 1944	Bálek František	Orava Jakub
Radomír B. Pospíšil, 8. 4.1938 – 31. 12. 2000	Bejvl Jaroslav	Othová Milada
Zdeněk Preclík, 20. 1. 1949	Boublíková Jahnová Juliana	Patera Otto
Zdeněk Přikryl, 4. 7. 1928	Dostál Jiří	Pospíšil Jaroslav
Mikuláš Rutkovský, 12. 6. 1940	Dubský Milan	Provazníková Marcela
Lubomír Růžička, 7. 3. 1938	Eisnerová Tereza	Roskovec Anselm
Lumír Šindelář, 15. 1. 1925	Hampl Jiří Václav	Rutkovský Mikuláš
Josef Špaček, 31. 8. 1923	Harcuba Jiří	Skromný Rudolf
Bohumil Teplý, 13. 4.1932	Hásek Jan	Smrž Jan
Oldřich Tlustoš, 2. 7. 1935	Holub Karel	Věneček Jiří
	Horák Petr	Věrný Miloš
	Hvozdenický Josef, 7. 3. 1932 – 19. 5. 2009	Veselák Jaroslav
	Knobloch Milan	Vinz Christopher
	Kolář Ondřej	Vlach Jiří
		VOŠ
		Uměleckoprůmyslová Jablonec nad Nisou
		Zeman Bořek

³⁰⁰ *Současné české medailérské umění 1997-2007*, Boublíková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008. Podrobněji viz.: *Asociace umělců medailérů: Členové*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 1990 [cit. 2020-12-08].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Asociace_um%C4%9Blc%C5%AF_medail%C3%A9r%C5%AF

8.2 Osobnost Josefa Václava Myslbeka

Medailérství pod křídly sochařského umění

„Když jsem byl mladý, nebylo v Praze nic, jen kamenný most,“ vypravoval Myslbek svým žákům, když jim líčil své umělecké začátky.

Josef Václav Myslbek³⁰¹

Josef Václav Myslbek (1848-1922) je nejvýznamnějším představitelem tzv. monumentálního realismu. Opouští vídeňské vlivy a spíše se inspiruje francouzským uměním. Snažil se přiblížit realismu a přírodě. Rozhraní 19. a 20. století přineslo zlom ve formálním utváření medaile. První náznaky se projevily v několika jeho pracích, které obdařil větší přirozeností a rovněž anticipoval dekorativní stylizaci následující secese. Staví gigantickou budovu svého díla po více než padesát let a vyplňuje tak mezery a zámky naší výtvarné generace. Musíme si uvědomit, že v Myslbekově přebohatém díle žije vlastně několik generací pohromadě. Odkaz generace třicátých let (Miroslav Tyrš, Josef Zítek, Jan Evangelista Purkyně) i program generace Národního divadla (Václav Brožík, Vojtěch Hynais, Mikoláš Aleš), mladé umění z konce století (Jan Preisler, Max Švabinský, Antonín Slavíček) i tvorba nového věku.³⁰²

V letech 1864-1867 se učil u Tomáše Seidana (1830-1890).³⁰³ V roce 1873 si otevřel dílnu v Praze ve Spálené ulici. V roce 1885 byla založena Uměleckoprůmyslová škola v Praze (UPŠ) a Myslbek se tam stal učitelem a později ředitelem. V roce 1896 přešel na Akademii výtvarných umění (AVU). Pravidelně se účastnil mezinárodních výstav ve Vídni, v Praze, v Mnichově, v Londýně, v Paříži atd.³⁰⁴

³⁰¹ VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. V Praze: Melantrich, 1936. s. 5.

³⁰² Tamtéž, s. 6.

³⁰³ Tomáš Seidan byl sochař. Byl to bratr rytce a medailéra Václava Jana Seidana (1817-1870). Podrobněji viz.: Dostupné z Archiv výtvarného umění: <https://en.isabart.org/person/19912>

³⁰⁴ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 308.

Své první medaile tvořil pro Obchodní a živnostenskou komoru v roce 1888 (**Obr. 33, 34**). Jednalo se o čestnou medaili udělovanou za zásluhy v obchodu a průmyslu. Reliéf světců považoval za pouhý návrh, a proto jej nechal hodně syrový a modelačně neupravený. Reliéfy neměl rád, a proto jeho medailéřská práce byla spíše okrajová.³⁰⁵ Zasloužil se především jako mimořádný sochař. Mezi jeho nejznámější díla řadíme sousoší *Přemysl a Libuše*, *Lumír a Píseň*, *Ctirad a Šárka*, *Záboj a Slavoj* pro Palackého most v Praze,³⁰⁶ *jezdecký pomník sv. Václava* na Václavském náměstí v Praze nebo *pomník Karla Hynka Máchy* na Petříně. Jeho práce můžeme najít i mimo hranice republiky, například ve Vídni se jedná o alegorie *Oddanosti a Stálosti ve smýšlení* pro parlament. Nebo jeho Krucifix (odlitek), který najdeme v Paříži v kostele Sacré-Coeur.^{307,308,309}

³⁰⁵ Tamtéž, s. 109.

³⁰⁶ Dnes po rekonstrukci mostu jsou sochy umístěny na Vyšehradě.

³⁰⁷ VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. Praha: V. Neubert a synové, 1942. s. 34.

³⁰⁸ LEBROVÁ, Ing. Dobromila. *Josef Václav Myslbek, český sochař - 160. výročí narození: Publicistika - Co je psáno...* [online]. 20.06. 2008n. l. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2008060067>

³⁰⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora a Josef Václav MYSLBEK. *Josef Václav Myslbek: umělec a člověk uprostřed doby*. Praha: Melantrich, 1979. s. 134.

Obrázek 33 *Medaile obchodní a živnostenské komory v Praze. Studie k líci 1914-1916. Autorem medaile je Josef Václav Myslbek.*

Zdroj: VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. Praha: V. Neubert a synové, 1942. s. 185.

Obrázek 34 *Medaile pro Obchodní a živnostenskou komoru.*

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 308.

Avers medaile (**Obr. 34**) je zdoben profilem ženy. Současníkům připomíná v umění vžitý typ Čechie. Kolem hlavy má věnec z lipových ratolestí a vavřínu, v němž je zasazen diadém. Medaile byla připravena pro konečnou realizaci ve zlatě a stříbře a byla ve společnosti přijata s uznáním.³¹⁰

Svou medailérskou činností inspiruje po roce 1900 české medailéry Stanislava Suchardu (1866-1916) či Antonína Máru (1877-1946).³¹¹ Zde je třeba zmínit jeho učitelskou práci. Vždy svou práci, kterou získal, zadal i svým žákům. Zdá se, že tu najednou ožila středověká dílna s mistrem a učedníky, pracujícími vždy na jedné úloze. V roce 1894 se například v plastikách jeho školy objevuje plno hudebních témat. Ze stejného roku pochází nejkrásnější raná práce Stanislava Suchardy, zvaná *Ukolébavka*.³¹² Druhý příklad, který můžeme uvést, je medaile Josefa Pekárka (1873-1930) z roku 1896 se sv. Vojtěchem. Námět souvisí s Myslbekovým návrhem světců pro svatováclavský pomník. S tím je propojena i Suchardova práce sv. Václava a sv. Vojtěcha z roku 1895.³¹³

8.2.1 Nejvýznamnější medailéři – žáci Josefa Václava Myslbeka

Abychom si představili nejvýraznější medailéry, kteří se inspirovali u Josefa Václava Myslbeka, musíme si na začátek představit i další medailéry, kteří se zasloužili o medailérský rozkvět kolem roku 1900. Vedle žáků Josefa Václava Myslbeka - Stanislava Suchardy (1866-1916) a Otakara Španiela (1881-1955) - vystupují medailéři Bohumil Kafka (1878-1942), Jan Štursa (1880-1925) nebo Josef Šejnost (1878-1941), žák Stanislava Suchardy. Všichni tito umělci integrovali medaili do nejaktuálnější umělecké problematiky. Především se inspirovali v secesním umění. Secese znamenala nový impulz a rozkvět medailérství. Jednalo se především o plakety Stanislava Suchardy (1866-1916), které byly impresivně modelovány a námětově symbolické. Další nový impulz můžeme zaregistrovat

³¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora a Josef Václav MYSLBEK. *Josef Václav Myslbek: umělec a člověk uprostřed doby*. Praha: Melantrich, 1979. s. 132.

³¹¹ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 13.

³¹² SLAVÍK, Bedřich, Podkrkonošské Muzeum (Nová Paka) a Nová Paka (Česko). *U Suchardů: příspěvek k poznání doby, rodu, života a díla Vojty Suchardy*. Hradec Králové: Kruh, 1973. s. [64 a]. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:00dd3bb0-895e-11e8-ad64-005056825209>

³¹³ VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. Praha: V. Neubert a synové, 1942. s. 14.

v raném díle Františka Bílka (1872-1941), již zmiňovaného Antonína Máry (1877- 1946), Ladislava Šalouna (1870-1946), Stino Paukerta (1879-1960) a Jaroslava Krepčíka (1880-1959).

V roce 1915 byla na Akademii výtvarných umění (AVU) založena medailérská speciálka, jejímž 1. profesorem se stal právě Stanislav Sucharda. Po jeho smrti ji vedl Jan Štursa a poté až do roku 1955 Otakar Španiel (1881-1955).³¹⁴ Otakar Španiel spolu s Josefem Šejnostem (1878-1941) patřili od 2. desetiletí 20. stol. k reprezentantům ražené pamětní medaile.³¹⁵

V této kapitole si představíme dva nejvýznamnější žáky Josefa Václava Myslbeka. Jedná se o Stanislava Suchardu a o Otakara Španiela. Zároveň si představíme žáka Stanislava Suchardy Josefa Šejnosta a jeho syna Zdeňka Šejnosta.

Stanislav Sucharda (1866-1916)³¹⁶

Patřil k prvním žákům Josefa Václava Myslbeka. Absolvoval obor plastické kursy a dekorativní tvorby na Státní průmyslové škole a ornamentální a architektonické kresby na ČVUT. Poté absolvoval v letech 1886-1892 UPŠ (uměleckoprůmyslová škola) v ateliéru Josefa Václava Myslbeka. Po skončení studií byl jmenován pomocným učitelem modelování na UPŠ. V roce 1894 byl vedoucím všeobecné školy v oddělení pro figurální a ornamentální modelování.³¹⁷

Stanislav Sucharda hned svou první medailí (raženou u příležitosti *Národopisné výstavy československé v roce 1895*) šel proti ustrnulému pojetí neosobní, idealizující

³¹⁴ *Almanach Akademie výtvarných umění v Praze*, vydaný k stodvacátému pátému výročí založení ústavu 1926: [sborník ... vydaný péčí Akademie výtvarných umění ...]. V Praze: Akademie výtvarných umění, 1926. s. 54. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:940bee20-c3df-11e3-93a3-005056825209>

³¹⁵ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia. sv. 1 s. 499. ISBN 80-200-1209-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:51b68860-b31c-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>

³¹⁶ KRUMMHOLZ, Martin. *Stanislav Sucharda 1866-1916: Katalog k výstavě Stanislav Sucharda 1866-1916* [online]. Město Nová Paka: Městské muzeum Nová Paka, 2006 [cit. 2021-03-18]. ISBN 80-902808-8-9. Dostupné z: https://www.stanislav-sucharda.cz/sites/default/files/katalog_PAKA_2006.pdf

³¹⁷ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 447.

alegorie. V plaketách „Vrba“ a „Zahradník“ zesiluje v transpozici kroje secesní stylizaci.³¹⁸ Jeho rané dílo bylo ovlivněno patriotismem a Myslbekovým realismem. Slohotvorné secesní pojetí dominuje dílům Suchardovým, ať už se jedná o žánry, mytologické postavy, alegorie, symbolické obrazy. Během svého života vytvořil 150 medailí a získává řadu mezinárodních ocenění (například v r. 1904 – stříbrná a zlatá medaile na světové výstavě v St. Louis).³¹⁹ Roku 1915 se Sucharda stal prvním profesorem medailérské školy na pražské Akademii (AVU – Akademie výtvarných umění).³²⁰

Stanislav Sucharda se rozhodně inspiroval u Francouzů. Inspiroval se u děl již zmíněných francouzských medailérů – A. L. Charpentiera, J. Chaplaina a J. O. Rottyho.³²¹ Suchardovy drobnoplastiky znamenají novou fázi českého reliéfu. Odkloňuje se od přísného klasicistního stylu³²² (**Obr. 35**). Vytvořil řadu monumentálních alegorických plastik. Jeho medaile a plakety se vyznačují otevřenou plasticko-plošnou dekorativní

³¹⁸ Vrcholným dílem je cyklus sedmi plaket *Pohádka o krásné panně Lilianě* (1903-1909), v němž tři plakety mají krajinářské motivy (pohádkový strom, hrad na skále a zem s oblaky). Vidíme impresionistickou světelnost, secesní zdobnost a lyrickou imaginaci. Mezi jeho nejvýznamnější sochařské práce musíme jmenovat *pomník Františka Palackého* v Praze (1898-1912).

Podrobněji viz.: MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2003. s. 86.

³¹⁹ Další ceny: první cena v soutěži na prémii Rakouské společnosti pro podporu medailérského umění a drobné plastiky (medaile Jaro), třetí cena v soutěži vídeňského uměleckoprůmyslového muzea, malá zlatá medaile na umělecké výstavě v mnichovském Glasplastu

1910 – zlatá medaile na mezinárodní výstavě medailérského umění v Bruselu

1913 – zlatá medaile na mezinárodní výstavě medailérského umění v Gentu

KRUMHOLZ, Martin. *Stanislav Sucharda (1866-1916): Tvůrčí proces*. Praha: Nadace Muzeum Stanislava Suchardy, 2019. ISBN 978-80-270-6996-5, s. 30.

³²⁰ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 45.

³²¹ SUCHARDA, Stanislav a Karel Boromejský MÁDL. *Stanislav Sucharda, padesát plaket, medailí a podobizen*. Praha: Štencův grafický kabinet, 1912. s. 8.

³²² Tamtéž, s. 9.

modelací. Můžeme vidět tvarově neukončené linie a náznaky, které vnáší do reliéfu. Dodává do reliéfu malířské podněty, ve kterých se prolíná symbolistní tematika a secesní umění.³²³

Obrázek 35 *Medaile pro Českou obec sokolskou. Autorem medaile je Stanislav Sucharda.*

Zdroj: SUCHARDA, Stanislav a Karel Boromejský MÁDL. *Stanislav Sucharda, padesát plaket, medailí a podobizen*. Praha: Štencův grafický kabinet, 1912. s. 41.

³²³ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 447.

Josef Šejnost – tradice a folklor – král portrétních medailí

Josef Šejnost je rovněž vedle Josefa Václava Myslbeka a Otakara Španiela považován za zakladatele moderního realistického medailérství v českých zemích.³²⁴ Josef Šejnost, rytec Státní mincovny v Kremnici, vyrostl na jednoho z největších mistrů portrétní medaile. Jeho rubní obrazy svědčí o hledání myšlenkové jednoty aversu a reversu medaile.³²⁵ Josef Šejnost (1878-1941), žák Stanislava Suchardy, rodák z Těšenova na Pelhřimovsku, je celým svým lidským a uměleckým založením zakořeněn v české tradici, tíhne k žánru motivovanému folklórem, národní historií, prací a životem jeho současníků a celé společnosti. Jeho rané dílo bezprostředně souvisí s aktuální orientací soudobého umění – secesí.

Umělecká dráha Josefa Šejnosta začala vlastně už v jeho dětství. Byla to šťastná náhoda, že si kaplan Jan Thir povšiml jeho drobných kreseb a rozpoznal chlapcovo výtvarné nadání. Na gymnáziu připomeňme jeden zajímavý a důležitý okamžik. Šejnostův spolužák Povolný přináší do školy starou minci, kterou našel při bourání jejich chalupy.³²⁶ Pepík je jí přímo fascinován. Tehdy ho poprvé napadá myšlenka, že by jednou mohl být medailérem. Nepřijetí na Akademii výtvarných umění v Praze považuje za osobní křivdu především proto, že komise nepokládala jeho věk (bylo mu tehdy 23 let) za perspektivní. Je rozhodnut odejít do Pelhřimova a vyrábět kamnářské formy. Je ale přijat na uměleckoprůmyslovou školu a získává Hlávkovu stipendium. Nastupuje do oddělení figurálního a ornamentálního modelování profesora a medailéra Stanislava Suchardy, který vyučuje plastiku.³²⁷ V dalším období si v Praze zařizuje ateliér. Díky znalosti francouzštiny jeho ženy Marty Kalinové se Šejnosta dostává do podvědomí francouzských medailérů.

³²⁴ *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1988, 3(1). s. 95.

³²⁵ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Katalog výstavní sbírky medailí*. Praha: Národní muzeum, 1963. s. 110. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:39cdaff0-7f19-11e6-ad48-005056825209>

³²⁶ Na medaili je vyobrazen korunovaný lev, symbol kdysi samostatného českého státu.

³²⁷ Profesora Suchardu má rád, váží si ho jako člověka, i když na výtvarné pojetí některých prací s ním nesdílí stejný názor.

Manželka vedla korespondenci s pařížskou mincovnou, kde byly raženy v roce 1923 návrhy Šejnostových zlatých dukátů. Přichází rok 1918, končí válka a vzniká nové samostatné Československo. Je činný v Mánesu, Artělu, ve spolku JUV, v numismatické společnosti, pomáhá při řešení otázek, které souvisí s budováním národního hospodářství. V této době také vznikají medaile ministrů první vlády ČSR, prezidenta republiky i návrhy na československé mince. Šejnost byl také zakládajícím členem *Numismatické společnosti československé* a po několik let pracoval v jejím výboru.³²⁸

Z období od ukončení studia v roce 1908 do konce války v roce 1918 připomeňme některé portrétní medaile českých kulturních osobností, které jsou po osvobození jsou ještě doplněny předními politickými představiteli ČSR. V roce 1912 to byli malíři Julius Mařák a Mikoláš Aleš a také skladatel Karel Kovařovic, v roce 1914 malíř Vojtěch Hynais a básník Josef Svatopluk Machar. V průběhu válečného období historici umění Karel B. Mádl a Karel Chytil, spisovatel Alois Jirásek, Mistr Jan Hus, sochaři Celda Klouček a Josef Mauder, architekt Jan Kotěra, historik Josef Pekař, prezidenti ČAVU Antonín Randa a Karel Vrba, básník Antonín Sova a další... Z této doby pokládal Josef Šejnost portrétní medaili Josefa Pekaře za své nejzdařilejší dílo. Byl spokojen s vyváženou kompozicí obrazu i písma a s řešením obrysu hlavy, která v tupém úhlu nenásilně přechází do okolní plochy.³²⁹

³²⁸ V letech 1918-1921 se angažoval při zřizování Československé státní mincovny. Byl přesvědčen, že její sídlo by mělo být v Praze. Bohužel tehdejší politická diplomacie rozhodla ve prospěch slovenské Kremnice, což bylo nejen nevýhodné, ale i neekonomické.

BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 10-11.

³²⁹ Tamtéž, s. 12.

Medaile: Historik, Prof. PhDr. Josef Pekař (Obr. 36)

L: Poprsí zprava, vlevo svislý nápis: PROF.J.PEKAŘ

R: Nad mřížovanou spodní částí je korouhev a prapor, vlevo osmihrotá hvězda. Nad praporem je malá hvězdička, nad mřížováním nápis: SVATÍ.MLUVÍ

a) Stříbrná medaile oboustranná, ražená, průměr 50 mm, hmotnost: 61 g, ryzost: 987, 1916, signováno v L, punc MK, fakt. 20.3. 1930 EMISE: 1 KUS

b) Bronzová medaile oboustranná, ražená, průměr 50 mm, 1916, signováno v L EMISE: 100 KUSŮ

c) Bronzová medaile jednostranná – líc, ražená, průměr: 50 mm, 1916, sign. v L.
MK, dopis JŠ 12.2. 1923 EMISE: 2 KUSY

Obrázek 36 Medaile historika Josefa Pekaře. Autorem medaile je Josef Šejnost.

Zdroj: BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 127.

Dalších více než dvacet let (1918-1941) převádí umělec do sádky a kovu portréty mnoha osobností, jak už bylo předesláno. Je mezi nimi všech sedmnáct ministrů první vlády ČSR, prezidenti T. G. Masaryk, Edvard Beneš a Emil Hácha, předsedové poslanecké

sněmovny Bohumír Bradáč, František Soukup a Jan Malypetr, politici Karel Engliš, Jan Syrový, František Tomásek, Přemysl Šámal a další. Kulturní a společenskou sféru reprezentují spisovatelé K. M. Čapek Chod, Ignác Herrmann, malíři Adolf Kašpar, František Kupka, Max Švabinský, dále Josef Dobrovský, Josef Drahoňovský, podnikatel Tomáš Baťa, architekt a stavitel Kamil Hilbert, slovenský básník P. O. Hviezdoslav, biskup Antonín Podlaha a jiní. V tomto období také sochař navrhuje sportovní, armádní, sokolské a kulturní medaile, plakety i odznaky, zúčastňuje se soutěží na zlaté i oběžné československé mince. Ve své tvorbě nezapomněl ani na legionářské velitele a generály Stanislava Češka, Otakara Husáka, Jana Syrového a Milana Rastislava Štefánika.³³⁰

Přínosem celoživotního díla Josefa Šejnosta je nesporně vysoká umělecká hodnota jeho medailí, plaket a ostatních plastik. Najdeme v nich hodně jemnosti, romantiky a estetického cítění. Ocenění také zasluhuje jeho snaha o zachování podoby všech významných osobností konce 19. a první poloviny 20. století. Během třicetiletého období (1912-1941) vytvořil 6 251 medailí.³³¹ Pokud k tomu připojíme ještě Šejnostovu tvorbu přesahující komorní rozměry položek větších než 150 mm, nelze pochybovat o tom, že jeho dílo patří k nejrozsáhlejším v celé české medailérské historii.³³²

Zdeněk Šejnost (1921-2002)

Sochařskou a medailérskou tvorbu otce a syna můžeme řadit do jednoho celku, i když jejich díla nevznikala ve stejné době. Umělecká dráha Josefa Šejnosta skončila v roce 1941, kdy bylo synovi Zdeňkovi necelých 20 let. Zdeňkova umělecká kariéra začala až v poválečných letech. Dále je potřeba zmínit, že syn nekráčel stejnou cestou jako otec. Vzhledem k tomu, že se dlouhá léta věnoval restaurátorské činnosti a v pozdější době také malování obrazů, má soupis jeho pamětních portrétních medailí méně položek. Můžeme

³³⁰ BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 85.

³³¹ K tomu je třeba ještě dodat, že pro jejich výrobu muselo být navrženo a zhotoveno více než 200 modelů a následně okolo 140 párů razidel.

³³² BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 7-13.

zmínit velmi zdařilé medaile s podobiznou profesora Josefa Dobiáše, Josefa Nováka či malíře a spisovatele Josefa Lady.³³³ Vytváří medaili svého otce.³³⁴ Výjimečný je i sádrový medailon – Ležáky 1942, kde jsou detailně vyobrazeni dva němečtí vojáci, muž a žena s dítětem.³³⁵

Otakar Španiel – zakladatel moderní české medaile – Španielův realismus – realismus v portrétním umění

Profesor Otakar Španiel (narozený v Jaroměři 1881–1955)³³⁶ měl jako prvorozený syn pokračovat v rodinné tradici. Rodinní členové se už ve třetí generaci věnovali řemeslům. Praděd František Španiel, stejně jako děd Jan a jeho bratři byli cínaři. Otec František se vyučil doma cínařem a potom byl dán do učení na rytectví skla v Boru. Ve Vídni se vyučil i rytectví do kovu.

Během Otakarova života narážíme na několik zásadních momentů a etap života, které ovlivnily jeho myšlení a tvorbu. V první řadě to bylo rodinné prostředí jaroměřské a prostředí školy v Jablonci nad Nisou, vliv J. V. Myslbeka, léta pařížského pobytu, období let 1912-1919 a léta mezi první a druhou světovou válkou.

Po obecné škole se Otakar dostal na odbornou školu v Jablonci nad Nisou.³³⁷ Zde se poprvé zřetelněji projeví nadání v hodinách modelování, rytí a ciselování. Doma o prázdninách je zaměstnán jako rytec, pomáhá rýt a kreslí monogramy pro otcův obchod.

³³³ Bustu z kararského mramoru z let 1951-1952 můžeme vidět v pražské galerii. V roce 1980 je odlita také do bronzu a instalována na domě v Praze, v nynější Ladově ul. č. 6, kde malíř dlouhá léta žil a pracoval. Další odlitek z roku 1991 nalezneme v jeho rodných Hrusicích.

³³⁴ Bronzová medaile oboustranná, ražená, průměr 60 mm, 1978, sing (signováno). v L (líc)., vydala Česká numizmatická společnost v Praze v roce 1978

³³⁵ BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josefa a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, s. 162-164.

³³⁶ HOLÝ, Miloslav a Antonín MATĚJČEK. *Sto let českého umění 1830-1930: SVU Mánes: 153. výstava listopad-prosinec 1930*. V Praze: SVU Mánes, 1930. s. 64.

³³⁷ Tamtéž, s. 64.

Poté je přijat na Akademii výtvarných umění ve Vídni.³³⁸ Učí se u rakouského medailéra Josefa Tautenhayma, oficiálního medailéra Rakouska. Španiel dozrává, že vídeňská akademie mu mnoho nedala. Profesor se o žáky moc nestaral. Spíše než medailérská škola pomohla dychtivému mladíkovi snad sama Vídeň, její život a její umění, které tehdy pyšně usilovalo o novost, svéráznost a zajímavost. Na vídeňské akademii měl úspěchy školní, a tak získal prostředky, které mu umožnily cestu do Itálie. Procestoval Benátky, Padovu, Bolognu a Florencii. Po cestě se znovu pokouší dostat k Myslbekovi a tentokrát se mu to daří. V prostředí Myslbekovy speciálky se setkává s Janem Štursou, Václavem Antošem (1878- 1938), Jaroslavem Křepčíkem (1880-1959), Ludvíkem Herzlem (1877-1944). Je na místě zmínit, že během vyučování se postupně objevují konflikty mezi Myslbekem a jeho žáky. Naše sochařství se postupně dávalo manifestačně na cestu vzdalující se přísnému skladebnému realismu Myslbekovu. Mistrovi žáci začínají objevovat síly modernismu a s Myslbekem se často dostávají do sporu.³³⁹

„Býti žákem Myslbekovým znamenalo pilné studium, tvrdou práci v ovzduší přísné pracovní disciplíny.“³⁴⁰

Myslbek brzy poznal, jaké má žák nadání v oblasti reliéfu a medailérství. Po neshodách mezi profesorem a žákem Otakar opouští Prahu a jede do Paříže. Nově zařízený ateliér v Praze prodal V. Antošovi a odjíždí na delší dobu za F. T. Šimonem. K Šimonovi a Španielovi se brzy druží mladý astronom dr. M. Štefánik a přechodně i malíř L. Strimpl. V Paříži se Španiel věnuje medailím, plaketám a reliéfům. Z Paříže přivezl závazné poznání antiky, které mu daly Louvre i stará francouzská tradice. Na sto prací z let jeho pařížského pobytu (1904-1912) dokládá stupňující se výtvarné zkušenosti umělce, který zná a který pronikl zákony tohoto druhu umění. Za zmínku stojí portrétní medaile z roku 1905 Jiřího Lobkowicze (**Obr. 37**), kterou uctil oslavence, dožívajícího se 70 let. Medaile hlavně znamenala usmíření mezi Myslbekem a Španielem.

³³⁸ Před přihláškou do Vídne zkouší přijetí u Josefa Václava Myslbeka, ale je napoprvé odmítnut. Podrobněji viz.: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954. s. 40.

³³⁹ Tamtéž, s. 9.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 41.

Obrázek 37 *Medaile Jiřího Lobkowicze. Avers a revers.*

120. Jiří Lobkowicz. Ražená medaile, 1905

121. Revers medaile

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 120 a 121.

Roku 1909 za pobytu v Brně, u příležitosti souborné výstavy, portrétuje dr. Kudelu a jeho paní, prof. J. Šímu a paní Šimovou, slečnu Tošnauerovou. V letech 1910-1911 pokračuje v četných portrétních medailích opíraje se o klasický příklad renesanční medaile. Nejzávažnější podněty pro Španielovu práci vidíme v klasických medailích Antonia Pisana. Bývaly vystavovány ve zvláštním oddělení národní knihovny francouzské (Bibliothèque Nationale). Dodnes znamenají vrchol výraznosti, zestručněné modelace, pádnosti v pochopení charakteru hlavy, vrchol určitostí poměru vypukliny k ploše.³⁴¹

Španiel dělal první medaile³⁴² až v roce 1902 a prokázal už v nich, že v omezeném formátu dovede podat jakýsi výtěžek z mnohosti znaků skládající celek člověka. Rozhlédneme-li se po dnešním světovém umění, stěží v něm najdeme obdobu tohoto mistrovství v pochopení a podání přírody v drobném epigramatickém celku medaile. Český umělec došel v tomto oboru k vrcholnému klidu. Mohl nazřít a výtvarně zhodnotit například hlavu prezidenta Klementa Gottwalda (**Obr. 38**). Vytvořil také medaili J.V. Stalina.^{343,344}

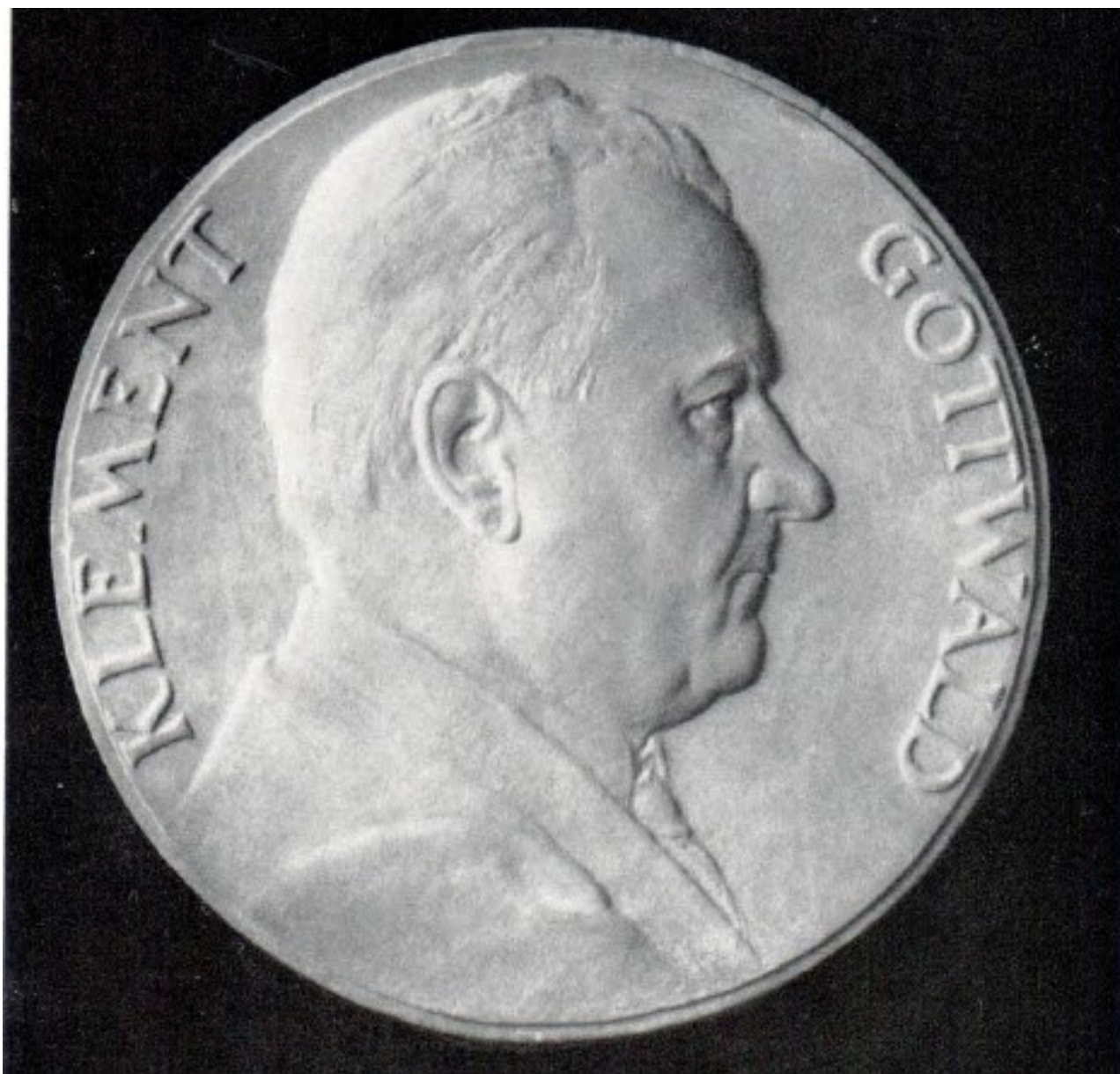
³⁴¹ Po návratu do Čech nachází si ateliér v Bubenči na Letné, přímo proti vchodu do Akademie výtvarných umění.

³⁴² České novodobé medailérství začíná Václavem Seidanem, vycházejícím z klasicismu, zachovávajícím jeho přesnost i reliéfní zdvih, ale rozmnožujícím jeho řád plastickou účinností a životností. Dále na práci navazuje Josef Šejnosta a zasvěcuje medaili celý život.

³⁴³ ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, s. 7-17.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 24.

Obrázek 38 Medaile s portrétem Klementa Gottwalda. Studie portrétu pro stokorunu. Autorem je Otakar Španiel.

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č.284.

Medaile a plakety, jejichž počet se stále rychle množí, jsou věnovány převážně portrétům – dr. Arnošt Dvořák (1913), Věra a Z. Čerychovy, B. Čerych, prof. J. Zubatý, F. X. Šalda, architekt Emil Králík, Mikoláš Aleš (1912), Alois Jirásek (1918) (**Obr. 41**), 50 let Národního divadla (1918), J. A. Komenský (1924), Ernest Denis³⁴⁵, J. E. Purkyně (1935), František Palacký (1935) a další. Vyzdvihnout bychom měli i jeho medaili a rektorský řetěz³⁴⁶ (**Obr. 39**) s medailí pro Univerzitu Karlovu, které vytvořil v roce 1948³⁴⁷ (**Obr. 40**).

Obrázek 39 *Rektorský řetěz s medailí*

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 262.

³⁴⁵ Medaile Ernesta Denise byla ražena u příležitosti odhalení jeho pomníku v Nîmes ve Francii.

³⁴⁶ Rektorský řetěz byl dar Vysokého učení technického univerzity k 600. výročí jejího založení. Medaile je celá ze zlata.

³⁴⁷ ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954.s. 44.

Obrázek 40 *Medaile pro Univerzitu Karlovu. Avers a revers.*

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 262.

Obrázek 41 *Medaile s portrétem Aloise Jiráska. Ražená medaile. 1918*

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č.162.

Ve válečných letech žije Španiel v Novém Městě na Moravě (od roku 1914) s občasnými zájezdy do Prahy, kde si stále ponechává ateliér. Roku 1917³⁴⁸ je jmenován profesorem uměleckoprůmyslové školy, ujímá se školy dekorativního sochařství a setrvává na škole až do roku 1919. Roku 1919 přechází na Akademii výtvarných umění.³⁴⁹ Na akademii se věnoval jedné celé generaci žáků. Španielovými žáky byli například Miloslav Beutler (1897-1964), Jan Tomáš Fischer (1912-1957), Marie Uchytlová (1924-1989), Václav Adolf Kovanič (1911-1999), Vlastislav Housa (1932-2004), Milan Knobloch (1921), Jiří Prádl (1929-1993), Alois Sopr (1913-1993). Španiel ovlivňuje světovou a českou medailérskou tvorbu i prostřednictvím svých žáků. Mezi ty nejlepší řadíme Jana Tomáše Fischera a po jeho smrti pokračoval Václav Adolf Kovanič. V plynulé návaznosti na Španielův realismus vznikala také díla dalších moravských medailérů jako byli např. Karel Otáhal, Miloš Láska, Marie Uchytlová, Petr Bortlík, Miloš Slezák, Vlastislav Housa (zakladatel sportovní medaile), Karel Zeman a další.^{350,351} Otakar Španiel tak vchoval generaci školených medailérů.³⁵²

V roce 1915 byl na pražské akademii založen medailérský ateliér, který postupně vedli Stanislav Sucharda, Jan Štursa a Otakar Španiel. Vedle tvůrců, kteří se na reliéfní a medailérskou tvorbu specializovali (Josef Šejnost), zanechala v tomto oboru výraznou

³⁴⁸ Roku 1917 se také žení s Lídou Rudlovou.

³⁴⁹ J. V. Myslbek, který odchází do penze, navrhl Španiela **primo unico loco** profesorem medailérské školy, zatímco svou vlastní školu odevzdal J. Štursovi, do té doby profesor medailérské školy akademie.

³⁵⁰ OBRDLÍK, Milan. *Portrétní medaile na Moravě od renesance po 2. světovou válku*. 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Alena Křížová, PhD. s. 36.

³⁵¹ Období mezi světovými válkami je specifické zejména pro rozmach litých medailí a plaket. Bylo to zapříčiněno vysokou kvalitou české litiny. V brněnských závodech, jako byl Šmeral, vznikaly nejvýznamnější železné lité medaile a plakety. Lité medaile měly zastoupení i na výstavách v Paříži, Drážďanech a nejvýznamnějšími autory byli Karel Korschann či Emil Hlavica. Celý soubor medailí a plaket těchto autorů byl zastoupen i na Výstavě soudobé kultury v Brně v roce 1928. Období rozmachu litých portrétních medailí a plaket byl přerušeno druhou světovou válkou, avšak doba poválečná dokázala na toto období úspěšně navázat.

³⁵² *Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1988, 3(1). s. 95.

stopu i řada malířů (František Kupka, Emil Filla) a sochařů (Jaroslav Brůha, Jaroslav Horejc, Bedřich Stefan, Vincenc Makovský, Marie Uchytlová).

V roce 1937 bylo Československo jedním ze zakládajících členů mezinárodní organizace medailérů F.I.D.E.M. (Fédération Internationale de la Médaille).

V letech 1937-1939 je Španiel zvolen rektorem Akademie výtvarných umění. Účastní se i nadále pravidelně členských výstav SVU Mánes³⁵³ a reprezentuje československé výtvarné umění na všech výstavách, které nový stát pořádá za hranicemi.³⁵⁴ Nejzávažnějším z úkolů doby první republiky po získání státní samostatnosti bylo vytváření kovových peněz. Španiel vyšel v roce 1929 jako vítěz.³⁵⁵

Význam Otakara Španiela je hlavně v reliéfu a v podobizně. Když hovoříme o jeho práci, mluvíme o realismu v portrétním umění. Rozšiřoval hranice naší české tvorby, vytvářel národní kultuře nové typy, představy a tvary. Otvíral našemu výtvarnictví nové výhledy v oboru celkem pomíjeném. Budoval přitom novou dobrou českou tradici reliéfu na základě toho, co poznal v cizině, i toho, v čem nám rozmnožil domácí formy. Pokračuje tam, kde přestal J. V. Myslbek, pracuje v odvětví, které jeho učitel nezpracoval, vede mladé umělce výukou i příkladem. Tak pomáhá sjednocovat tvorbu se společností – především v reliéfu, medaili a podobizně. Protože základem tvorby mu byla

³⁵³ Spolek výtvarných umělců Mánes

³⁵⁴ Během druhé světové války byl se svou ženou zatčen. Pro účast svého syna Ivana v zahraničním odboji. Byl vězněn po tři léta v koncentračním táboře. Nejprve v Malých Svatobořicích, později v Kounicových kolejích v Brně. Zde kreslí z paměti Suka, Smetanu, Mánesa. Po válce se dovídají, že syn Ivan, nadaný student lékařství, první dobrovolník čs. armády ve Francii, který prodělal celé tažení napříč Afrikou od Point Noir přes rovník do Maroka, padl koncem listopadu 1944 v blízkosti Rýna.

ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, s. 45-47.

³⁵⁵ Za celý život se Otakar Španiel zúčastnil mnoha soutěží, z nichž jednou z nejdůležitějších je účast v soutěži na hlavní dveře katedrály sv. Víta. Na této zakázce spolupracuje s V. H. Brunnerem. Šlo o 16 vysokých reliéfů, o 2 velké reliéfy čelní pro prostřední dveře, o 2 plastické mříže stejné velikosti jako předešlé, o 16 malých poprsí (stavitelů a stavebníků chrámu) a modely plastických lišt, dřevních rukojetí a ozdobných růžic. Reliéfy samy obsahují na sto figur. Podrobněji viz.: Tamtéž, s. 15.

příroda, podal i závažný příspěvek ke vzniku nového slohu, jenž bude zjevovat a vyjadřovat obsah naší doby. Jeho dílo má tak význam společenský i výtvarný, národní i světový.³⁵⁶

8.2.2 Česká portrétní medaile po druhé světové válce

Mezičlánkem mezi zakladatelskou generací Španielovou a mezi autory, kteří se začali uplatňovat po druhé světové válce, byl Miloslav Beutler (1897-1964) – jeden z prvních Španielových žáků na Akademii výtvarného umění. Pokračoval v realistických tradicích. Stejně tak Španielův žák Jan Tomáš Fischer. Tvůrčí Španielovu metodu zastávala i Marie Uchytlová (1924-1989) nebo Václav Adolf Kovanič (1911-1999). Dalšími medailéry, kteří se uplatnili v této době, byli Oldřich Tlustoš (1935), Ludvík Vašina (1936-2007) nebo Miroslava Nová (1935).

Jednostranně orientované české medailérství se začalo viditelněji diferencovat teprve ke konci padesátých a na začátku šedesátých let 20. století. Tehdy se k samostatné a odlišné tvorbě přihlašovali poslední absolventi Španielovy medailérské školy. Z jejich iniciativy byla v Praze uspořádána ke konci roku 1958 výstava *Česká soudobá medaile a plaketa*,^{357,358,359} nejde mi to oddělit čárkou která vedla k hlubšímu zamyšlení nad současným stavem a vývojem českého medailérského umění.³⁶⁰

Od počátku 60. let 20. století se medailérství uvolňuje z vymezených hranic. Objevuje se několik směrů a každý medailér si hledá svoje téma.³⁶¹

a) vliv sochařského rukopisu (například Milan Knobloch, Jiří Prádler, Vladislav Housa)

b) kubizující tendence (Alois Sopr)

³⁵⁶ Tamtéž, s. 27.

³⁵⁷ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 05.2003, 58 (1). sv. 1 s. 23.

³⁵⁸ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 9.1992, 47(5-6). sv. 5-6 s. 143.

³⁵⁹ PROCHÁZKA, Václav a Zdeněk MATYÁSKO. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon, 1984. s. 5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:33850180-ccca-11e2-a958-005056825209>

³⁶⁰ HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], s. 49-51.

³⁶¹ *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha: Academia. sv. 1 s. 499. ISBN 80-200-1209-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:51b68860-b31c-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>

- c) prvky dekorativismu (Josef Hvozdenský)
- d) inspirace básnickým uměním (Ladislav Kolář)
- e) imaginativní umění (František Štorka)
- f) klasická čistota medaile (například Karel Zeman)³⁶²
- g) použití břidlice (Jiří Seifert)³⁶³

Viditelné změny přináší po druhé světové válce až do své předčasné smrti v roce 1957 Jan Tomáš Fischer. V této kapitole si blíže představíme jeho osobnost a medailérskou práci. Jan Tomáš Fischer se jako jeden z prvních vrací v portrétních studiích členů rodiny a přátel k lité pamětní medaili a plaketě, v níž se projevuje jeho talent k tvarovému zestručnění a stavebné věcnosti objemů, prozrazujících v povrchové modelaci rasantnost Fischerova³⁶⁴ sochařského rukopisu.

Jan Tomáš Fischer – Bronzový premiant

Jan Tomáš Fischer, Španielův žák,³⁶⁵ (1912-1957) se narodil ve Znojmě.³⁶⁶ Roku 1937 přijíždí do Prahy. Venkovský mladík nemá pozvánku ke zkouškám na akademii, a tak ho vrátný nechce pustit dovnitř. Přelézá plot a náhodou se setká v budově s profesorem Španielem. Profesor přikázal, aby se v příštím roce řádně přihlásil ke zkouškám a jestliže bude přijat, ať vstoupí do jeho ateliéru. To se mu podařilo. Stává

³⁶² Dále viz kapitola **Umělecké, politické a kulturní tendence 19. a 20. století**

³⁶³ HLAVÁČKOVÁ, Jitka a Marie KRATOCHVÍLOVÁ, ed. *Sochař Jiří Seifert*. s. 25, Praha: Arthouse Hejtmánek galerie a aukční dům, 2019. ISBN 978-80-907493-0-6.

³⁶⁴ V krátké době za sebou vytvořil několik ražených pamětních medailí, které dokládají jeho individuální styllost. Úspornou a přesnou formu určují zde i samotné předlohy: kovová konstrukce historického bleskosvodu Prokopa Divíše a kresebná osnova románských fresek z kaple sv. Kateřiny ve Znojmě podnítily u Fischera zájem o abstrahující stylizaci skutečnosti, jejíchž prvků využil k působivé plastické syntéze.

³⁶⁵ FISCHER, Jan Tomáš. *Jan Tomáš Fischer: 25.XI.1912-7.III.1957: keramické reliéfy s malbou pod glazurou*: stálá expozice medailérského díla v Domě umění Jihomoravského muzea. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1992. s. 7.

³⁶⁶ Tamtéž, s.6.

se nejen Španielovým žákem, ale později i věrným přítelem.³⁶⁷ Během studií pochopil s jistotou zákony medailérské práce. Ze Španielova výkladu mladý sochař poznal, že v drobném jednostranném nebo dvoustranném kovovém kotouči lze vytvořit miniaturní plastické dílo, vzešlé z vloh básnické invence i racionální kázně, filozofování i prožitkové emfaze, kreslířské subtilnosti i ryzího sochařství, intimního ladění i monumentálního rozmachu, že fantazii medailéra je otevřeno drama, alegorie, historická událost, hieroglyf tváře, krajina, život, jedinec i společnost.

*„Naučil mě obdivu k renesanční medaili a reliéfu, pedagogicky promyšleným výkladem jejich krásy a zákonitosti, vyjadřující vysoké kvality mistrovství v ovládání plastického projevu“, děkoval Jan Tomáš Fischer.*³⁶⁸

Dílo sochaře a medailéra J. T. Fischera je neobyčejné. Dosáhl znamenitých hodnot zejména v oboru drobné reliéfní plastiky. Kultivoval své schopnosti sochařského citění a práce důkladným studiem vývoje medaile, především renesanční. Píle a nadšení se pak odráželo v dílech věnovaných jednak kulturní historii rodného Znojma nebo portrétům významných osobností a přátel. Jeho práce vzbudila obdiv jak u nás, tak v zahraničí.³⁶⁹

Příklady portrétní medaile:

Medaile *Kristinky Dubské*, litá medaile, bronz, průměr: 95 mm, 1942 – portrét dětského půvabu a křehkosti, v modelaci, která těží bohatou světelnost z kontrastu jasných tvarů a náčrtkovitě oživené plochy – vidíme plastický talent a citlivost ke kovu

Medaile *Prokop Diviš*, ražená medaile, bronz, průměr: 70 mm, 1948

Medaile *Georgius Procházka*, ražená medaile, bronz, průměr: 70 mm, 1949

Medaile *In memoriam Otakara Španiela*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1954-1955 (**Obr. 45**)

Medaile *Alexandr Sergejevič Puškin*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956 (**Obr. 42,43**)

³⁶⁷ Otakar Španiel je svědkem, když Fischer uzavírá šťastné manželství.

³⁶⁸ HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha : Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, s. 8.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 5-15.

Medaile *Wolfgang Amadeus Mozart*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956 (Obr. 44 a, b)

Obrázek 42 *Medaile Alexandr Sergejevič Puškin*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956

Obrázek 43 *Medaile Alexandr Sergejevič Puškin, rub, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956*

Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 22.

Obrázek 44 *Medaile Wolfgang Amadeus Mozart, avers a revers ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956*

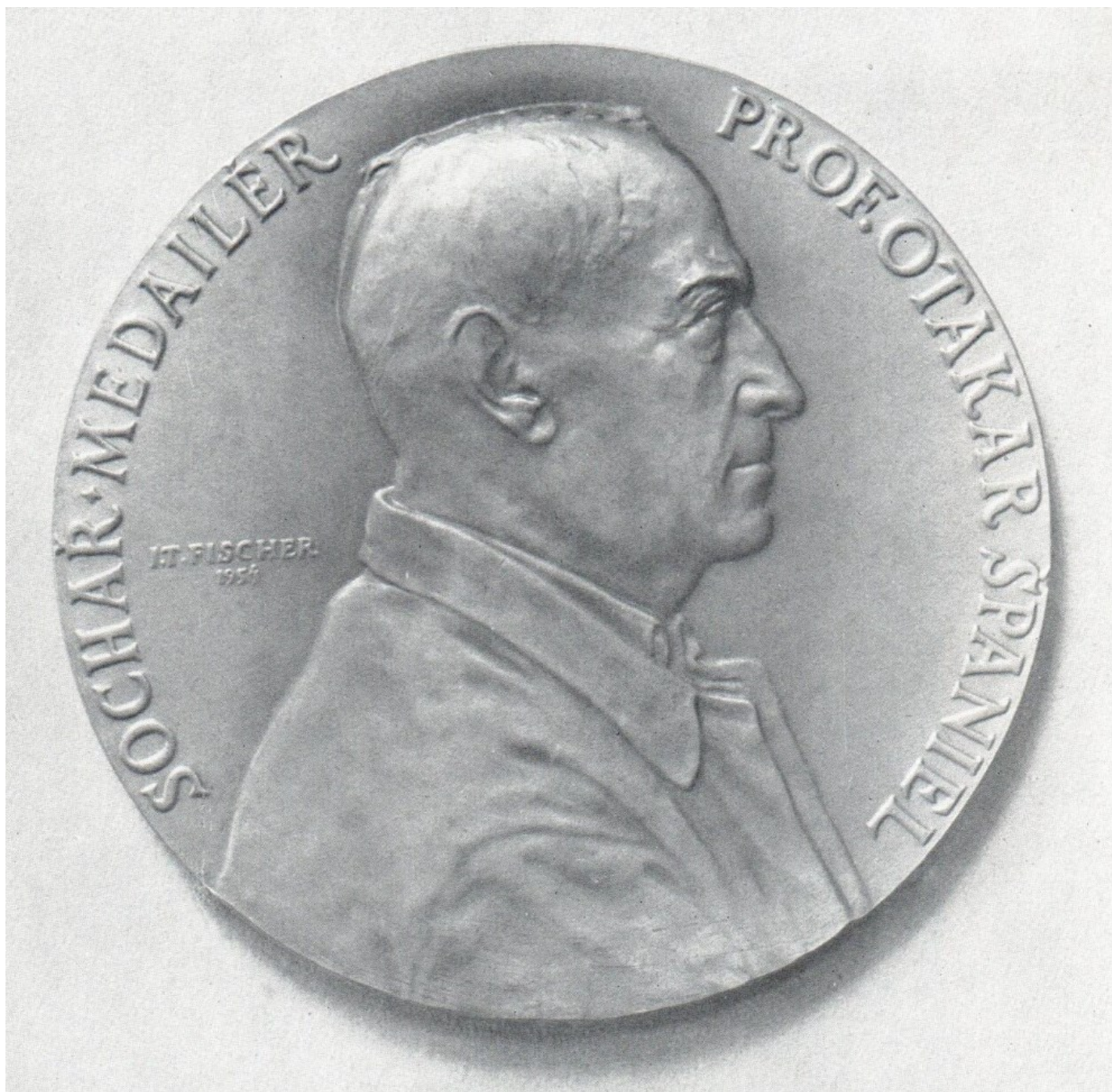
44 a

Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 24 a č. 25.

Obrázek 45 *Medaile In memoriam Otakara Španiela, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1954-1955*

Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 28.

Obrázek 46 *Portrétní medaile ve 20. století. Podobizna Franze Kafky, 1965. Autorem medaile je Jiří Prádler (narozen 24.4. 1929)*

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 701.

9 Česká portrétní medaile v současnosti

Mezi medailéry s osobitou tvorbou řadíme na přelomu 20. a 21. století především umělce jako Jiří Dostál³⁷⁰ (1945), Vojtěch Dostál (1980), Jan Hásek (1969), Jan Lukáš (1944), Vladislav Mašata³⁷¹ (1948), Zdeněk Josef Preclík³⁷² (1949), Jan Smrž (1943), Jaroslav Veselák (1940), Christopher Vinz (1957) nebo Vladimír Oppl (1953). K předním autorům ražených medailí patří Zbyněk Fojtů (1963), Petr Horák (1966), Jiří Věneček (1940), Lenka Nebeská (1984), Josef Oplištil (1979), Martin Dašek (1981), Michal Vitanovský (1946), Zbyněk Fojtů (1963) nebo Luboš Charvát (1954).

Klasická podoba medaile postavená na realistickém základě, užití symbolů a ovládnutí specifík tohoto uměleckého řemesla byla pěstována po celé 20. století osobnostmi, které vyšly z ateliéru Otakara Španiela. V průběhu druhé poloviny tohoto století pak do tradičních záměrů vstupovaly nové tendence, týkající se právě formotvorných inovací a rozvolňující jejich původní určení změněnou či jinou „fyzickou“ podobou. Na přelomu 20. a 21. století se část medailérské tvorby ještě nápadněji osvobozuje. Umělci používají nové materiály a techniky. Používají jiný materiál než kov (například hlinu, ocel, břidlici, keramiku, alabastr, mramor, terakotu, umělý kámen, sklo³⁷³ či křišťál (**Obr. 48**)). Používají i jiné

³⁷⁰ Jiří Dostál studoval sklářskou školu v Železném Brodě a VŠUP v Praze. Nejprve byl návrhářem skleněné bižuterie. Stal se ředitelem (1990-1992) Uměleckoprůmyslové školy v Jablonci nad Nisou. Je spolupracovníkem České mincovny. Jeho tvorba je charakteristická tím, že se inspiroje italskými renesančními umělci. Klade důraz na dokonalou modelaci a detail. Podrobněji viz.: MALÝ, Zbyšek a Alena MALÁ. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1998. sv. 2. s. 85. ISBN 80-86171-00-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:28c757e0-f8c7-11e3-97df-5ef3fc9bb22f>

³⁷¹ Vladislav Mašata je známý tím, že do svých medailí a plaket používá nezvyklé výtvarné prvky jako jsou například barevné skleněné korálky nebo elektronické součástky. Experimentoval se sklem tak, že vytvořil několik skleněných plaket s černým podkladem, kde zkoumal zasahování jednoho materiálu do druhého – pevného, a přitom křehkého skla. Podrobněji viz.: *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 3.2002, 57(1). s. 26.

³⁷² Zdeněk Josef Preclík má velmi osobitý styl. Má rád předimenzované tvary. Z forem a z výrazů tváří můžeme vidět určitou umanutost a ironickou krutost.

³⁷³ Na první pohled se může zdát, že použití skla v medailérství je novou věcí, ale není tomu tak. Sklo se začalo v českém medailérství využívat před více jak 40 lety. V té době to byl výjimečný počín. Jedním z prvních

techniky než ražbu a lití do pískových forem. Zajímavě působí a nové jsou také kombinace materiálů. Vkládají jiné materiály či přímo drobné předměty z kovů jakési koláže a asambláže, které souvisí s postmodernou i obnoveným zájmem o pop art. Tyto tendence se projevují i v ostatních výtvarných oborech. Například Jan Smrž kombinuje kov, sklo a křišťál. Miroslav Kovařík se zaměřuje na jantar, kamínky a barevné sklo.³⁷⁴

Ve společnosti v dnešní době rezonuje otázka, jestli nové typy medailí ještě do medailérské tvorby patří. Je ale asi pravda, že některá kritéria na tvorbu medaile by měla být stanovena. Například na poslední výstavě to bylo kritérium průměru medaile do 300 mm.³⁷⁵

Základy moderního pojetí české medaile položil Jiří Hrcuba (1928-2013), příslušník generace, jejíž někteří zástupci výrazně zasáhli do medailérské tvorby po roce 1960. Jiří Hrcuba je světoznámý rytec, brusič a řezač skla.³⁷⁶ Vyzkoušel úspěšně nosnost tohoto materiálu i pro medailérství. Hrcubovou doménou jsou portréty osobností (**Obr. 47**).

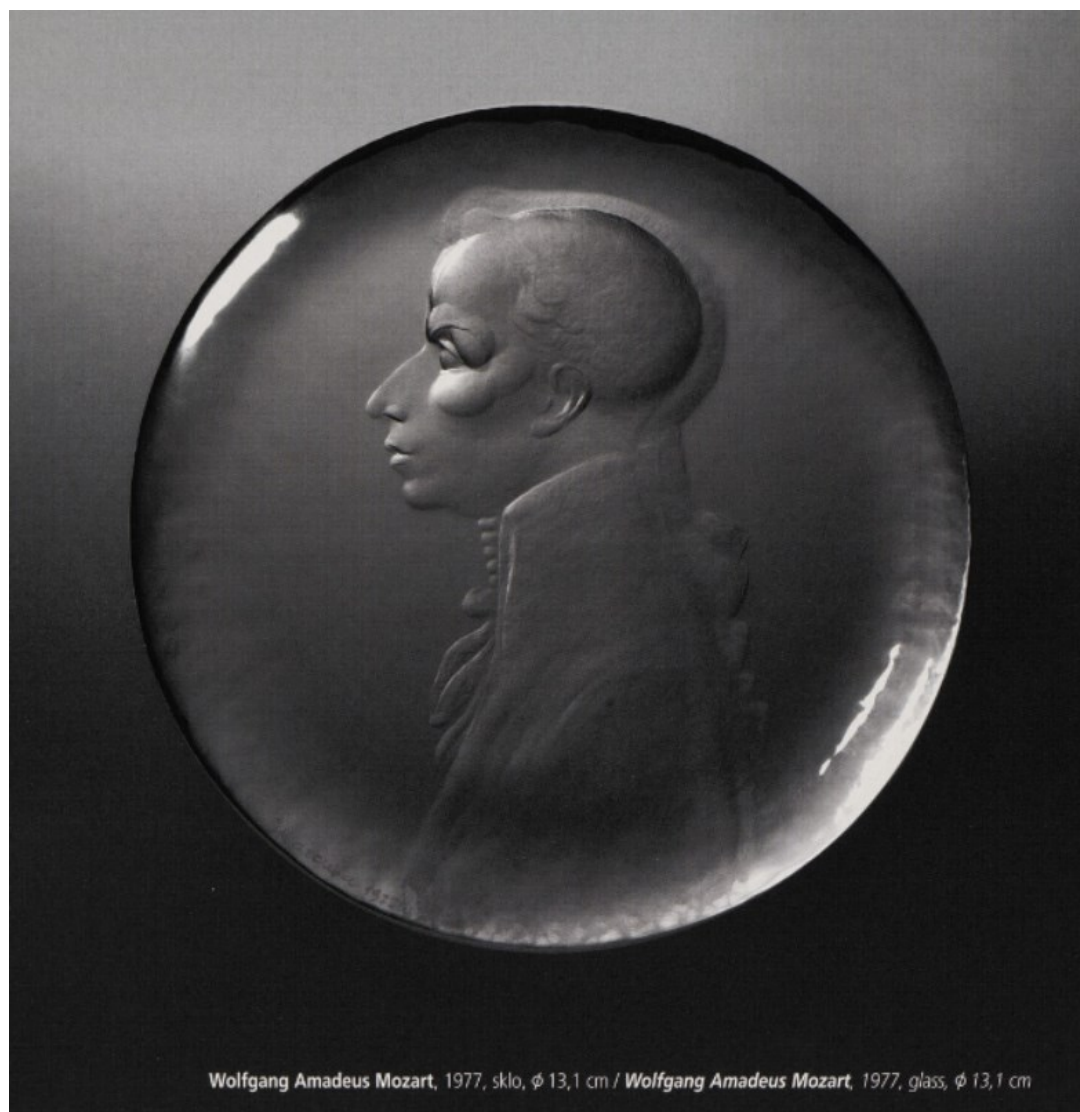
umělců, který začal používat sklo, byl Jiří Hrcuba. Vytvářel broušené a ryté medaile a jejich odlitky do kovu. Podrobněji viz.: *Současné české medailérské umění 1997-2007*, Boublíková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008, s. 7.

³⁷⁴ Miroslav Kovařík odlévá své práce ve vlastní slévárně. Je autorem řady ražených medailí a několika insignií pro starosty měst a obcí. Pravidelně se účastní mezinárodních výstav F.I.D.E.M. Podrobněji viz.: Dostupné také z: <http://www.medailekovarik.wz.cz/>

³⁷⁵ BOUBLÍKOVÁ JAHNOVÁ, Juliana. *Současné české medailérské umění 1997-2007: rozmanitost materiálů, technik, forem a významů* / Juliana Boublíková Jahnová, Věra Němečková. Praha: Národní muzeum, 2008. 21 s., Příl. brož. ISBN:978-80-7036-226-6, s. 7.

³⁷⁶ HARCUBA, Jiří a Jindřich CHATRŇÝ. *Jiří Hrcuba: sklář a sochař = glass maker and sculptor*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 6.

Obrázek 47 *Medaile Wolfgang Amadeus Mozart. Autorem medaile je Jiří Hrcuba.*

Zdroj: HARCUBA, Jiří a Jindřich CHATRŇÝ. *Jiří Hrcuba: sklář a sochař = glass maker and sculptor*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 55.

Dnes je medailérství ryze uměleckou záležitostí. Dnešní medailérskou tvorbu můžeme rozdělit na dvě sféry zájmu:

1) reprezentativní tvorba

2) volná tvorba – ve volné tvorbě můžeme narazit na nepřeborné množství námětů a významů, a není jen prací, která má uchovat památku na osobu, událost či instituci.

Tematika má v dnešní době široké rozpětí. Pamětní medaile, pamětní mince, mince a také sportovní a firemní medaile jsou nositeli oficiální společenské úlohy a jejich témata jsou předem přesně zadána.

Obrázek 48 *Stříbrná mince Crystal Coin – Anděl strážný "Betlémské světlo". Autorem medaile je Irena Hradecká. Medaile je vytvořena pomocí provedení proof.*

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/stibrna-mince-crystal-coin---andel-strazny--betlemske-svetlo--proof-1668-13606-d/>

Příklad současné medaile s použitím křišťálu. Jedná se o unikátní stříbrnou medaili s českým křišťálem „Crystal Coin“. Je výsledkem spojení tradičních jabloneckých řemesel – medailérství České mincovny a sklárství společnosti Preciosa. Oblíbeným motivem těchto dárkových mincí se stal anděl strážný.³⁷⁷ Můžeme zde vidět úplně jiné pojetí medailérské tvorby, než kterou jsme doposud pozorovali. Chybí propracovaný reliéf medaile. Vidíme jednoduché linie. Vidíme umělecky bezcenné dílo, určené spíše pro komerční účely.

³⁷⁷ Česká mincovna. *Stříbrná mince Crystal Coin: Anděl strážný "Betlémské světlo" proof* [online]. In: [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/stibrna-mince-crystal-coin---andel-strazny--betlemske-svetlo--proof-1668-13606-d/>

Mladou nastupující generaci medailérů reprezentuje Asamat Baltaev (1991). Školou, která vychovává novou generaci a kterou absolvoval i Asamat Baltaev, je Vyšší odborná škola v Jablonci nad Nisou. Zde si může uchazeč vybrat obor RAŽENÁ MEDAILE A MINCE. Vyšší odborná škola připravuje absolventy pro náročnou praktickou činnost při výrobě mincí a medailí, podpořenou vyspělým výtvarným myšlením a orientací v mincovnictví a medailérské tvorbě. VOŠ cílevědomým pěstováním vztahu k mincovní a medailérské disciplíně buduje specializovaný mezistupeň mezi SOŠ a VŠ, a vytváří tak předpoklad zabývat se touto disciplínou na VŠUP³⁷⁸, AVU³⁷⁹ a zasáhnout tak kvalifikovaně do mincovní a medailérské tvorby.³⁸⁰

Asamat Baltaev

Je považován za jednoho z nejtalentovanějších medailérů mladé generace. Ve svých třidvaceti letech už má za sebou řadu realizací (**Obr. 49**) včetně mincí pro Českou národní banku.³⁸¹ Asamat Baltaev pochází z Čuvašské (Suvarské) republiky, která je součástí Ruské federace. Do České republiky přijel studovat na popud svého otce, významného rytce, který kdysi pobýval v Turnově a v Praze. Asamat nejprve vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou a Vyšší odbornou školu v Turnově, potom absolvoval Vyšší odbornou školu v Jablonci nad Nisou. V Turnově se věnoval ryctví, v Jablonci už se specializoval přímo na medaili. Jeho první realizací byla medaile Hrad Rabí³⁸² (realizace u České mincovny), prvním dílem pro Pražskou mincovnu a.s. byla sada medailonů *Svoboda, Rovnost, Bratrství*. Asamat Baltaev se zajímá o práce významných českých výtvarníků, k nimž patří zejména jeho učitelé z Trutnova a Jablonce nad Nisou. Ve

³⁷⁸ Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

³⁷⁹ Akademie výtvarných umění

³⁸⁰ SUPŠ a VOŠ Jablonec nad Nisou: Zaměření [online]. [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://supsavos.cz/zamereni/vos-razena-medaile-a-mince/>

³⁸¹ Česká národní banka: Bankovky a mince. Česká národní banka: Stříbrné mince [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/numizmatika/stribrne-mince/>

³⁸² *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 2018, 73(3-4). s. 195.

velké účtě pak má dílo a odkaz legendárního Jiřího Harcuby, s nímž měl možnost se potkávat.³⁸³

Obrázek 49 Zlatá půluncová medaile Karel Gott – Fenomén. Zpracování proof. Autorem medaile je Asamat Baltaev, Dis. Průměr medaile je 28 mm. Emisní náklad: 200 ks. Česká mincovna

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott---fenomen-proof-456-11771-d/>

³⁸³ *Pražská mincovna: Baltaev Asamat* [online]. 2021 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: https://www.zlate-mince.cz/asamat_baltaev.htm

Nejvýznamnější roli ve výrobě medailí v dnešní době hrají dvě společnosti, které neustále razí a vydávají nové medaile. Jedná se o Českou mincovnu a Pražskou mincovnu a.s. Mezi soukromé firmy můžeme jmenovat rodinnou firmu Národní numismatická epopej (NNE), která si své postavení buduje přes 10 let.

Je důležité si v této souvislosti připomenout historii a postavení České mincovny pro medailérskou a mincovní tvorbu. Významná je pro Českou mincovnu Česká národní banka (ČNB). Bez licence razit mince by Česká mincovna v Jablonci nad Nisou nebyla tak vyhlášená. Během Československé republiky se mince razily v Kremnici ve Státní mincovně. V roce 1991 bylo jasné, že v případě rozdělení státu bude pro nově vzniklou Českou republiku třeba zajistit výrobu mincí a medailí jinde. V roce 1992 začala Česká národní banka (ČNB) pracovat na podobě nových bankovek a mincí budoucí České republiky. Zároveň hledala i prostory. V říjnu 1992 banka vypsala poptávku po ražbě českých oběžných mincí. Na tuto poptávku reagovalo 21 mincoven. Ražba mincí v Jablonci nad Nisou byla nápadem dlouholetého pedagoga a ředitele zdejší Střední uměleckoprůmyslové školy (a později i Vyšší odborné školy) Jiřího Dostála. Jeho vizi pak v podniku *Bižuterie* realizoval zejména Jan Vízek (1946), pozdější obchodní ředitel mincovny. V lednu 1992 proběhly prestižní soutěže na výtvarné návrhy nových československých mincí s nominálními hodnotami 10, 20 a 50 haléřů, které měly být v následujícím roce vydány do oběhu. Použití těchto návrhů pro české mince si vyžádalo přepracování lícních stran a někteří autoři upravili i strany rubové. Autory byli Jiří Prádler (10 h), Vladimír Oppl (50 h) a Jaroslav Bejvl (20 h). Další české mince vypracovali Jarmila Truhlíková-Spěváková (2 Kč), Jiří Harcuba (5 Kč), Ladislav Kozák (10 a 50 Kč) nebo Vladimír Oppl (20 Kč). Provoz České mincovny byl zahájen 1. července 1993. V současné době jsou v peněžním oběhu České republiky téměř 2 miliardy kusů oběžných mincí. I s již neplatnými a úředně zničenými mincemi jich Česká mincovna od roku 1993 do současnosti vyrobila přes 3 miliardy kusů. Současně vyrazila téměř 2,5 milionu kusů stříbrných mincí a přes 400 tisíc kusů mincí zlatých.³⁸⁴

³⁸⁴ VÍZEK, Jan. *Jak se dělá mincovna*. Jablonec nad Nisou: Česká mincovna, a.s. 2018, s. 7.

Podrobněji viz.: MORAVEC, Jaroslav. Česká mincovna: *Historie* [online]. In: . Praha, 2018 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/historie-2282/>

9.1 Medailérský unikát s portrétem Karla Gotta, současná tvorba a její umělci

Pro praktickou část této diplomové práce byla vybrána problematika spojená s hledáním vhodných námětů a celková cesta a realizace medailí Karla Gotta (1939-2019).

Jsme si vědomi toho, že se jedná o vrchol klasického komerčního uměleckého portrétu. Ale v tom je právě hluboký význam komerčního umění. Umožňuje financovat i umělecké nekomerční medailérské projekty, jejichž umělecké zhodnocení lze do budoucna těžko odhadovat. A současně takový projekt umožní podpořit rozvoj nových talentů. Zároveň pomáhá podporovat povědomí o medailérství a numismatice nejširší veřejnosti. Dovoluji si tvrdit, že bez komerčního umění se umění obecně ocitá v krizi a úpadku, což je příklad dnešní doby, kdy se část umělecké sféry ocitá na okraji společenského dění.

Proč byla vybrána zrovna tato osobnost? V České republice není jiné osobnosti, která byla vyobrazena celkem na 5 portrétních medailích před rokem 1990. Osobnost, jejíž portréty byly realizovány ještě za jejího života. Poslední projekt České mincovny vyobrazuje Karla Gotta ve 3 životních etapách: v mladém věku, ve středním věku a ve stáří, a to je jedinečné. To, že byl známý už v mladém věku, bylo dáno jeho výjimečností. Postupně budou v této kapitole představeny všechny realizace.

První realizace byla vytvořena ve společnosti Národní numismatická epopej. První medaile Karla Gotta vyšla v roce 2011. Celkem existuje ve 3 velikostech, a to i ve zlatě a stříbře. Zlaté medaile existují ve 2 provedeních - 25 mm³⁸⁵ a 40 mm.³⁸⁶ Stříbrná medaile

³⁸⁵ Dnes 28.10. 2020 za 20 000 Kč. Váha: 7,15 g. Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-25mm/>

³⁸⁶ Dnes 28.10. 2020 za 85 000 Kč. Váha: 32 g. Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-40mm/>

má průměr 40 mm.³⁸⁷ Medaile je součástí NNE (Národní numismatická epopej) kolekce II. *Za svou pravdou stát*.³⁸⁸ Autorem rytiny se stal Luboš Charvát (**Obr. 50 a, b**).

Obrázek 50 Zlatá medaile Karel Gott z kolekce Za svou pravdou stát. Avers a revers. Autorem medaile je Luboš Charvát.

50 a

³⁸⁷ Dnes 28.10. 2020 za 2950 Kč. Váha: 26 g. Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://www.nne.cz/karel-gott-stribrna-medaile-40mm/>

³⁸⁸ *Kolekce II. Za svou pravdou stát* s názvem *Patroni, panovníci, romantici, pěvci*. Karel Gott byl zařazen mezi české osobnosti jako: Kníže Václav, kněžna Ludmila, Jan Lucemburský, Eliška Přemyslovna, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová a Ema Destinnová.

Podrobněji viz.: *Národní numismatická epopej: Za svou pravdou stát – zlaté a stříbrné pamětní medaile* [online]. 2016 [cit. 2020-12-19]. Dostupné z: <https://www.nne.cz/za-svou-pravdou-stat-zlate-a-stribrne-pametni-medaile/>

Zdroj: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-25mm/>

Luboš Charvát se narodil v roce 1954 v Plzni. Je to známý český medailér. Absolvoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Turnově, kde studoval obor plastické a plošné rytí kovů.³⁸⁹ Tam docházel v letech 1969 až 1973. Už následujícího roku nastoupil jako rytec do národního podniku *Bižuterie* v Jablonci nad Nisou.³⁹⁰

Jako autor je zapojen do dlouhodobého programu Pražské mincovny a.s. *Kalendárium*, jehož součástí jsou jeho návrhy medailí *Jungfrauoch – Nejvyšší železniční stanice v Evropě*, *Londýnská podzemní dráha*, *František Fajtl*, *Henry Ford* nebo *Sergej Vladimirovič Iljušin*. Právě technicky zaměřené motivy jsou mu blízké. Pro Českou národní

³⁸⁹ HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 176.

³⁹⁰ NOVÁK, Emil. *Naši prezidenti na mincích, medailích a plaketách: 1918, 1993, 2008*. Štíty: Veduta ve spolupráci s Českou numismatickou společností, pobočka Nymburk-Poděbrady, a Národním muzeem v Praze, 2008. s. 463.

banku Luboš Charvát dosud realizoval pět pamětních mincí: *Papírna Velké Losiny* (2006), *Vypuštění první umělé družice země* (2007), *Ševčinský důl Příbram-Březové Hory* (2007), *Řetězový most ve Stádlci* (2008), *Mikoláš Aleš* (revers, 2002). Od roku 1992 pracuje na Střední uměleckoprůmyslové škole v Jablonci nad Nisou³⁹¹ jako odborný pedagog pro obor rytí kovů.³⁹²

Stal se dvorním medailérem společnosti Národní numismatická epopej. Veškeré realizace vytvářel právě on. Zde vytváří medaile s portréty českých i zahraničních historických osobností. Má na kontě kolem 40 medailí s podobiznami českých králů, umělců, politiků, spisovatelů či vojevůdců. Medaile jsou často spojovány do kolekcí – nejčastěji po třech až 4 kusech. Výjimečně se objevuje i osm medailí v jedné kolekci. Tématem není jen česká historie. V posledních letech Národní numismatická epopej tvořila velký projekt s názvem „*Největší rytíři křížových výprav*.“ Objevily se tam osobnosti jako Richard Lví Srdce, Ludvík IX. Svatý, Friedrich I. Barbarossa, Friedrich II. Štaufský, Bohemund Hrozný z Tarentu, Raimund IV. z Toulouse a další.

³⁹¹ Na Uměleckoprůmyslové škole v Jablonci nad Nisou se poprvé začalo vyučovat 1. května 1880. Patří mezi nejstarší školy tohoto typu v českých zemích. Výuka byla především zaměřena na ozdobný průmysl. Ten se velmi rozvíjel v poslední třetině 19. století. Jablonec nad Nisou se stal jedním z nejbohatších měst rakousko-uherské monarchie. Škola byla zaměřena tak, aby se absolventi mohli uplatnit především v bižuterním průmyslu. Velký start zbrzdila druhá světová válka, po níž musela většina českých Němců Jablonec nad Nisou opustit. Především výborní odborní pedagogové dokázali prestiž školy udržet i po válce. Bohužel velkou pohromou se pro jabloneckou školu stal komunistický puč v roce 1948. Během čistek byl odstraněn tehdejší ředitel Josef Durych. Postupně byla výuka ukončena a škola zlikvidována. Škola budovaná sedmdesát let byla během roku zničena. Od poloviny 50. let začala budova opět sloužit a vznikla zde škola strojírenská. Roku 1991 se Uměleckoprůmyslová škola v Jablonci opět osamostatnila. S nástupem akademického sochaře Jiřího Dostála sem přicházejí výborní umělci. Mezi ně řadíme například Luboše Charváta. Výtvarné předměty zde začali učit Jitka Jelínková nebo Petr Horák. V roce 1995 byla ve škole odhalena pamětní deska absolventa školy Otakara Španiela. Podrobněji viz.: *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 04.2001, 55(5-6). s. 165-167.

³⁹² *Pražská mincovna: Charvát Luboš* [online]. 2021 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: https://www.prazskamincovna.cz/charvat_lubos_en.htm

Další medaile Karla Gotta byla vytvořena k jeho pětasedmdesátinám (**Obr. 51, 52**) v roce 2014. Emitentem je Česká mincovna.³⁹³ Během tvorby této medaile došlo ke spolupráci dvou předních českých medailérů. Autorem aversu je Jaroslav Bejvl. Autorem reversu je Petr Horák.³⁹⁴ Na obrázku (**Obr. 52 a, b**) je vyobrazena medaile ve zlatě. Ryzost 999,9/1000. Medaile váží 15,56 g. Průměr medaile je 28 mm.

Tato medaile byla vyrobena v několika mutacích.³⁹⁵

Ve zlatě: uncová a půluncová varianta – anglická, ruská a německá verze

Ve stříbře: 37 mm – anglická, ruská a německá verze

Probíhala i veřejná dražba, která se týkala nejvzácnějšího exempláře z celé řady věnované Karlu Gottovi. Jednalo se o kilogramovou medaili z ryzího zlata o průměru 85 mm, která byla vložena do luxusní dřevěné etuže s vygravírovaným Mistrovým podpisem. Těchto medailí vyrazila Česká mincovna pouhých pět kusů.

³⁹³ *Magazín Práva*. Praha: Borgis, 04.01.2014, 2014(1). sv. 1 s. 10. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f8b298e2-41d7-41b5-b815-af63c2b8776f>

³⁹⁴ U děl Petra Horáka si můžeme všimnout stylizovaného charakteristického výrazu. Hlavním polem působnosti jsou pro něj sportovci – tedy sportovní medaile všeho druhu. Zaměřuje se na ražené pamětní mince a sportovní pamětní medaile, v nichž pohyb zachycuje až futuristicky. Podrobněji viz.: *Současné české medailéřské umění 1997-2007*, Boubliková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008, str. 10sklo

³⁹⁵ Česká mincovna: Karel Gott zazáří ve zlatě, mincovna mu vyrazí medaile k narozeninám. *Česká mincovna: Tisková zpráva* [online]. 2013, 30.10.2013 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: https://ceskamincovna.cz/tiskove-zpravy-341/karel-gott-zazari-ve-zlate--mincovna-mu-vyrazi-medaile-k-narozeninam_888/?page=1

Obrázek 51 Sádrový odlitek medaile Karla Gotta. Medaile k pětasedmdesátinám, 2014.

Zdroj:https://www.tyden.cz/rubriky/to-je-parada-karel-gott-zazari-na-zlatych-a-stibrných-medailich_287313.html?showTab=diskutovane

Obrázek 52 Zlatá medaile Karel Gott. Avers a revers. Autoři medaile jsou Petr Horák a Jaroslav Bejvl.

52 a

Zdroj:https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott-proof-401-4571d/?gclid=Cj0KCQiA5bz-BRD-ARIsABjT4ng1JjjOnS27lagvXn1W-gS9V6ink0mYyb_DVuXAKLeSIE_czhyLnYaAkxqEALw_wcB

Jaroslav Bejvl

Jaroslav Bejvl (1941-2016) je rodák ze západních Čech. Od roku 1962 pracoval v severních Čechách, kde byl vedoucím vývojového střediska koncernového podniku Lustry v Kamenickém Šenově. Byl designérem a návrhářem lustrů. Byl součástí akcí, kde se tvořily lustry pro zahraniční klientelu – většinou se jednalo o vládní a společenské budovy. Například se jednalo o parlament v Teheránu, Carský palác v Moskvě, Velkou mešitu v Abú Dhabí nebo významné hotely v Japonsku nebo Mashadu.³⁹⁶ Medailérství bylo zprvu jeho velkým koníčkem. Je autorem klasických pamětních ražeb ovládajících pravidla transformace uměleckých předloh různého druhu do nízkého mincovního reliéfu. První výtvarnou soutěž na návrh české pamětní mince vyhrál již v roce 1985. Z posledních vítězných návrhů jmenujme minci *Zlatá bula sicilská*, kterou Česká národní banka³⁹⁷ vydala v roce 2012 jako první zlatou uncovou minci po více jak patnáctileté pauze.³⁹⁸

Petr Horák

Dalším významným medailérem v současnosti je Petr Horák (1966). Své odborné vzdělání ukončil na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Je odborným pedagogem jablonecké Vyšší odborné školy, která vychovává nové medailéry. Pravidelně se účastní soutěží České národní banky na návrhy nových pamětních mincí.³⁹⁹ Je mu blízká především sportovní tematika. Například realizoval žeton, který je součástí oběžných mincí s motivem ledního hokeje, vydaný v roce 2004. Na první straně obalu je útočník Jaromír Jágr.

³⁹⁶ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 08.2000, 55(2). sv. 2 s. 54.

³⁹⁷ Česká národní banka každoročně vypisuje prestižní soutěže na umělecké návrhy. V současné době mohou medailéři z celé České republiky posílat své koncepty na *Pamětní stříbrnou minci 500 Kč. s barevnými prvky „Motocykl JAWA 250“*. Podrobněji viz.: Česká národní banka: Aktuálně vyhlášené podmínky k soutěžím na umělecké návrhy. *Česká národní banka* [online]. 18.3.2021 [cit. 2021-03-23]. Podrobněji viz.: Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/numizmatika/podminky-k-soutezim/>

³⁹⁸ *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 10.2012, 67(4). s. 169.

³⁹⁹ PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚRSKÝ. *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. Praha: Libri, 2006. s. 86.

Na žetonu jsou postavy našich hokejistů.⁴⁰⁰ Dále můžeme uvést pamětní medaili k založení *Českého hokejového svazu* vydanou v roce 2008. Je autorem všestranným, to dokazuje jeho pestrá tvorba pro Českou mincovnu, která čítá více jak padesát realizovaných návrhů.

9.2 Zpěvák, malíř, fenomén

Poslední sada medailí, které doteď s motivem Karla Gotta vznikly, mapují jeho život. Na medailích je vyobrazen ve třech životních etapách (**Obr. 55**). Emitentem se stala opět Česká mincovna ve spolupráci se společností Národní numismatická epopej. Autoři medailí byli Asamat Baltaev, Mária Filová a Petr Horák (**Obr. 53**). Asamat Baltaev vytvořil Karla Gotta jako fenoména, tj. ve stáří. (**Obr. 49, 55 e, f**). Karel Gott je zde vyobrazen s kloboukem a vzadu můžeme pozorovat náznak hvězdy. Hvězdu si můžeme vyložit jako zpěváckou hvězdu populární hudby. Zároveň se umělec inspiroval symbolikou Hollywoodského chodníku slávy. Mária Filová vytvořila druhý typ medaile, tedy Karla Gotta jako malíře. Posledním umělcem, který se zasloužil o umělecký skvost, je Petr Horák. Ten vytvořil Karla Gotta jako zpěváka (**Obr. 55 a, b**). Předlohou mu byla myšlenka ankety Zlatý slavík. Motiv zlatého slavíka se objevuje i na medaili. Vlevo vidíme malého zlatého slavíka. Unikátní na celé kolekci tří medailí je, že reversy nejsou stejné. Každá medaile je unikátní i její zadní stranou. Například u medaile „zpěvák“ byla hlavní motivem písnička *Lady Carneval*, složená pro festival populárních písní v Rio de Janeiru v roce 1968. Písnička se tenkrát umístila na 9. místě z celého světa.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ *Merkur revue: odborný časopis pro filatelii, numismatiku a notafilii*. Brno: Merkur-revue, 29.06.2017, 22(3). s. 3. ISSN 1211-3077. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:20e72df0-7ade-11e8-ad64-005056825209>

⁴⁰¹ *Melodie: časopis, který hraje*. Praha: Orbis, 1968, 6(12). s. 354. ISSN 0025-8997. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e2ba8750-2f4a-11e7-a38c-005056827e51>

„Lady Carneval byla jako šlehnutí kouzelným proutkem. Najednou to všechno šlo... Já si to sám neumím vysvětlit. Prostě se povede písnička, zabere a je z toho šance, kterou buď využijete, nebo promarníte...“⁴⁰²

Karel Svoboda (1938-2007)⁴⁰³

Obrázek 53 Autoři medailí společně s Karlem Gottom. Asamat Baltaev (na obrázku vlevo), Mária Filová a Petr Horák (na obrázku vpravo).

Zdroj:https://www.benatska.cz/wpcontent/uploads/2019/06/181205_%C4%8CM_KarelGott_ra%C5%BEba_v%C3%BDb%C4%9Br-11.jpg

⁴⁰² *Mladý svět: týdeník*. Praha: Mladá fronta, 10.11.1970, 12(45). s. 12. ISSN 0323-2042. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d3bf4720-72b6-11e4-9d98-005056825209>

⁴⁰³ Text písně Lady Carneval napsal hudební skladatel Karel Svoboda (1938-2007).

Obrázek 54 Kresebné studie medailí Karla Gotta. Karel Gott jako malíř a fenomén. Aversy medailí.

Zdroj: https://www.mince-numismatika.cz/index.php?controller=product&path=89&product_id=2447

Obrázek 55 Zlaté a stříbrné medaile z kolekce Karel Gott – zpěvák, malíř, fenomén.

55 a Zpěvák

55 b

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-cislovana-medaile-karel-gott---zpevak-proof-456-11778-d/>

55 c *Malíř*

55 d

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/stibrna-uncova-cislovana-medaile-karel-gott---malir-proof-456-11772-d/>

55 e Fenomén

55 f

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott---fenomen-proof-456-11771-d/>

Mária Filová

Poslední autorkou medaile Karla Gotta je Mária Filová. Narodila se v roce 1981 v Žiaru nad Hronom, Na Slovensku studovala obor rytectví. Později se dostala do Čech, kde pracovala jako rytec v malé firmě na ocelotisk. V Jablonci nad Nisou vystudovala obor Ražená medaile a mince. Jako absolventskou práci vytvořila Mária Filová sadu devíti medailí s názvem *Platidla na území Čech*, která představuje průřez historií mincovnictví od 10. století po aktuální platidlo s nominální hodnotou 1 Kč. Spolupracovala s Českou mincovnou a také s Českou národní bankou.^{404,405}

Mária Filová vytvořila medaili Karla Gotta ve středních letech, tedy Karla Gotta jako malíře (**Obr. 55 c, d**). Na medaili můžeme vidět náznak malířské palety.

⁴⁰⁴ Česká mincovna: Mária Filová, *Dis.: Medailéři* [online]. 2017 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: https://ceskamincovna.cz/medaileri-461/maria-filova--dis_1751/

⁴⁰⁵ OPLÍŠTIL, Josef. Nová medailéřská krev absolventky jablonecké medailéřské školy. *Mince a bankovky* č. 4/2017 [online]. 17.3. 2017, (4), 1 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://www.zlate-mince.cz/mince-bankovky/novamedailerskakrev-absolventky-jablonecke-medailerske-skoly-0000543>

Obrázek 56 Mária Filová při práci.

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/sk/rytci-2049/>

V této kapitole jsme si představili současnou medailérskou tvorbu. Zaměřili jsme se na všechny medaile Karla Gotta. Zároveň jsme si uvedli i jejich autory a jejich význam v současném medailérství. Jednalo se o Jaroslava Bejvlu a Petra Horáka. Z nastupující mladé generace jsme do této kapitoly zařadili Asamata Baltaeva a Márii Filovou.

Musíme zde konstatovat, že všechny realizace pamětních medailí Karla Gotta jsou zdařilé a hlavně od roku 2011 vidíme značný vývoj jak technologický, tak umělecký. V roce 2011 vznikla medaile, která byla jednodušší a méně propracovaná. Z hlediska vývoje musíme vyzdvihnout medaili Karla Gotta k „*pětasedmdesátinám*“ a medaili Karel Gott „*fenomén*“. Z našeho hlediska jde o nejzdařilejší díla. U medaile k jeho narozeninám musíme ocenit portrétní přesné linie a detaily. Autorovi se zde podařilo vdechnout do medaile život jeho přirozeným úsměvem. Medaile působí čistě, klidně, bez zbytečných detailů v pozadí a vše zde je potrženo jeho uměleckým podpisem. U medaile „*fenomén*“

je to naopak klobouk. Motiv klobouku podtrhuje s noblesou jeho stáří. Výrazně se tak liší od všech jeho medailí. Výborným nápadem pak je i náznak hvězdy v pozadí, která symbolizuje, že Karel Gott byl zpěvácká hvězda populární hudby. Všechny tři medaile v kolekci „Zpěvák, malíř, fenomén“ pak spojuje na aversu medaile vždy právě jen jeden atribut. V mládí je to symbol vinylové desky, ve středních letech je to malířská paleta a ve stáří hvězda.

„Velmi si cením a dovedu uznat práci výtvarníků, kteří navrhli tyto mince a moji podobu. Jsou to mistři svého uměleckého řemesla.“

Karel Gott⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ Česká mincovna, 2019, *Karel Gott v České mincovně*, In: YouTube video[online]. 1:41-2:06. [2017-03-12]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=WjJP_cBAc48

Závěr

Na začátku psaní diplomové práce byl vymezen cíl zkoumat české portrétní pamětní medaile minulosti a současnosti. Než jsme se zaměřili na samotné medaile, zajímaly nás drahé kovy, ze kterých medaile vznikají, tj. zlato a stříbro. Zlato je s člověkem spojeno už od doby 4 000 let př. n.l. Na začátku lidé používali kovy jako ozdobné a darovací předměty. Postupně se zlato a stříbro staly prostředkem směny a obchodu. V období starověku jsme se zaměřili na Egyptskou říši, Mezopotámii, Egejskou oblast a Řecko, Středomoří a Římskou říši. V každé době záleželo primárně na množství důlních zásob, schopnosti těžít zlato a na jednotlivých panovnících, jak se zlatem nakládali. Zlatnictví ve všech zmíněných lokalitách bylo na velmi vysoké úrovni. Zlatnictví starověkého Řecka a Říma položilo základy oboru pro celou Evropu. Evropským národem zlatníků byli především Etruskové a ti inspirovali další části Evropy. Zlato bylo vždy symbolem bohatství a síly. Zlato se hromadilo u těch nejvyšších vrstev. Bylo součástí hrobek a chrámů. V Římské říši došlo k vrcholu zlatého bohatství a zlatnictví. Římské ženy nosily veškeré zlato na sobě. Dokonce během římské republiky existoval zákon proti nošení zlatých ozdob. Vyjmenovali jsme si ty největší zlaté a stříbrné nálezy starověku a jejich objevitele (například známá Tutanchamonova hrobka, rakev krále Šešonka nebo hrobka v Uru). Středověk a novověk byly především ve znamení svatých válek a zámořských objevů. Evropa snila o velkém bohatství, a tak se lidé vydávali na nebezpečné cesty, kde chtěli ukořistit co nejvíce zlata a stříbra. Cílem bylo naplnit evropské královské pokladny a svoje truhly. Moderní doba a současnost ukázaly, že zlato je stále důležitou komoditou. V kapitole *Moderní doba a současnost* jsme se zaměřili především na vývoj ceny zlata v minulosti a dnes. Faktory, které ovlivňují cenu zlata, jsou poptávka po něm, kurz amerického dolaru (cena zlata na londýnské burze je v dolarech), strach z inflace a výše úrokových sazeb (výši úrokových sazeb určují centrální banky států – nejvýznamnější je americká centrální banka FED). Přestože cena zlata od roku 2009 a hlavně v posledních dvou letech dynamicky stoupá, zlato a stříbro stále platí za nejjistější uchovatele hodnot – „klidný investiční přístav“.

U stříbra je důležité zmínit, že naleziště převážně korespondují s nálezy zlata, které jsme uvedli v úvodních kapitolách. Proto jsme zde zmínili hlavně české země, které byly v době

středověku velkým centrem těžby a zpracování stříbra. Ať už to byla vyhlášená Kutná Hora nebo Krušnohorská oblast s centrem Jáchymov.

Postupně se diplomová práce zabývá pomocnou vědou historickou - numismatikou. Numismatika zkoumá platební prostředky, nejčastěji mince, tj. kovové peníze. Překvapila nás dosud nevyjasněná definice. Záleží na jednotlivém sběrateli, co do numismatiky řadí a co ne. Záleží na sféře jeho zájmu. Nejčastěji se numismatici zaměřují na mince. Ale někteří sem zařazují i tvarově, materiálně a výrobně podobné předměty. Právě pro nás i důležité medaile. K této definici se přikláníme i my. Proces vzniku mincí a medailí je stejný. Medailérství zde má své místo. Je to specifická disciplína, která má velmi blízko k sochařskému, zlatnickému a stříbrnickému umění. Definovali jsme si, co je to medaile a jak taková medaile vzniká. S tím byl spojen technologický a historický vývoj medailérství v českých zemích. Velký důraz byl kladen na renesanční pamětní medaili, protože právě v tomto období se u nás vytváří medailérská a portrétní tvorba. Tento specifický obor zajímá i široké obyvatelstvo, například zásluhou morových tolarů. V 16. století jsou objevena bohatá ložiska stříbra v Krušnohoří. V té době existovalo v českých zemích několik center (například Kutná Hora, Praha, České Budějovice), kde se medailérství rozvíjelo po vzoru německých zemí. Důležité postavení měla především jáchymovská mincovna hrabat Šliků a tamější ložiska stříbra. Krušnohorská portrétní medailérská práce se inspirovala v německých oblastech. Jsou jmenováni významní renesanční a barokní medailéři a jsou představeny jejich medaile. Například Hieronymus Magdeburger, Hans Daucher nebo Wolf Milicz. V období tzv. manýrismu je to především Antonio Abondio (1538-1591), který působil na dvoře Rudolfa II. Právě s renesancí se vrací obliba v uměleckém portrétu a není tomu jinak ani u medailí. Vznikají renesanční a barokní medailérské sbírky a jednotlivci sbírají vzácné mince z dob minulých, především z antiky. Vznik klasicistní české medaile z přelomu 18. a 19. století je spojen se jmény Antona Guillemarda (1745-1812) a Františka Stuckharta (1781-1857). To je období, kdy se česká medaile inspiruje vídeňskou ryteckou školou a francouzskou ryteckou školou. Centrem habsburské monarchie byla Vídeň a zde vzniká škola, kde se vyučují nejlepší rytci a ti pak cestují po monarchii a tvoří i v Praze. Zde jsme vybrali především medaile s podobiznou Marie Terezie. Významnými medailéry na habsburském dvoře byli Antonio Maria de Gennaro (1679-1744), Mathäus Donner (1704-1756) a Anton Wiedemann (1724-1792). Během Rakouska-Uherska je hlavním

zakladatelem české nové medaile Václav Jan Seidan. Učil se právě na vídeňském dvoře. Je předchůdcem moderní současné medaile. Na něj pak navazovali umělci 19. a 20. století. Významný zvrat a zájem o medaili přichází na přelomu 19. a 20. století s osobností Josefa Václava Myslbeka (český sochař a představitel monumentálního realismu), který přináší do medaile nový pohled a jeho reliéf se nedrží německého klasicistního strnulého modelu. Můžeme říct, že medailérství je v té chvíli pod křídly sochařského umění. S ním přichází i nový umělecký a kulturní fenomén – secese. Secesní pojetí medaile inspirovalo významného českého medailéra Stanislava Suchardu. Ten přejímá jiný umělecký pohled a práci s portrétem od Josefa Václava Myslbeka. Například neukončené linie a básnické inspirace. Josef Václav Myslbek vychovává celou generaci úspěšných medailérů a sochařů. Mezi nejvýznamnějšího žáka řadíme Otakara Španiela. Je považován za zakladatele moderní portrétní medaile. I on vychovává celou generaci výborných medailérů. Mezi ně patří například Miloslav Beutler (1897-1964), Jan Tomáš Fischer (1912-1957), Marie Uchytlová (1924-1989), Václav Adolf Kovanič (1911-1999), Vlastislav Housa (1932-2004), Milan Knobloch (1921), Jiří Prádler (1929-1993) nebo Alois Sopr (1913-1993). Otakar Španiel ovlivňuje českou i světovou medailérskou tvorbu. Poslední generace Španielovy medailérské školy se výrazně diferencuje a mění pohled na medaili. Změny přicházejí ke konci padesátých a na začátku šedesátých let 20. století. Medailéři reagují na umělecké tendence jako kubismus, dekorativismus, imaginativní umění a zařazují i jiné materiály, například sklo nebo břidlici. Změny v materiálu také zaznamenáváme na přelomu 20. a 21. století. Medailéři používají například ocel, keramiku, mramor, umělý kámen či křišťál. Současně nemizí klasická čistota medaile z dob klasicismu či renesance. Jejím hlavním představitelem je Karel Zeman.

Co se týká české portrétní medaile v současnosti, vybrali jsme si pro svou praktickou část osobnost Karla Gotta a všechny jeho medailérské realizace. I když se jedná o klasický komerční portrétní produkt, myslíme si, že zde má své místo. Jedná se o současnou tvorbu. Medaile s motivem Karla Gotta se objevují na veřejnosti a probouzejí v lidech zájem o medailérské portrétní umění. U každé medaile jsme blíže charakterizovali jejího autora. Zvítězily kresebné studie Luboše Charvát, Petra Horáka a Jaroslava Bejvla. Z mladé nastupující generace pak Márie Filové a Asamata Baltaeva.

Medaile měla od začátku u nás široké poslání. Z hlediska uměleckého to byla hlavně doba za vlády Rudolfa II., kdy vznikají domácí numismatické sbírky. Novodobý boom medaile přichází rovněž na přelomu 19. a 20. století zásluhou sochařského umění. Poslední vlna zájmu o medailérství přichází po sametové revoluci. Významným centrem současné medailérské tvorby je jablonecká Česká mincovna, která úzce spolupracuje s Českou národní bankou. Obě instituce každoročně vyhlašují soutěže pro umělce z celé České republiky, aby mohli vytvořit jedinečný umělecký skvost. Potvrzením medailérské a investiční kvality je puncovní značka. Ukazuje, že medaile je opravdu vyrobena ze zlata a stříbra. Její hodnota tak časem narůstá. Technologický pokrok a současné stroje nám dávají možnost zrealizovat vše, co medailér a umělec nakreslí – fantazii se meze nekladou.

V současné době koronavirové pandemie je kultura obecně, a tedy i umělecké řemeslo, v ohrožení. Záleží jen na nás, abychom dále podporovali medailérské a sochařské umění. Podporovat současné umělce znamená udržet svébytnou kulturní kontinuitu našeho národa a dostávat numismatiku a pamětní medaile do většího povědomí. Výhodou pamětní medaile je spojení investičního a uměleckého potenciálu, což je určitým garantem stálosti tohoto uměleckého oboru. Vždyť právě medaile je investiční umělecký artefakt, v němž se odráží naše historie, slavné události a osobnosti, které je třeba si neustále připomínat.

Seznam použitých informačních zdrojů

Bibliografie:

Almanach Akademie výtvarných umění v Praze, vydaný k stodvacátému pátému výročí založení ústavu 1926: [sborník ... vydaný péčí Akademie výtvarných umění ...]. V Praze: Akademie výtvarných umění, 1926.

Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:940bee20-c3df-11e3-93a3-005056825209>

BALÍK, Stanislav. *Jílové u Prahy: historie a současnost. Jílové u Prahy: Okresní muzeum Praha-západ*, 1987. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d757a290-bc14-11e4-ba2b-5ef3fc9bb22f>

BÁKULA BUDGE, Cecilia, Stříbro z Peru (2001-2002: Praha, Česko). *Stříbro z Peru: 2000 let umělecké výroby: 30.11.2001-31.1.2002*, Císařská konírna Pražského hradu. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. ISBN 80-86161-55-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2cc79d10-3779-11e8-b38f-5ef3fc9bb22f>

BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josef a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny.

BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana. *Počátky medailérství v Čechách. (Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků)*. Boublíková-Jahnová, Juliana. In: Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003,)

BOUBLÍKOVÁ-JAHNOVÁ, Juliana. *Současné české medailérské umění 1997-2007: rozmanitost materiálů, technik, forem a významů* / Juliana Boublíková Jahnová, Věra Němečková. Praha: Národní muzeum, 2008. Příl. brož. ISBN:978-80-7036-226-6

BOUZEK, Jan. *Etruskové: jiní než všechny ostatní národy*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0516-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ef749970-b733-11e6-bf7b-005056825209>

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4f232be0-523b-11e3-9ea2-5ef3fc9ae867>

BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří*. 1díl. Praha: Arista Books, 2015

BURIAN, Jan a Pavel OLIVA. *Civilizace starověkého Středomoří*. Praha: Svoboda, 1984. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:57867770-b725-11e3-87a3-001018b5eb5c>

BRUCKNER, Karl. *Zlatý faraón*. Praha: SNDK, 1966. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:09219210-3dca-11e3-ae53-5ef3fc9ae867>

Čechy. sv. Díl 4 s. 139-140. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:53e59a20-9312-11e7-a9a4-005056827e51>

ČERMÁK, Kliment. *Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*. sv. Díl 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:84d0fde0-9cdb-11e8-83a5-5ef3fc9ae867>

Česko-moravská kronika. sv. Kniha čtvrtá Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7dffda0d-5a9b-4059-86ce-8000de9e507c>

ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě*. Brno: Moravské zemské

muzeum, 2012. s. 7. ISBN 978-80-7028-392-9. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ae85a041-2caf-11e5-b57a-005056825209>

DOSTÁLOVÁ, Bohuslava a Regionální muzeum (Jílové u Prahy, Česko). *Sto let muzea v Jílovém u Prahy: 1891-1991*. Praha : Pro Regionální muzeum v Jílovém u Prahy vydalo Studio 3P, 1991. ISBN 80-900992-0-3. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:249fcdf0-8fea-11e6-baa5-005056827e51>

DVOŘÁKOVÁ, Zora a Josef Václav MYSLBEK. *Josef Václav Myslbek: umělec a člověk uprostřed doby*. Praha: Melantrich, 1979. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4a954690-a1e0-11e3-8e84-005056827e51>

FIALA, Eduard. *Stručný přehled českého mincovnictví*. Praha: Čsl. numismat. společ., 1923. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:689d5f60-ed41-11e6-8d33-005056825209>

FISCHER, Jan Tomáš. *Jan Tomáš Fischer: 25.XI.1912-7.III.1957: keramické relífy s malbou pod glazurou: stálá expozice medailérského díla v Domě umění Jihomoravského muzea*. Znojmo: Jihomoravské muzeum, 1992. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6eb63b09450a3225485d2494d4e2136d>

FISCHEROVÁ, Květa, Antonín HARTMAN, Ignác ŠAFÁR a Vincenzo ARANGIO-RUIZ. *Antický Řím*. Bratislava: Tatran, 1967. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:dcfa1930-3edd-11e4-bc3a-005056827e51>

FRÖHLICH, Roland a Ondřej BASTL. *Dva tisíce let dějin církve*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-964-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c8084520-c415-11e4-9ade-005056825209>

FUČÍKOVÁ, Eliška. *Rudolf II. a Praha: císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy: katalog vystavených exponátů: [Praha 30. května - 7. září 1997]*. Praha: Správa Pražského hradu, 1997. ISBN 80-902051-7-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:17ead020-c643-11e3-b110-005056827e51>

GRANT, Michael a Alena JINDROVÁ. *Dějiny antického Říma*. Praha: BB/art, 2010. ISBN 978-80-7381-769-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:33858ad0-6eb3-11e6-90a5-005056825209>

HAIMANN, Petr et al. *Karel Zeman: medaile*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 1998. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c2363422-60c6-11e3-a16a-0050569d679d>

HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-324-0. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:86b8e720-d4fc-11e5-b8d0-001018b5eb5c>

HARCUBA, Jiří a Jindřich CHATRŇÝ. *Jiří Harcuba: sklář a sochař = glass maker and sculptor*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. ISBN 978-80-86549-36-1. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4e8e2d00-8e82-11e3-aa9f-5ef3fc9ae867>

HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960

HÉRODOTOS. *The Histories*, with an English translation by A. D. Godley. Cambridge. Harvard University Press. 1920. Hdt.1.94 Dostupné také z: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Hdt.%201.94&lang=original>

- HÉRODOTOS, Jaroslav ŠONKA a Bořivoj BORECKÝ. *Dějiny*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1192-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:37751c40-ed3c-11e4-a794-5ef3fc9bb22f>
- Historický ústav AV ČR, *Biografický slovník českých zemí 20*, Praha 2017, s. 806-807
- HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002.s. 411 ISBN 80-7319-004-4.
- HLAVÁČKOVÁ, Jitka a Marie KRATOCHVÍLOVÁ, ed. *Sochař Jiří Seifert*. Praha: Arthouse Hejtmánek galerie a aukční dům, 2019. ISBN 978-80-907493-0-6.
- HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969]
- HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-006-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:748f46c0-cc25-49c2-a4f2-49929bffa4e1d>
- HOLÝ, Miloslav a Antonín MATĚJČEK. *Sto let českého umění 1830-1930: SVU Mánes: 153. výstava listopad-prosinec 1930*. V Praze: SVU Mánes, 1930. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:75767440-dbf3-11e3-85ae-001018b5eb5c>
- CHÂTELET, Albert. *Světové dějiny umění: malířství, sochařství, architektura, užité umění*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. ISBN 80-7181-936-0.
- CHLÍBEC, Jan, Tomáš ČERNUŠÁK a Ústav dějin umění (Akademie věd ČR). *Savonarola a Florencie: jeho působení a estetické názory*. Praha: Artefactum, 2008. ISBN 978-80-86890-17-3. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:6ed1ef63-d834-4bf7-b76f-f413840fa648>
- KATZ, Viktor. *Alessandro Abondio: studie o jeho medailérské činnosti v Praze se zvláštním zřetelem na jeho vrstevníky Paula van Vianen a Jana des Vos*. V Praze: nákl. vl., 1928. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a63ffa9-721e-4e61-b5a8-69144c4bd5a7>
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., V SPN vyd. 2., rozš. a dopl. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5
- KNOBLOCH, Milan. *Milan Knobloch: medaile, mince, plastiky*. Praha: Nadace Lyry Pragensis, 1998. ISBN 80-7059-072-6. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7ba8d610-b1dd-11e6-8c54-5ef3fc9ae867>
- KOVALEV, Sergej Ivanovič a V. N. D'JAKOV. *Dějiny starověku*. Praha: NPL, 1963. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7d2b4380-0a22-11e3-a616-5ef3fc9bb22f>
- KRUMMHOLZ, Martin. *Stanislav Sucharda 1866-1916: Katalog k výstavě Stanislav Sucharda 1866-1916* [online]. Město Nová Paka: Městské muzeum Nová Paka, 2006 [cit. 2021-03-18]. ISBN 80-902808-8-9. Dostupné z: https://www.stanislav-sucharda.cz/sites/default/files/katalog_PAKA_2006.pdf
- KRUMHOLZ, Martin. *Stanislav Sucharda (1866-1916): Tvůrčí proces*. Praha: Nadace Muzeum Stanislava Suchardy, 2019. ISBN 978-80-270-6996-5
- KUTHAN, Jiří, Univerzita Karlova a Univerzita Karlova. *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců, Díl první: Král a šlechta*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou UK ve vydavatelství Togga, 2010. ISBN 978-80-7308-313-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:14533700-dcd9-11e5-ac59-005056825209>

LEBROVÁ, Ing. Dobromila. *Josef Václav Myslbek, český sochař - 160. výročí narození*: Publicistika - Co je psáno... [online]. 20.06. 2008n. 1. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2008060067>

LUDVÍK, Marcel a Jiří ČÍŽEK. *Dolní Posázaví*. Praha: Olympia, 1980. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4cf2769a792dbd6e9bb0af55b0db91f5>

LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1

MALÝ, Zbyšek a Alena MALÁ. *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-*. Ostrava: Výtvarné centrum Chagall, 1998. sv. 2. ISBN 80-86171-00-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:28c757e0-f8c7-11e3-97df-5ef3fc9bb22f>

MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*. Praha: SNKLHU. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:89bea8e0-4bf2-11e4-aded-005056827e51>

MAŠEK, Michal, Zdeněk PETRÁŇ a Michal LUTOVSKÝ, ed. *Příběhy starých mincí*. Praha: Česká numismatická společnost, 2019.

MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:20cb6839-1e71-1a30-ac49-cdad2f42089b>

MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.

MORÁVEK, Petr. *Zlaté doteky pěti kontinentů: zlato, příroda a lidé v příbězích geologa*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1744-2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d33f4ed0-6575-11e7-89ee-5ef3fc9ae86>

MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 2003. ISBN 80-85970-47-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:6620d3c0-c527-11e2-9592-5ef3fc9bb22f>

MRÁZ, Bohumír, Marie ČERNÁ a Václav RYTINA. *Dějiny výtvarné kultury*. Praha: Idea servis, 1995. ISBN 80-85970-01-5. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:feb522e0-a768-11e6-adc9-5ef3fc9ae867>

VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. V Praze: Melantrich, 1936. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c820d3b0-97b8-11e6-bfc2-001018b5eb5c>

NEMEŠKAL, Lubomír. *Jáchymovská mincovna v první polovině 16. století (1519/20-1561) - význam ražby tolaru*. 208 stran, 4 přílohy. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Katalog výstavní sbírky medailí*. Praha: Národní muzeum, 1963. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:39cdaff0-7f19-11e6-ad48-005056825209>

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1975. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:61a71bb0-a474-11e3-bb86-005056825209>

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Základy numismatiky*. Praha: Academia, 1986. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:435cd020-35e0-11e4-a8ab-001018b5eb5c>

NOVÁK, Emil. *Naši prezidenti na mincích, medailích a plakétách: 1918, 1993, 2008*. Štíty: Veduta ve spolupráci s Českou numismatickou společností, pobočka Nymburk-Poděbrady, a Národním muzeem v Praze, 2008. ISBN 978-80-86438-26-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4b0aa010-b372-11e6-bf7b-005056825209>

PEKÁREK. *Lidé a Peníze*. Praha: Česká národní banka. ISBN 9788087225080

PETRIE, W. M. Flinders (William Matthew Flinders). *Umění a řemesla starého Egypta*. V Praze: Jan Laichter, 1914. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e01b20a1-4230-934d-b415-798d1e9dd8f8>

PETRIE, W. M. Flinders (William Matthew Flinders). *Umění a řemesla starého Egypta*. V Praze: Jan Laichter, 1914. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4ac6a638-21e1-e59e-8bdb-2e04cfb995fe>

PIJOÁN, José. *Dějiny umění*. Praha: Odeon, 1982. sv. 2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:bef0b5d0-9309-11e7-a9a4-005056827e51>

PIJOÁN, José a Lenka BYDŽOVSKÁ. *Dějiny umění*. V Praze: Knižní klub, 1999. ISBN 80-7176-764-6. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7a8002b0-88a1-11e5-bf6c-005056825209>

PLESKOTOVÁ, Petra a GIL, Ivo. *Zlato!* Praha: Albatros, 1983. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:05a60fb0-0e92-11e3-9439-005056825209>

PLINIUS SECUNDUS, Gaius a František NĚMEČEK. *Kapitoly o přírodě*. Praha: Svoboda, 1974. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4336f090-ce5a-11e4-b880-005056825209>

POKORNÝ, Martin. *Dobývání surovin z nitra země, z povrchu a z vody*. (Národní knihtiskárna I.L. Kober). Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:707a5970-87a5-401e-9982-4a2bafa54b74>

PROCHÁZKA, Václav a Zdeněk MATYÁSKO. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon, 1984. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:60f87160-ceed-11e2-b081-5ef3fc9ae867>

PULEC, Vladivoj. *Československá státní vyznamenání, státní čestná uznání a ceny*. Praha: SNTL, 1980. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b6e2e8f17578229fc9d4c14d3707869c>

REVENDA, Zbyněk. *Peníze a zlato*. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-214-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a5777de0-46eb-11e7-9277-005056825209>

SLAVÍK, Bedřich, Podkrkonošské Muzeum (Nová Paka) a Nová Paka (Česko). *U Suchardů: příspěvek k poznání doby, rodu, života a díla Vojty Suchardy*. Hradec Králové: Kruh, 1973. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:00dd3bb0-895e-11e8-ad64-005056825209>

SOPR, Alois a Václav PROCHÁZKA. *Alois Sopr*: Souborná výstava sochařského díla: Katalog výstavy, Praha červen - červenec 1986, Plzeň říjen - prosinec 1986. Praha: Národní galerie, 1986. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:186f7510-8d4e-11e3-8031-001018b5eb5c>

Současné české medailérské umění 1997-2007, Boublíková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008

STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-85983-90-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4f232be0-523b-11e3-9ea2-5ef3fc9ae867>

- STRUŽ, Jan a Bohumil STUDÝNKA. *Zlato: od magie až po finanční spekulace*. Praha: Mladá fronta, 1985. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d7b92a10-386b-11e4-a8ab-001018b5eb5c>
- SUCHARDA, Stanislav a Karel Boromejský MÁDL. *Stanislav Sucharda, padesát plaket, medailí a podobizen*. Praha: Štencův grafický kabinet, 1912. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6b96de40-051d-11e8-9854-5ef3fc9ae867>
- ŠAFARÍK, Josef. *Pamětní mince a medaile: vybrané realizace 2001-2016*. V Praze: České vysoké učení technické, 2020.
- ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954.
- TÄUBL, Karel. *Zlatnictví*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1975. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:a9d2ff60-f513-11e6-bf7e-005056825209>
- TICHÝ, Radomír. *Dějiny starověku pro učitele dějepisu I: Egypt a Přední východ*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-427-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2356dfa0-5381-11e4-97e9-5ef3fc9bb22f>
- TYERMAN, Christopher. *Svaté války: dějiny křížových výprav*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-091-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:801fc01b-2869-42ba-bc23-81887645108c>
- URBÁNEK, Josef František. *Posloupnost panovníků všech států všech věků s událostmi historicky památnými*. Díl první: Státy mimorakouské. V Uherském Hradišti: Fr. Radoušek, [1907]. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:9997a2c5-b2ec-407e-8809-e8f3e02a0699>
- VAILLANT, Nicole, Pierre CAHART, Jiří KOTALÍK a Václav PROCHÁZKA. *Praha - Paříž: umění a umělci na čs. a francouzské medaili 20. stol.*: Praha listopad-prosinec 1988: katalog výstavy. Praha: Národní galerie, 1988. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c09f94f0-1481-11e7-94e5-001018b5eb5c>
- VANDENBERG, Philipp a Běla DINTROVÁ. *Zapomenutý faraón: objev Tutanchamonova hrobu – největší dobrodružství archeologie*. Praha: Vyšehrad, 1987. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4b21dd1a-5df4-ca1e-ae64-970f7978219a>
- VACHALA, Břetislav. *Egypt*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-138-8. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:52d62ee0-9480-11e3-8b69-005056825209>
- Villehardouin, *Conquest, Devastatio Constantinopolitana*, Andrea, Sources, s. 221, Robert of Clari, *Conquest*
- VENCOVSKÝ, František, Ladislav KOPECKÝ, kol., Yveta ABSOLONOVÁ, Vladimír KUDLÍK a Jiří VITANOVSKÝ, Michal a Nad'a HRÚZOVÁ. *Michal Vitanovský*. Praha: Regulus, 2011. ISBN 978-80-86279-99-2. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6b1f4650-5d99-11e6-b155-001018b5eb5c>
- VÍZEK, Jan. *Jak se dělá mincovna*. Jablonec nad Nisou: Česká mincovna, a.s. 2018
- WITTLICH, Petr et al. *Česká secese*. Praha: Odeon, 1985. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:7eddc80-4ee1-11e3-98d6-001018b5eb5c>

Zlato světa: nejkrásnější a nejzajímavější. Praha: Fortuna Print, c2005. ISBN 80-7321-159-9. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ed5e37f0-195c-11e7-94e5-001018b5eb5c>

Periodika:

Československý časopis historický. Praha: Academia, 1956, 4(). s. 369. ISSN 0045-6187. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:b28aef76-42c7-11e1-3052-001143e3f55c>

Československý časopis historický. Praha: Academia, červen 1975, 23(1-3). ISSN 0045-6187. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:c368b601-42c7-11e1-5015-001143e3f55c>

Český časopis historický. Praha: Academia, 1921, 27(). ISSN 0862-6111. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:b256bb40-45b9-11e1-8339-001143e3f55c>

Folia numismatica: supplementum ad Acta Musei Moraviae. Brno: Moravské zemské muzeum, 2014, 28(2). ISSN 0862-1195. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:eff796b0-a02a-11e6-9328-005056825209>

Melodie: časopis, který hraje. Praha: Orbis, 1968, 6(12). ISSN 0025-8997. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:e2ba8750-2f4a-11e7-a38c-005056827e51>

Merkur revue: odborný časopis pro filatelii, numismatiku a notafilii. Brno: Merkur-revue, 29.06.2017, 22(3). ISSN 1211-3077. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:20e72df0-7ade-11e8-ad64-005056825209>

Mladý svět: týdeník. Praha: Mladá fronta, 10.11.1970, 12(45). ISSN 0323-2042. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:d3bf4720-72b6-11e4-9d98-005056825209>

Národní listy. Praha: Julius Grégr, 12.6.1892, 32(161). sv. 161 s. 2. ISSN 1214-1240. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:4f24abc0-4bfa-11e7-9277-005056825209>

Numismatické listy. Praha: Československá numismatická společnost, 01.1996, 50(4). ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:59adab40-ae1b-11e2-8c63-5ef3fc9ae867>

Numismatické listy. Praha: Československá numismatická společnost, 02.1990, 45(1). s. ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0a8caa30-a771-11e2-9592-5ef3fc9bb22f>

Numismatický časopis československý, roč. 6 (Praha 1930)

Numismatický sborník. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955, 2(). ISSN 0546-9414. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:1fb78f7f-a630-11e1-1418-001143e3f55c>

Památky archeologické. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913, 25(1). s. 27. ISSN 0031-0506. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:68a872d0-6932-11e6-9f9c-001018b5eb5c>

Prameny:

Národní muzeum Praha – numismatické oddělení

Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie. = Acta Musei Nationalis Pragae. Series A – Historia. Praha: Národní muzeum v Praze 57, č. 1-2, (2003,)

Současné české medailérské umění 1997-2007, Boublíková Jahnová J., Němečková V., Asociace umělců medailérů, Národní muzeum v Praze, 2008

Česká mincovna – muzeum medailí v Jablonci nad Nisou

Historický ústav AV ČR: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/ae1b32ab-230f-47cc-8810-56ba0b43b547>

Diplomové práce:

OBŘDLÍK, Milan. *Portrétní medaile na Moravě od renesance po 2. světovou válku*. 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Filozofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Alena Křížová, PhD.

MIKULICOVÁ, Tereza. *Numismatika* [online]. Brno, 2017 [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/pc5ek1/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Ing. Dalibor Pánek, Ph.D.

Slovníky a encyklopedie:

Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Praha: Academia. sv. 1 ISBN 80-200-1209-5. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:51b68860-b31c-11e3-a597-5ef3fc9bb22f>

PETRÁŇ, Zdeněk a Pavel RADOMĚJSKÝ. *Ilustrovaná encyklopedie české, moravské a slezské numismatiky*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-319-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7edd0600-3cb9-11e7-97e2-005056825209>

STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 8. ISBN 80-85983-90-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4a4faad0-523b-11e3-9ea2-5ef3fc9ae867>

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1906. sv. 25. s. 585. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:f29c0df0-1454-11e5-a599-5ef3fc9bb22f>

Internetové zdroje:

Asociace umělců medailérů: *Historie medailérství v Čechách v kostce* [online]. Praha [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140717034926/http://www.medaileri.info/index.php/o-medailich/historie-medaili-u-nas>

Asociace umělců medailérů.info: *Historie medailérství v Čechách v kostce* [online]. Praha [cit. 2020-12-08]. Dostupné: <https://web.archive.org/web/20140717034926/http://www.medaileri.info/index.php/o-medailich/historie-medaili-u-nas>

Asociace umělců medailérů: *Členové*. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 1990 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Asociace_um%C4%9Blc%C5%AF_medail%C3%A9r%C5%AF

Česká mincovna: Karel Gott zazáří ve zlatě, mincovna mu vyrazí medaile k narozeninám. *Česká mincovna: Tisková zpráva* [online]. 2013, 30.10. 2013 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: https://ceskamincovna.cz/tiskove-zpravy-341/karel-gott-zazari-ve-zlate--mincovna-mu-vyrazi-medaile-k-narozeninam_888/?page=1

Česká mincovna: *Mária Filová, Dis.: Medailéři* [online]. 2017 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: https://ceskamincovna.cz/medaileri-461/maria-filova--dis_1751/

Česká mincovna: *Výrobní proces mincí a medailí* [online]. [cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-v-obraze-349/>

Česká mincovna: *Vývoj ceny zlata* [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-09-19]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyvoj-ceny-zlata-2299/>

Česká národní banka: Aktuálně vyhlášené podmínky k soutěžím na umělecké návrhy. *Česká národní banka* [online]. 18.3. 2021 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/numizmatika/podminky-k-soutezim/>

Česká národní banka: Bankovky a mince. *Česká národní banka: Stříbrné mince* [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/numizmatika/stirbrne-mince/>

ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon České národní rady č. 19/1993 Sb., o orgánech státní správy České republiky v oblasti puncovníctví a zkoušení drahých kovů ve znění zákona č. 157/2006 Sb., č. 227/2009 Sb. a č. 250/2014 Sb.: Vyhláška č. 363/2003 Sb., kterou se provádí puncovní zákon*. In: . 2003. Dostupné také z: [http://www.puncovniurad.cz/cz/legislativa/text363\[1\].htm](http://www.puncovniurad.cz/cz/legislativa/text363[1].htm)

Dostupné z <https://www.numismatici.cz/o-spolecnosti/>

Dostupné z Archiv výtvarného umění: <https://cs.isabart.org/person/130661>

Dostupné z: <https://musees-occitanie.fr/encyclopedie/artistes/jules-clement-chaplain/>

Dostupné z: <https://bibliotheque-numerique.inha.fr/collection/item/2171-etienne-jean-baptiste-cartier-ne-a-tours-11-octobre-1780?offset=8>

Dostupné z: <http://www.medailekovarik.wz.cz/>

Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/stirbrna-mince-crystal-coin---andel-strazny--betlemske-svetlo--proof-1668-13606-d/>

Dostupné z: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-25mm/>

Dostupné z <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-40mm/>

Dostupné z: <https://www.nne.cz/karel-gott-stirbrna-medaile-40mm/>

GLENN, Martina. 2009. *Pisanello*. In: Artmuzeum.cz [online]. 26.1. 2009 [cit. 8.9. 2020]. Dostupné z: http://ww.artmuzeum.cz/umelec.php?art_id=344. (česky)

Magazín Práva. Praha: Borgis, 04.01.2014, 2014 (1). sv. 1 s. 10. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:f8b298e2-41d7-41b5-b815-af63c2b8776f>

MORAVEC, Jaroslav. Česká mincovna: *Historie* [online]. In: . Praha, 2018 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/historie-2282/>

Národní numismatická epopej: Za svou pravdou stát – zlaté a stříbrné pamětní medaile [online]. 2016 [cit. 2020-12-19]. Dostupné z: <https://www.nne.cz/za-svou-pravdou-stat-zlate-a-stribrne-pametni-medaile/>

OPLÍŠTIL, Josef. Nová medailéřská krev absolventky jablonecké medailéřské školy. *Mince a bankovky* č. 4/2017 [online]. 17.3. 2017, (4), 1 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://www.zlate-mince.cz/mince-bankovky/novamedailerskakrev-absolventky-jablonecke-medailerske-skoly-0000543>

Plán emise mincí a bankovek v letech 2016–2020 [online]. www.cnb.cz [cit. 2019-02-06]. Dostupné z archivu: https://web.archive.org/web/20190209123935/https://www.cnb.cz/cs/platidla/numismatika/plan_emise_2016-2020/

Pražská mincovna: Baltaev Asamat [online]. 2021 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: https://www.zlate-mince.cz/asamat_baltaev.htm

Pražská mincovna: Charvát Luboš [online]. 2021 [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: https://www.prazskamincovna.cz/charvat_lubos_en.htm

Pražská mincovna.cz: Ražby z leštěných razidel [online]. Praha [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: https://www.prazskamincovna.cz/lesteni_razidel.asp

Ražba mincí a medailí: Historie výroby medailí [online]. Praha: Ražba.cz [cit. 10.9. 2020n. l.]. Dostupné z: <https://www.razba.cz/medaile-historie.html>

SUPŠ a VOŠ Jablonec nad Nisou: Zaměření [online]. [cit. 2020-12-08]. Dostupné z: <http://supsavos.cz/zamereni/vos-razena-medaile-a-mince/>

World gold council: History and facts [online]. 2014 [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20141010025450/http://www.gold.org/history-and-facts/facts-about-gold>

Videa:

Česká mincovna, 2019, *Karel Gott v České mincovně*, In: YouTube video[online]. 1:41-2:06. [2017-03-12]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=WjJP_cBAc48

CNBcz, *Česká vysokohmotnostní mince*, In: YouTube video [online] (délka: 10 minut, režie: Tomáš Vrána) [2019-04-02]. [cit. 2021-22-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-RqCG1Et7z4>

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1 Zlatá busta Marca Aurelia, která byla nalezena v Avenches ve Švýcarsku</i>	<i>22</i>
<i>Obrázek 2 Zlatnická dílna doby renesanční</i>	<i>27</i>
<i>Obrázek 3 Graf historického vývoje ceny zlata</i>	<i>30</i>
<i>Obrázek 4 Elektron a statér.....</i>	<i>34</i>
<i>Obrázek 5 Sportovní olympijské medaile - Tokyo 2020</i>	<i>40</i>
<i>Obrázek 6 České puncovní značky pro zlato</i>	<i>42</i>
<i>Obrázek 7 Popis medaile.....</i>	<i>46</i>
<i>Obrázek 8 Kresebná studie.....</i>	<i>53</i>
<i>Obrázek 9 Razidlo</i>	<i>57</i>
<i>Obrázek 10 Výrobní proces medaile</i>	<i>58</i>
<i>Obrázek 11 Kolečko Čtyři koruny Karla IV.</i>	<i>68</i>
<i>Obrázek 12 Portréty na pozlaceném skle. Medailon z kříže Gally Placidie. Brescia, Křesťanské muzeum '</i>	<i>70</i>
<i>Obrázek 13 Střížky kovu</i>	<i>71</i>
<i>Obrázek 14 Ložiska zlata v Čechách.....</i>	<i>75</i>
<i>Obrázek 15 Tlustý pražský groš, pamětní peníz a nejstarší česká svatováclavská medaile</i>	<i>79</i>
<i>Obrázek 16 Portrétní medaile k 500. výročí počátku ražby jáchymovských tolarů Štěpánem hrabětem Schlikem a k 1. výročí zapsání Hornické krajiny Krušnohoří na seznam světového dědictví UNESCO.....</i>	<i>84</i>
<i>Obrázek 17 Portrétní medaile k výročí 450 let od narození a 400 let od popravy</i>	<i>85</i>
<i>Obrázek 18 Medaile na Ludvíka Jagellonského (avers) a Štěpána Šlika (revers). Práce Hanse Dauchera (1486, Augsburg – 1538, Stuttgart).....</i>	<i>91</i>
<i>Obrázek 19 Portrétní medaile na Štěpána Šlika. Autorem medaile je Hieronymus Magdeburger († 1540).</i>	<i>92</i>
<i>Obrázek 20 Portrétní medaile na Vavřince Šlika (avers) a Kateřinu z Vartemberka (revers)</i>	<i>93</i>
<i>Obrázek 21 Antonio Abondio – Maxmilián II. – bronzová portrétní medaile.....</i>	<i>97</i>
<i>Obrázek 22 Portrétní medaile Rudolfa II.</i>	<i>98</i>
<i>Obrázek 23 Portrétní medaile s motivem koně.....</i>	<i>102</i>

<i>Obrázek 24 Příklad dvou portrétů na medaili. Vyobrazení s Leopoldem a Marií Luisou.</i>	103
<i>Obrázek 25 Zlatá medaile Marie Terezie z numismatických sbírek Národního muzea v Praze.</i>	105
<i>Obrázek 26 Avers a revers medaile s Marií Terezií. Marie Terezie, osvobození Prahy 1743.</i>	106
<i>Obrázek 27 1789 Vítězství rakouské armády pod vedením rakouského arcivévody Karla Ludvíka nad Francouzi na Rýně.</i>	110
<i>Obrázek 28 Pražská Salvátorská medaile.</i>	111
<i>Obrázek 29 Slavná Rotyho "La Semeuse"</i>	113
<i>Obrázek 30 Medaile s portrétem Jiřího Trnky.</i>	124
<i>Obrázek 31 Medaile s portrétem anglického dramatika Williama Shakespeara a astronomem Johannesem Keplerem.</i>	125
<i>Obrázek 32 Sv. Václav.</i>	129
<i>Obrázek 33 Medaile obchodní a živnostenské komory v Praze. Studie k líci 1914-1916...</i>	134
<i>Obrázek 34 Medaile pro Obchodní a živnostenskou komoru.</i>	135
<i>Obrázek 35 Medaile pro Českou obec sokolskou.</i>	139
<i>Obrázek 36 Medaile historika Josefa Pekaře.</i>	142
<i>Obrázek 37 Medaile Jiřího Lobkowicze. Avers a revers.</i>	146
<i>Obrázek 38 Medaile s portrétem Klementa Gottwalda. Studie portrétu pro stokorunu.</i>	148
<i>Obrázek 39 Rektorský řetěz s medailí.</i>	149
<i>Obrázek 40 Medaile pro Univerzitu Karlovu. Avers a revers.</i>	150
<i>Obrázek 41 Medaile s portrétem Aloise Jiráska. Ražená medaile. 1918.</i>	151
<i>Obrázek 42 Medaile Alexandr Sergejevič Puškin, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956.</i>	157
<i>Obrázek 43 Medaile Alexandr Sergejevič Puškin, rub , ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956</i>	158
<i>Obrázek 44 Medaile Wolfgang Amadeus Mozart, avers a revers ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956</i>	159
<i>Obrázek 45 Medaile In memoriam Otakara Španiela, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1954-1955</i>	161
<i>Obrázek 46 Portrétní medaile ve 20. století. Podobizna Franze Kafky, 1965.</i>	162

<i>Obrázek 47 Medaile Wolfgang Amadeus Mozart.....</i>	<i>165</i>
<i>Obrázek 48 Stříbrná mince Crystal Coin – Anděl strážný "Betlémské světlo".</i>	<i>167</i>
<i>Obrázek 49 Zlatá půluncová medaile Karel Gott – Fenomén. Zpracování proof.....</i>	<i>169</i>
<i>Obrázek 50 Zlatá medaile Karel Gott z kolekce Za svou pravdou stát. Avers a revers.</i>	<i>172</i>
<i>Obrázek 51 Sádrový odlitek medaile Karla Gotta. Medaile k pětasedmdesátinám, 2014.</i>	<i>176</i>
<i>Obrázek 52 Zlatá medaile Karel Gott. Avers a revers.</i>	<i>177</i>
<i>Obrázek 53 Autoři medailí společně s Karlem Gottem. Asamat Baltaev (na obrázku vlevo), Mária Filová a Petr Horák (na obrázku vpravo).</i>	<i>181</i>
<i>Obrázek 54 Kresebné studie medailí Karla Gotta. Karel Gott jako malíř a fenomén. Aversy medailí.</i>	<i>182</i>
<i>Obrázek 55 Zlaté a stříbrné medaile z kolekce Karel Gott – zpěvák, malíř, fenomén.</i>	<i>183</i>
<i>Obrázek 56 Mária Filová při práci.</i>	<i>188</i>

Obrázek 1 Zlatá busta Marca Aurelia

Zdroj: MORANT, Henry de et al. *Dějiny užitého umění od nejstarších dob po současnost*. Praha: Odeon, 1983. s. 231. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:54aecd5b-a9e4-c817-cc56-c2fc4127ebe0>

Obr. 2 Zlatnická dílna doby renesanční

Zdroj: STEHLÍKOVÁ, Dana. *Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví*. Praha: Libri, 2003. s. 8. ISBN 80-85983-90-7. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4a4faad0-523b-11e3-9ea2-5ef3fc9ae867>

Obr. 3 Graf historického vývoje ceny zlata

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/vyvoj-ceny-zlata-2299/>

3 a: Vývoj ceny zlata za jednu troyskou unci v USD za deset let.

Zdroj: NOVOTNÝ, Josef. *Investování na finančních trzích s podporou psychologické analýzy*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2018. s. 45. ISBN 978-80-7418-291-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:50765c3d-3510-4b93-ac33-c2399e9b6e10>

Obr. 4 Elektron a statér

Zdroj: MAŠEK, Michal, Zdeněk PETRÁŇ a Michal LUTOVSKÝ, ed. *Příběhy starých mincí*. Praha: Česká numismatická společnost, 2019. str. 10

Obr. 5 Sportovní olympijské medaile

Zdroj: <https://www.olympic.org/fr/medailles-tokyo-2020>

Obr. 6 České puncovní značky pro zlato

Zdroj: Puncovní značky. Puncovní úřad [online]. [cit.2020-12-06]. Dostupné z: <http://www.puncovniurad.cz/cz/znacky.aspx>

Obr. 7 Popis medaile

Zdroj: MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8. doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011. ISBN 9788090366237, str. 7

Obr. 8 Kresebná studie

Zdroj: Česká mincovna: Výrobní proces [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-349/>

Obr. 9 Razidlo

9 a: Zdroj: MORAVEC, Jaroslav. *České mince 1993-2012 a medaile České mincovny 1993-2010*. 8.doplněné vydání. Brno – Jablonec nad Nisou, 2011.str. 29

9 b: Zdroj: Česká mincovna: Výrobní proces [online]. [cit. 2020-10-12]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-349/>

Obr. 10 Výrobní proces medaile

Zdroj: Česká mincovna: Výrobní proces. In: *Česká mincovna* [online]. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://ceskamincovna.cz/vyrobní-proces-v-obraze-349/>

Obr. 11 Kolekce Čtyři koruny Karla IV.

Zdroj: <https://www.nne.cz/medaile/>

Obr. 12 Portréty na pozlaceném skle. Medailon z kříže Gally Placidie. Brescia, Křesťanské muzeum

Zdroj: <https://jhupress.wordpress.com/2015/05/04/for-mothers-day-the-story-of-ancient-romes-galla-placidia/>

Obr. 13 Jednotlivé střížky kovu

Zdroj: https://www.zlate-mince.cz/razba_minci_zlato_na_mince.htm

Obr. 14 Ložiska a významnější zdroje zlata na území České republiky

Zdroj: ČIŽMÁŘOVÁ, Jana a Moravské zemské muzeum (Brno, Česko). *Zlato-symbol moci a bohatství*: (ze sbírek Moravského zemského muzea): katalog a soubor doprovodných textů k výstavě. Brno: Moravské zemské muzeum, 2012. s. 8. ISBN 978-80-7028-392-9. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:ae8f1620-2caf-11e5-b57a-00505682520>

Obr. 15 Tlustý pražský groš, pamětní peníz a nejstarší česká svatováclavská medaile

Zdroj: *Numismatické listy*. Praha: Československá numismatická společnost, 01.1947, 2(1-2). s. 12. ISSN 0029-6074. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:932ee3a3-3504-4587-a773-6a1bc7a9795a>

Obr. 16 Portrétní medaile k 500. výročí počátku ražby jáchymovských tolarů Štěpánem hrabětem Schlikem a k 1. výročí zapsání Hornické krajiny Krušnohoří na seznam světového dědictví UNESCO

Zdroj: <http://www.bozidar.cz/cs/novinky/925-pametni-medaile-j-o-schlik-a-pametni-medaile-stephan-schlik-500-let-tolaruk-zakoupeni-v-nasem-infocentru.html>

Obr. 17 Portrétní medaile k výročí 450 let od narození a 400 let od popravy

Zdroj: <http://www.bozidar.cz/cs/novinky/925-pametni-medaile-j-o-schlik-a-pametni-medaile-stephan-schlik-500-let-tolaruk-zakoupeni-v-nasem-infocentru.html>

Obr. 18 Medaile na Ludvíka Jagellonského (avers) a Štěpána Šlika (revers). Práce Hanse Dauchera.

Obr. 19 Portrétní medaile na Štěpána Šlika. Autorem medaile je Hieronymus Magdeburger.

(po 1528? nebo v následujících stoletích /17.–19./)

Av.: poprsí Štěpána Šlika vlevo, hlava z profilu v klobouku, se sítkou na vlasy, s vousy. Tělo mírně natočené dopředu.

Dvouř. opis: DOMINVS-STEPHANVS-SLICK-COMES-DE-PASSAVN-ET-ANNO-DOMINI-M -D-XXVI -ETATIS-SVE-XXXX (korunovaná hlavička en face)

(Pan Štěpán Šlik, hrabě z Bassana atd., léta Páně 1526, ve věku 40 let).

Dva vnitř. kruhy, hladký a perličkový, střed. a vněj. perličkové.

Rv.: čtyřpolý šlikovský znak s prsním štítkem a třemi bohatě zdobenými helmy. Znak zasahuje dole do opisu.

Jednoř. opis: PRO-PATRIA-PVGNANDO-CONTRA-TVRCAM-OPPETIIT-

Drobné odchylky v opisových znam. rv.

Olovený odražek, 42 mm, 30,83 g

NM Praha, inv. č. H5-114 990

Lit.: TRÉSOR 1858, IX/7; MILTNER – NEUMANN 1852, č. 408; DONEBAUER, č. 3778; KATZ 1932a, č. 33 (připisuje med. H. Magdeburgerovi na základě Habichovy studie v: ARCHIV für M. u. Pl., 1925–1926, s.

38); HABICH 1929–1934, II/1, č. 1885; NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ 1963, s.8, č. 39 (klade vznik med. do 30. let 16. stol.).

Obr. 20 Portrétní medaile na Vavřince Šlika (avers) a Kateřinu z Vartemberka (revers). Autorem medaile je Wolf Milicz. Wolf Milicz byl rytec a medailér v Jáchymově v první polovině 16. století.

Medaile na Vavřince Šlika a jeho ženu Kateřinu z Vartemberka (razidlo k av. 1534, razidlo k rv. 1533)

Av.: poprsí Vavřince Šlika vpravo, hlava z profilu, s delšími vlasy, tělo mírně natočené dopředu. V poli po stranách 15 34 Jednoř. opis: LAVRENTIVS-SCHLIK-COMES-E-DOMINVS-I-BASSAV-E-WISKIR (Vavřinec Šlik, hrabě a pán z Bassana a Holíče). Vnitř. kruh hladký, vněj. listkový, okraj med. zvýšen.

Rv.: poprsí Kateřiny z Vartemberka vlevo, hlava z profilu, tělo mírně natočeno dopředu. V poli po stranách 15 33. Jednoř. opis: ðKATARINA ■(?) SLICKIN ■(?) GENEROSA ■(?) DE ■(?) WARTENBVRG (Kateřina Šliková, rozená z Vartemberka).

Vnitř. kruh hladký, vněj. listkový, okraj med. zvýšen, nahoře zbytky po oušku. Stříbro, 43 mm, 54,54 g NM Praha, inv. č. H5-57 734

Lit.: MILTNER – NEUMANN 1852, č. 425; DONEBAUER, č. 3740 a 3741 (v bronzu); KATZ 1932 a, č. 269 (připisuje W. Miliczovi); NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ 1963, s. 55, č. 88; MÍKOVÁ 1969, č. 61.

Obr. 21 Antonio Abondio – Maxmilián II. – bronzová portrétní medaile

Zdroj: <http://www.num.cz/zpravodaj/post/show/1392>

Obr. 22 Portrétní medaile Rudolfa II.

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 125

Obr. 23 Portrétní medaile s motivem koně. Autorem medaile je Maria Antonio di Gennaro.

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 116. ISBN 80-7277-324-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2cd50630-d501-11e5-9c26-5ef3fc9bb22f>

Obr. 24 Příklad dvou portrétů na medaili. Vyobrazení s Leopoldem a Marií Luisou.

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 531. ISBN 80-7277-324-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:53e9c120-d501-11e5-9c26-5ef3fc9bb22f>

Obr. 25 Zlatá medaile Marie Terezie z numismatických sbírek Národního muzea v Praze.

Zdroj: STUDÝNKA, Bohumil a Jan STRUŽ. *Zlato: příběh neobyčejného kovu*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 153

Obr. 26 Avers a revers medaile s Marií Terezií. Marie Terezie, osvobození Prahy 1743

Avers-Revers, ražená medaile, stříbro, 33 mm

Lit.: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 235,236

Obr. 27 1789 Vítězství rakouské armády pod vedením rakouského arcivévody Karla Ludvíka nad Francouzi na Rýně. Autorem medaile je Anton Guillemard.

Zdroj: LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, str. 10

Obr. 28 Pražská Salvátorská medaile. Autorem je Anton Guillemard.

Zdroj: LUKAS, Jiří. *Česká medaile 19. století: katalog medailí*. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2009. ISBN 978-80-7437-002-1, str. 14

Obr. 29 Slavná Rotyho "La Semeuse"

Zdroj: <http://www.monnaiesdetections.com/?tag=louis-oscar-roty>

Obr. 30 Medaile s portrétem Jiřího Trnky. Autorem medaile je Jiří Prádler. Medaile je pouze jednostranná, litá a z cínu. Medaili můžeme vidět v Národní galerii v Praze.

Zdroj: PROCHÁZKA, Václav. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon 1984, str. 20-21

Obr. 31 Medaile s portrétem anglického dramatika Williama Shakespeara a astronomem Johannesem Keplerem. Autorem je Milan Knobloch.

Zdroj: PROCHÁZKA, Václav. *Medaile a plaketa*. Praha: Odeon 1984, str. 23

Obr. 32 Sv. Václav. Autorem Medaile je Karel Zeman.

Zdroj: HAIMANN, Petr et al. *Karel Zeman: medaile*. Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 1998. s. 23.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:c2363434-60c6-11e3-a16a-0050569d679d>

Obr. 33 Medaile obchodní a živnostenské komory v Praze. Studie k lici 1914-1916. Autorem medaile je Josef Václav Myslbek.

Zdroj: VOLAVKA, Vojtěch. *Josef Václav Myslbek*. Praha: V. Neubert a synové, 1942. s. [185]. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4c3d3780-5beb-11e4-90c9-005056825209>

Obr. 34 Medaile pro Obchodní a živnostenskou komoru.

Zdroj: HAIMANN, Petr. *Slovník autorů a zhotovitelů mincí, medailí, plaket, vyznamenání a odznaků se vztahem k Čechám, Moravě, Slezsku a Slovensku (1505-2005)*. Praha: Libri, 2006. s. 308. ISBN 80-7277-324-0. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:3f0e8d30-d501-11e5-9c26-5ef3fc9bb22f>

Obr. 35 Medaile pro Českou obec sokolskou. Autorem medaile je Stanislav Sucharda.

Zdroj: SUCHARDA, Stanislav a Karel Boromejský MÁDL. *Stanislav Sucharda, padesát plaket, medailí a podobizen*. Praha: Štencův grafický kabinet, 1912. s. [41]. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:71452ef0-051d-11e8-9854-5ef3fc9ae867>

Obr. 36 Medaile historika Josefa Pekaře. Autorem medaile je Josef Šejnost.

Zdroj: BOHÁČ, Jiří. *Medaile a plastiky – Josefa a Zdeněk Šejnostové*. Pelhřimov: Muzeum Vysočiny, 2005. Edice Vysočiny. ISBN 80-903488-5-8, str. 127

Obr. 37 Medaile Jiřího Lobkowicze. Avers a revers.

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 120 a 121

Obr. 38 Medaile s portrétem Klementa Gottwalda. Studie portrétu pro stokorunu. Autorem je Otakar Španiel. Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č.284

Obr. 39 Rektorský řetěz s medailí

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 262

Obr. 40 Medaile pro Univerzitu Karlovu. Avers a revers.

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č. 262

Obr. 41 Medaile s portrétem Aloise Jiráska. Ražená medaile. 1918

Zdroj: ŠPANIEL, Otakar a Václav Vilém ŠTECH. *Otakar Španiel*. 1954, č.162

Obr. 42 Medaile *Alexandr Sergejevič Puškin*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956

Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 22

Obr. 43 Medaile *Alexandr Sergejevič Puškin*, rub, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956

Zdroj: Hartmann, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 23

Obr. 44 Medaile *Wolfgang Amadeus Mozart*, avers a revers ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1956

44 a: Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 24

44 b: Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 25

Obr. 45 Medaile *In memoriam Otakara Španiela*, ražená medaile, bronz, průměr: 75 mm, 1954-1955

Zdroj: HARTMANN, Antonín. *Jan Tomáš Fischer*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1960, č. 28

Obr. 46 Portrétní medaile ve 20. století. Podobizna Franze Kafky, 1965. Autorem medaile je Jiří Prádel (narozen 24.4. 1929)

Zdroj: HLINKA, Jozef a kol. ed. *Česká a slovenská medaile 1508-1968*. Praha: Polygrafia, [1969], č. 701

Obr. 47 Medaile *Wolfgang Amadeus Mozart*. Autorem medaile je Jiří Harcuba.

Zdroj: HARCUBA, Jiří a Jindřich CHATRŇÝ. *Jiří Harcuba: sklář a sochař = glass maker and sculptor*. Brno: Muzeum města Brna, 2008. s. 55. ISBN 978-80-86549-36-1. Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:5864a390-8e82-11e3-aa9f-5ef3fc9ae867>

Obr. 48 Stříbrná mince Crystal Coin – Anděl strážný "Betlémské světlo". Autorem medaile je Irena Hradecká. Medaile je vytvořena pomocí provedení proof.

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/stribrna-mince-crystal-coin---andel-strazny--betlemske-svetlo--proof-1668-13606-d/>

Obr. 49 Zlatá půluncová medaile Karel Gott – Fenomén. Zpracování proof. Autorem medaile je Asamat Baltaev, Dis. Průměr medaile je 28 mm. Emisní náklad: 200 ks. Česká mincovna

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott---fenomen-proof-456-11771-d/>

Obr. 50 Zlatá medaile Karel Gott z kolekce *Za svou pravdou stát*. Avers a revers. Autorem medaile je Luboš Charvát.

50 a: Zdroj: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-25mm/>

50 b: Zdroj: <https://www.nne.cz/karel-gott-zlata-medaile-25mm/>

Obr. 51 Sádrový odlitek medaile Karla Gotta. Medaile k pětasedmdesátinám, 2014.

Zdroj: https://www.tyden.cz/rubriky/to-je-parada-karel-gott-zazari-na-zlatych-a-stribrnych-medailich_287313.html?showTab=diskutovane

Obr. 52 Zlatá medaile Karel Gott. Avers a revers. Autoři medaile jsou Petr Horák a Jaroslav Bejvl.

52 a: Zdroj: https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott-proof-401-4571d/?gclid=Cj0KCQiA5bz-BRD-ARIsABjT4ng1JjjJOnS27lagvXnlW-gS9V6ink0mYyb_DVuXAKLeSIE_czhyLnYaAkxqEALw_wcB

52 b: Zdroj: https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott-proof-401-4571d/?gclid=Cj0KCQiA5bz-BRD-ARIsABjT4ng1JjjJOnS27lagvXnlW-gS9V6ink0mYyb_DVuXAKLeSIE_czhyLnYaAkxqEALw_wcB

Obr. 53 Autoři medailí společně s Karlem Gottem. Asamat Baltaev (na obrázku vlevo), Mária Filová a Petr Horák (na obrázku vpravo).

Zdroj: https://www.benatska.cz/wpcontent/uploads/2019/06/181205_%C4%8CM_KarelGott_ra%C5%BEba_v%C3%BDb%C4%9Br-11.jpg

Obr. 54 Kresebné studie medailí Karla Gotta. Karel Gott jako malíř a fenomén.

Zdroj: https://www.mince-numismatika.cz/index.php?controller=product&path=89&product_id=2447

Obr. 55 Stříbrné a zlaté medaile z kolekce Karel Gott – zpěvák, malíř, fenomén.

55 a: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-cislovana-medaile-karel-gott---zpevak-proof-456-11778-d/>

55 b: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-cislovana-medaile-karel-gott---zpevak-proof-456-11778-d/>

55 c: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/stribrna-uncova-cislovana-medaile-karel-gott---malir-proof-456-11772-d/>

55 d: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/stribrna-uncova-cislovana-medaile-karel-gott---malir-proof-456-11772-d/>

55 e: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott---fenomen-proof-456-11771-d/>

55 f: Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/zlata-puluncova-medaile-karel-gott---fenomen-proof-456-11771-d/>

Obr. 56 Mária Filová při práci.

Zdroj: <https://ceskamincovna.cz/sk/rytci-2049/>